

Brezbržnost do razvojnega nauka

Danes torej cerkev ne samo nima, temveč (razumna, po hudih izkušnjah) tudi noče več imeti in uporabljati orožja proti že nepremagljivemu razvojnemu nauku. Čudno pa je, da naša šola ravna tako silno flegmatično glede na razvojni nauk. Kljub temu, da v slovenskimi obstoji nekaj prav dobrih knjig o razvojnem nauku in tudi skrbno napisane šolske knjige, nikjer ni opaziti, da bi današnja šola temu nauku posvetila kaj več, kakor samo prav povprečno pozornost.

Komunist — 16. V. 1969

Cene nimajo obstanka

Dviganje cen, ki se je začelo sredi lanskega leta, se še vedno nadaljuje ter postaja že politični problem, s katerim se ukvarja tako izvršni svet kot javnost. Razlogov, da se cene sedaj tako hitro višajo, ne moremo iskati v gospodarstvu, saj industrija že dolgo ni imela tako visoke proizvodnje, kmetijstvo pa tudi ni imelo slabe letine. Podatki iz drugih držav kažejo, da na splošno cene povsod rastejo, vendar počasi in večina držav nima letne stopnje povečanja večje od 3 odstotke.

Delavska enotnost — 17. V. 1969

Vedno več delovnih invalidov

Pri nas imamo 400.550 invalidskih upokoencev, 10.000 več kot starostnih. Toda število poškodb pri delu se je po reformi znatno znižalo: od 309.000 v letu 1964 na 231.000 v letu 1967. Ta uspeh, ki je za delovne organizacije najcenejši, pa nas po malem zavaja. Premagovanje nevidnih stroškov zdravja, tistih številnih kemičnih in bioloških sestavin, ki škodijo zdravju delavcev, zahteva več časa in tudi več denarja. S tem se lahko pojasni to, da se kljub znižanju števila poškodb pri delu iz leta v leto dviga število delovnih invalidov.

Politika ekspres — 19. V. 1969

Utrjevanje gospodarstva

Industrijska proizvodnja v vseh naših republikah, ki je lani precej stagnirala, je dosegla v prvih štirih mesecih letos poprečno stopnjo rasti 10,8 % v primerjavi z istim obdobjem lani, kar je 3 % več od predvidenega. Zvezni zavod za statistiko računa, da bo letos industrijska proizvodnja za 15 % višja kakor lani. Če bo to res, potem utegne biti povečanje proizvodnje skoro dvakrat višje od predvidenega.

Dnevnik — 19. V. 1969

Dednost funkcije

Naj omenimo še mnenje, povedano iz prakse, da je neskladje med teoretičnim samoupravljanjem in samo praksjo najbolj vidno prav v strukturi članov samoupravnih organov, kjer vedno bolj prihaja do izraza »dednost funkcije« in zbiranje moči odločanja v rokah posameznikov.

Delo — 20. V. 1969

Nerazporejenost zdravnikov

V Jugoslaviji imamo danes 17.000 zdravnikov, ali enega zdravnika na 1330 prebivalcev, kar je zelo ustrezno razmerje. Toda razporeditev zdravnikov ni pravilna za podeželske prebivalce, ker polovica zdravnikov živi in dela v velikih mestih, v katerih živi samo 17 odstotkov naših prebivalcev.

Borba — 16. V. 1969

Tudi to je vprašanje

Rezultati poslovanja zdravstvenega zavarovanja kmetov v lanskem letu kažejo po podatkih komunalnih zavodov 1,08 milijona presežkov in 3,05 milijona primanjkljajev. Če prištejemo še nepokrite primanjkljaje, ki jih komunalni zavodi vlečejo iz prejšnjih let, je skupno nepokritih primanjkljajev v zdravstvenem zavarovanju kmetov za 11,8 milijona din. Od tega odpade na razdobje do konca leta 1967 nekaj manj kot 8,76 milijona din in na lansko leto, kot smo že dejali, nekaj manj kot 3,05 milijona dinarjev.

Gospodarski vestnik — 16. V. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

LETO VII
28. V. 1969
Štev. 21

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

NA SKLEPNI PRIREDITVI KURIRČKOVE POŠTE V LJUBLJANI

Majski pozdrav mladosti

»Kurirčkova pošta, naš vsakodnevni pozdrav mladosti in vsemu, kar živi v spominu na narodnoosvobodilni boj in revolucijo, nas spominja na sto tisoče bojnih tovarišev, ki so s svojo krvjo prepojili tla naše domovine in katerih žrtvovanju dolgujemo vse, kar imamo: svobodo, neodvisnost, resnično človeške odnose v novi družbi, vedno večjo blaginjo in ugled, ki ga uživa naša domovina.

potovanje. Premerila je 2.700 kilometrov, nosilo jo je 30.000 kurirčkov, v pripravi in na številnih mitingih ter prireditvah pa je sodelovalo več kot 150.000 pionir in pionirjev!

Kurirčkovo pošto, ki je po petih glavnih in številnih stranskih poteh prispela v Ljubljano, je sprejelo kar se da slovesno več kot pet tisoč ljubljanskih pionir in predstavnikov pionirjev vseh

NA DAN MLADOSTI, PETINDVAJSETEGA MAJA, JE SKLENILA SVOJO POT TUDI ŠTAFETA MLADOSTI, TA EDINSTVENI POHOD RADOSTI, ZVESTOBE IN VERE V PRIHODNOST, SPREMLJANA S TISOČI IN TISOČI NAJBOLJŠIH ZELJA PREDSEDNIKA TITA ZA NJEGOV SEDEMINSEDEMESETI ROJSTNI DAN. SKLEPNA IN GLAVNA PRIREDITEV DNEVA MLADOSTI IN MAJSKIH SLAVIJ ŠIROM PO DRŽAVI PA JE BILA NA VELIKEM STADIONU JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADNE V NEDELJO ZVEČER. SEDEM TISOČ DEKLET IN FANTOV SE JE V JEZIKU MLADOSTI, JEZIKU NESLUTENEGA POLETA IN MOČI, ZAHVALILO ČLOVEKU, KI JE ZNAL V DRUGI SVETOVNI VOJNI IN VEČ KOT DVAJSETIH LETIH PO NJEJ MLADIM POKAZATI PRAVO POT ZA URESNIČEVANJE NJIHOVIH ŽIVLJENJSKIH ZELJA... KAJTI TA DAN NI SAMO PRAZNIK MLADIH, AMPAK TUDI ROJSTNI DAN PREDSEDNIKA TITA.

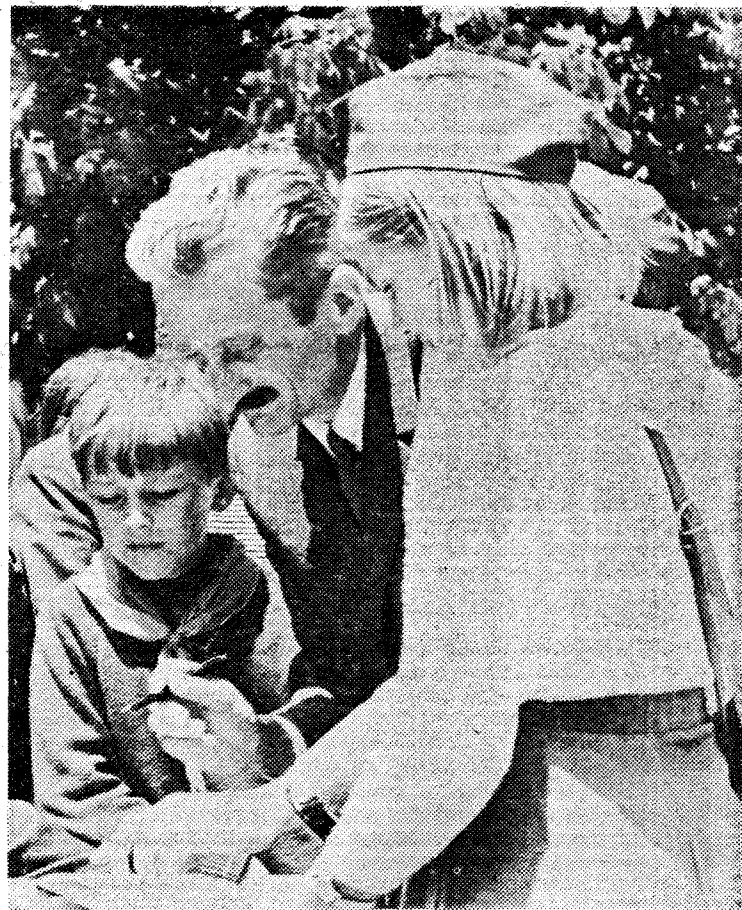
na po vsem svetu. Hkrati pa nas opozarja na hvaležnost in spoštovanje, ki ju dolgujemo žrtvam, in nas vedno znova navdaja s ponosom ob zavesti, da pripadamo ljudstvu, ki si je v najbolj veličastnem razdobju naše zgodovine, v narodnoosvobodilnem boju, priborilo sloves, s katerim se ne more ponašati nobeno drugo ljudstvo.

To so bile pozdravne besede mladih na ploščadi pred Muzejem ljudske revolucije v Ljubljani, kjer je Kurirčkova pošta enaindvajsetega maja sklenila svoje po-

slovenskih občin. Poleg predsednika republiškega odbora ZBZ NOV Slovenije Janka Rudolfa so se prireditve udeležili tudi častni predsednik ZBZ NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka, predsednik CK ZMS Mitja Gorjup, predsednica zveznega sveta za vzgojo in varstvo otrok Olga Vipotnik, predsednica Zveze prijateljev mladine Stanka Sagadin in drugi.

Slovesnost je začel predsednik Kurirčkove pošte Ivan Vinkler, predsednik republiškega odbora ZBZ NOV Slovenije Janko Rudolf pa se je pionirjem za udeležbo na tej veličastni manifestaciji zahvalil v krajšem nagovoru in med drugim dejal:

»Kurirčkova pošta in številna udeležba na tej prireditvi priča, kako globoko sta v našem ljudstvu zasidrani zavest o veličini naše narodnoosvobodilne borbe in pripravljenost ljudi, čuvati naše največje bogastvo, z velikimi žrtvami priborjeno pravico, da smo sami gospodarji na svoji zemlji. Te pravice si za nobeno ceno ne pustimo vzeti od nikogar! Pionirke in pionirji s Kurirčkovo pošto tako na svoj način podoživljajo našo borbo in spoznavajo, da poveljevanje le-te ni potrebno zato, da bi s tem slavili starejšo generacijo, ki je v tej borbi sodelovala, pač pa zato, da bi to bila mladi generaciji predvsem moralna spodbuda za nadaljnje

Predsednik republiškega odbora ZBZ NOV Slovenije Janko Rudolf se je podpisal tudi v dnevnike, ki so jih prinesli kurirčki, in si z zanimanjem ogledal zemljevide, na katerih je bila zarisana pot Kurirčkove pošte.

napore v razvijanju in graditvi naše socialistične družbe, ki jih tudi v prihodnosti ne bo manjkalo. Borci narodnoosvobodilnega boja smo z udeležbo v revoluciji samo izpolnili nalogo, ki je bila pred nami, mladi pa bodo morali to delo nadaljevati.

Sledil je kulturni program, ki so ga izvedli učence in učenci osnovnih šol Črnuče, Danile Kumar-Andreje, Polje, Dobrovo in Bičevje; predstavniki petih prog Kurirčkove pošte — Koroške, Štajerske, Gorenjske, TV Dolenjske in Primorske — pa so ob koncu letnega tovarišu Janku Rudolfu poročali o prehojeni poti.

Po slovesnosti je predsednik republiškega odbora ZBZ NOV Slovenije povabil pionirje, predstavnike vseh slovenskih občin, na slavnostno kosilo. Tu so jim razdelili Kajuhove pesmarice, vsak pionirski odred pa je dobil v spomin še knjigo o Prešernovcih. S tem se je že šestič zapored sklenila Kurirčkova pošta, ena izmed številnih prireditev v mesecu mladosti in velika manifestacija slo-

venskih pionirjev, ki je s svojo množičnostjo prav gotovo neprecenljiv prispevek mladih pri ohranjanju in nadaljevanju tradicij narodnoosvobodilnega boja!

MILENA ŠTRAJNAR

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

Dogodki tedna

Predsednik republike Tito se je po ogledu razstave na mednarodnem kmetijskem sejmu v Novem Sadu sestel z jugoslovanskimi gospodarstveniki — direktorji kmetijsko-industrijskih kombinatov in drugih večjih delovnih organizacij. V daljšem zanimivem pogovoru je izmenjal z njimi mnenja o zadevah, ki so neposredno povezane s kmetijstvom in vasio, o procesu integracije in specializacije proizvodnje v tej panogi gospodarstva, o prehranbeni industriji in industriji kmetijskih strojev.

Slovenska kulturno gospodarska zveza v Trstu je poslala posebno poslanico ministru za zunanje zadeve Pietru Nenniju, pred njegovim odhodom na uradni obisk v Jugoslavijo. V prvem delu pisma pozdravljajo italijansko-jugoslovansko državniško srečanje ter dobre sosedske odnose, v drugem delu pisma pa ugotavljajo ozračje in usihanje nacionalne nestrpnosti, kar je bilo predpogoj za začetek uveljavljanja Slovencev v javnem življenju na Tržaškem in Goriškem, medtem ko je slovenska Benečija v narodnostnem pogledu še povsem brezpravna. V zaključku pa pozivajo na večjo učinkovitost mešanega italijansko-jugoslovanskega odbora za izvajanje posebnega statuta londonskega sporazuma.

Generalni direktor UNESCO Rene Meheu je prvič uradno obiskal Jugoslavijo, kjer je imel razgovore z najvidnejšimi političnimi predstavniki in jugoslovansko nacionalno komisijo UNESCO. Pogovarjal se je tudi s predsednikom Titom.

Egiptovski politični krogi izjavljajo, da je opazen viden napredek v dvostranskih posvetovanjih o Srednjem vzhodu med predstavniki ZDA in predstavniki SZ v Washingtonu. Bojda sta se velesili že sporazumeli o nekaterih poglavitnih elementih krize, kot na primer o črtah, do katerih naj bi se umaknile izraelske enote, o usodi Sarm el Seika in o prihodnjem statusu Jeruzalema. Kairski krogi, ki poročajo o teh ameriško-sovjetskih sporazumevanjih nočejo izdati, na kakšnih temeljih slone ti sporazumi.

Predsednica izraelske vlade Golda Meir pa je v intervjuju z ameriško revijo »Time« izjavila, da bo Izrael zavrnil vsako rešitev štirih velikih sil o Srednjem vzhodu, ki mu ne bi ustrezala. Celo, če bi pritiskala varnostni svet in generalna skupščina OZN, Izrael ne bi klonil. Na vprašanje, kakšna naj bi bila rešitev bližnjevzhodne krize, pa je odgovorila, da so rešitev samo varne in s pogodbami določene meje. Ni pa hotela povedati, je naj bi bile te meje. Golda Meir tudi vztraja pri podpisu mirovne pogodbe z arabskimi državami in prosi prijatelje, naj vplivajo na predsednika Naserja in kralja Husaina, da bi sedla z izraelskimi voditelji za mizo in se z njimi pogajala. — Medtem pa se Arabci in Izraelci ob Sueškem prekopu in preko Jordana čisto in glasno pogovarjajo s težkim in lahkim orožjem.

Medtem ko v DR Vietnamu proslavljajo rojstni dan predsednika Ho Ši Minha, pa so južnovietnamske osvobodilne enote s topovi obstreljevale važne strateške točke sovražnika. Po dosedanjih podatkih so z raketami napadle šest položajev ameriških in saigonskih čet južno in vzhodno od Saigona. Izredno hudi spopadi so tudi ob kambodški meji, kjer Američani poskušajo osvojiti planinski vrh Dong Ap Bia, na katerem so oporišča osvobodilnih sil, ki se tako vkopane, da jim niti najtežje bombe ne morejo do živoga. S te skoraj 1000 metrov visoke gore je mogoče obvladati dolino Sau. V prvem tednu poletne ofenzive osvobodilnih sil je padlo okoli 340 ameriških vojakov.

Nedavno je predsednik ZDA Richard Nixon po televiziji govoril ameriškem ljudstvu in sicer o vietnamski vojni. Dejal je, da ameriško in južnovietnamsko ljudstvo enako želita, da bi se ta vojna končala. Čeravno tega ni lahko doseči — pravi Nixon — je napačil čas za novo pobudo. Navedel je osem predlogov, na podlagi katerih bi lahko obnovili mir v Vietnamu. Zal je ta Nixonov recept za mir v Vietnamu, pripravljen preveč z ameriški začimbami in po ameriškem okusu.

Poveljnik letalskih sil SZ »maršal letalstva« P. Kutahov je zapisal v vojaškem listu Krasnaja zvezda, da so »vsi rodovi sovjetskih oboroženih sil sedaj opremljeni z raketno-nuklearnim orožjem, s sodobno elektroniko in drugo najnovejšo tehniko«. O letalstvu Kutahov pravi, da je sposoben ne le odbiti sovražnikov napad, ampak istočasno zadati tudi uničujoč udarec najpomembnejšim vojaškim objektom nasprotnika. Kutahov je članek napisal ob začetku poletnega odboja vzgoje sovjetskih pilotov.

Ameriški znanstvenik za vesoljske raziskave Werner von Braun je ob pristanku dveh sovjetskih vesoljskih postaj na Veneri izjavil, da je na dlani, da Sovjetska zveza vodi pred ZDA v raziskovanju planetov. Novost sovjetskih medplanetarnih postaj »Venera« je v tem, da je ves čas med poletom od Zemlje do Venera urejal sistem za uravnavanje temperature. »Venera 5« in »Venera 6« sta leteli proti Veneri s hitrostjo 11,2 km v sekundi. Naprave za aerodinamično zaviranje so v atmosferi zmanjšale hitrost leta na nekaj sto metrov v sekundi, hitrost spuščanja dela postaje s padalom pa se je zmanjšala na približno 10 metrov na sekundo. Sovjetski znanstveniki so na podlagi novih dosežkov ugotovili, da planet Venera ni za življenje človeka. Poslej bodo sovjetski znanstveniki usmerili svoje raziskovanje na Mars in Jupiter.

Ameriška vesoljska raketa »Apollo 10« je uspešno prestala najbolj kritične trenutke poleta do Meseca. Ta podvig je predzadnja etapa v človekovem osvajanju Meseca. Po dolgih naporih, za osvojitve vesoljskih daljav naj bi to bil zadnji preizkus, preden bi se človek spustil na ta satelit. To pa naj bi se zgodilo 20. julija, ko bo na Mesec poletela vesoljska ladja »Apollo 11«.

Iraški predsednik Hassan el Bakr je pozval arabske države, naj posnemajo Irak in priznajo Nemško demokratično republiko. To naj bi bilo enotno stališče arabskih držav do Zahodne Nemčije, katere politika je povezana z agresivnim atlantskim paktom.

Prvi sekretar CK Poljske partije Władysław Gomułka je izjavil, da boška »vzhodna politika« sicer negira evropsko stvarnost, da pa je zadnje čase v nekaterih zahodnonemških krogih vendarle opaziti nove težnje. Dejal je, da ima v mislih izjave Willyja Brandta o meji na Odri in Nisi, v kateri se je le-ta zavzel za de facto priznanje te meje. Gomułka je dejal, da je zdaj še težko oceniti, ali gre za takiko, manevar ali realno oceno, da pa je Brandtovo stališče vendarle napredek v primerjavi s Kiesingerjevim stališčem.

Predsednik češkoslovaške federalne skupščine Dubček je na komemorativnem zborovanju v Terezinu izjavil, da bo novo partijsko vodstvo z dr. Gustavom Husakom na čelu nadaljevalo januarsko politiko. Dubček je govoril pred 40 tisoč ljudmi, med katerimi je bil tudi predsednik Svoboda, na spominskem pokopališču nacističnih žrtev v Terezinu. Ko je pojasnjeval najnovejšo ukrepe partijskega in vladnega vodstva, je Dubček rekel, da je bilo v interesu socialističnega razvoja ČSSR treba zadušiti vse, kar ovira tak razvoj. Poudaril je tudi, da je neobhodno treba normalizirati odnose s socialističnimi državami, posebno s SZ.

Ob usklajevanju in prevedbi pokojnin udeležencev NOV

Usklajevanje in prevedba pokojnin, ki so jo v začetku maja izvedli komunalni zavodi za socialno zavarovanje, sta marsikaterega borca postavili pred vprašanje, na katerega si sam ni znal odgovoriti. Ker pa je povsem razumljivo, da želi vsako vedeti, kaj mu po zakonu gre, pa tudi to, ali je dobil tisto, do česar ima pravico, je precej upokojenih udeležencev NOV prosilo republiški odbor ZZB pa tudi uredništvo TV-15 za pojasnila v zadevah, ki jim niso bile jasne.

Da bi ugodili njihovim željam, smo nejasnosti, za katere so želeli dobiti pojasnila, združili v troje vprašanj, in prosili Franca Ključevška, vodjo sektorja za izvajanje zavarovanja pri republiškem zavodu za socialno zavarovanje, da nam odgovori nanje. Vprašanja in odgovore priobčujemo v celoti:

Za nekatere udeležence NOV, upokojene pred 31. 12. 1964 je bila uskladičev pokojnine na temelju 15,4-odstotnega zvišanja ugodnejša od prevedbe na temelju pokojninske osnove borčevskega dodatka v višini 960 dinarjev. So namreč primeri, da se je posameznim borcem zvišala pokojnina le za nekaj malega, a če bi le-ta bila zvišana za 15,4 odstotka, bi prejeli znatno več.

Zakaj niso komunalni zavodi tega upoštevali in jih prevedli po splošnih predpisih in ne kot premjemnike borčevskega dodatka.

Komunalni zavodi so po navodilih republiškega zavoda in po sklepu skupščine pregledali vse pokojnine in odmerili upokojujencem pokojnino, ki je bila zanje najugodnejša.

Upokojenec, ki ni prejel usklajene pokojnine za 10 odstotkov poleg redne uskladičve zaradi povečanih življenjskih stroškov za 5,4 odstotka, ne izpolnjuje pogojev za uskladičev po 102 členu TZPZ, ker ni bil upokojen do leta 1964 po kategoriji delovnega mesta v smislu prejšnjih predpisov o pokojninskem zavarovanju, (ni imel predpisane šolske oziroma strokovne izobrazbe za delovno mesto, oziroma ni na njem delal najmanj zadnjih 5 let) ali mu pokojnina ni bila odmerjena na podlagi ugotovljene kategorije delovnega mesta, na katerem je bil zaposlen pred upokojitvijo, temveč na podlagi osebnega dohodka, ki ga je prejemal v določenem obdobju.

Tudi med upokojenimi udeleženci NOV, jih je precej takih, ki so

bili pred koncem leta 1964 upokojeni na temelju višine svojega rednega dohodka. Med temi so tudi taki, katerih pokojnina bi bila danes ugodnejša, če bi bili upokojeni z borčevsko pokojnino.

Ali je predvidena prevedba takih upokojenec na borčevsko pokojnino in ali je pričakovati, da bo izvedena?

Vsi udeleženci NOV izpred 9. 9. 1943 oziroma borci s Primorskega pred 14. 10. 1943 so dobili odmerjeno pokojnino od osnove 960 din, če ni bila njihova pokojnina odmerjena po splošnih predpisih, ugodnejša.

Udeleženci NOV, upokojeni po 80 členu prejšnjega ZPZ pravijo, da jim ni jasno, kakšen povišek pokojnine jim gre oziroma za koliko odstotkov so jim jo zvišali. Ali bi jim lahko pomagali razvozlati to uganko?

Vsi upokojenici, ki jim je bila odmerjena izjemna pokojnina do 1. 1. 1965 po 80. ali 132. členu ZPZ, med temi upokojenici so večinoma borci — in prevedena 1. 1. 1965, dobijo po sklepu o uskladičvi pokojnin po 102. členu TZPZ poleg povečanja po 97. členu TZPZ tudi povečanje za 10 odstotkov, skupaj torej 15,4 odstotka. Ostali izjemni upokojenici dobijo le redno uskladičev 5,4 odstotka.

Borci NOV, ki jim je bila priznana izjemna pokojnina po 80. členu prejšnjega ZPZ, ne da bi se jim ugotavljala pokojninska doba, njihova pokojnina pa ne dosega zneska pokojnine z dodatkom za borce, to je od pokojninske osnove 960 dinarjev, lahko zahtevajo pri pristojnem zavodu za socialno zavarovanje, da se jim k pokojnini odmeri še dodatek za borce, vendar morajo imeti dokazane najmanj 15 let pokojninske dobe.

V. M.

Uprava „TV-15“ obvešča

Odkar je ekspeditorski oddelek »Dela« prešel na nov način adresiranja »TV 15« (naslov v desnem kotu spodaj, brez prilepljene listka), nam pošta pri vsaki številki vrne nekaj izvodov, ker so naslovi na njih nerazločni (oziroma jih je stroj udaril preveč na desno, tako da imena naročnika sploh ni). To je razlog, da nekateri naročniki zadnjih števil oziroma ene izmed zadnjih števil niso prejeli. Ker njihovih imen ne moremo ugotoviti, jih vljudno prosimo, da se nam sami javijo. Predvsem pa jih prosimo, da uvidevno oprostite napako, ki jo pripisujemo novemu stroju, in da še naprej ostanejo naši naročniki. Poskrbeli bomo, da se napaka ne bo več ponovila.

Tretja skupščina ZZB NOV Makedonije

V dneh 15. in 16. maja je bila v Skopju III. skupščina ZZB NOV Makedonije. Kakor drugih republiških skupščin Zveze so se tudi te udeležili predstavniki zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ter predstavniki republiških forumov ZKM, sobranja, izvršnega sveta, SZDL, vojske in drugi.

Delegati in gosti so na skupščini najprej poslušali vsebinsko bogat in pomemben govor predsednika Elisija Popovskega. V začetku je poudaril, da letos proslavljamo 50-letnico obstoja ZK, in 25-letnico zakonitve samostojnosti makedonskega naroda. Tem ugotovitvam je sledil opis najpomembnejših dogodkov iz najnovejše makedonske zgodovine. Dalje je Popovski naglasil, da je ZZB družbenopolitična organizacija in da se po svojem družbenem statusu in revolucionarnih obveznostih aktivno udeležuje pri izvajanju programa ZKJ in SZDL. V tej zvezi pa je opredelil tudi naloge in vloge članstva ZZB NOV Makedonije.

Potem ko se je dotaknil napetega položaja po svetu, je prešel na protimakedonsko in protijugoslovansko gonjo, ki se je razplamela v Bolgariji. S to gonjo bi Bolgari želeli uveljaviti sanstefansko pogodbo, kar pa predstavlja napad

na obstoj makedonskega naroda, na njegovo samostojnost in integriteto. Zanimanje vsega, kar je makedonsko z neverjetnim ponarejanjem makedonske narodne zgodovine, postaja vse bolj morala, praksa in politična orientacija nacionalističnih stališč v vseh družbenih slojih v LR Bolgariji.

Potem ko je orisal razvoj te protimakedonske in protijugoslovanske gonje je Elisi Popovski poudaril, da se bolgarski zgodovinarji in državni izogibajo omenjati, da je bila Sovjetska zveza prisiljena napovedati Bolgariji vojno zaradi njene okupatorske vloge in zverinstev bolgarske fašistične armade.

»Mi, borci, ki najbolj poznamo bolgarske fašistične okupatorje in njihovo soldatesko, smo nad vse ogorčeni zaradi takih ponarejanj naše narodne zgodovine, ki prav gotovo niso izraz razpoloženja bolgarskega ljudstva, marveč samo tistih, ki se v njegovem imenu in v imenu starih aspiracij velikobolgarskih nacionalistov pojavljajo kot tolmachi sedanje politike Bolgarije na Balkanu.«

Popovski je govoril tudi o socialno-ekonomskih in drugih vprašanjih, ki zadevajo članstvo ZZB NOV.

V razpravi so udeleženci skupščine še posebej naglašali, da bodo borci NOV in revolucije vedno v prvih vrstah graditeljev socializma. Najostreje so obsodili protimakedonsko in protijugoslovansko gonjo v Bolgariji in izjavljali, da podpirajo tako notranjo kakor tudi zunanjo politiko naše države. Seveda so se v svojih govorih dotaknili tudi dela in uspehov občinskih odborov ZZB in združenj širom po Makedoniji, govorili pa so tudi o vseh preostalih problemih, ki prizadevajo mnoge udeležence NOV.

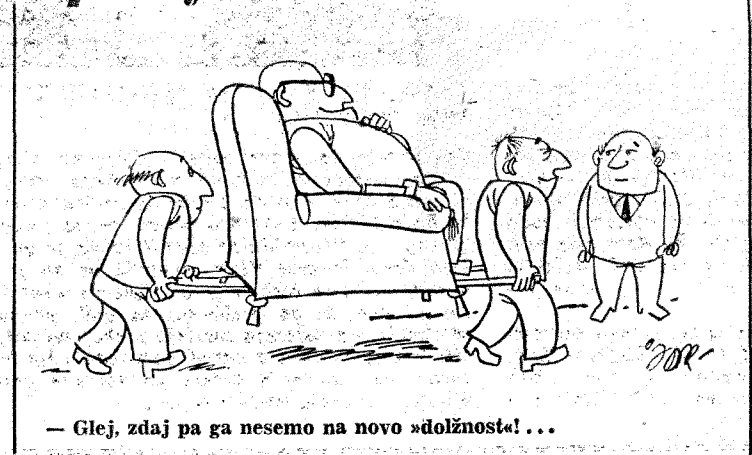
Na skupščini so sprejeli tudi sklep o izločitvi rezervnih oficirjev in podoficirjev iz ZZB NOV Makedonije.

Za novega predsednika je bil na skupščini izvoljen Zlato Biljanovski, za sekretarja pa Hamid Tači.

Lesena žlica

Kaj vse bi vedela povedati vsa izglodana in oškrbljena lesena žlica, o prenehanem trpljenju in strahu družine Rožankovega Anzeta, ki so ga Nemci v Rimskem vrelcu križali z glavo navzdol in je umrl grozne smrti. Tudi njegovi družini je pretela ista usoda, toda uspelo ji je pobegniti na Uršljo goro. Tu je preživela vsa družina vojno v neki votlini. To leseno žlico, ki so si jo Rožankovi sami izrezali in jim je dobro služila, sedaj hranijo v zbirki Muzeja NOB v Slovenjem Gradcu.

Izposojena karikatura

— Glej, zdaj pa ga nesemo na novo »dolžnost«! ...

Besede naših dopisnikov

Mladina se bo zbrala v Kozjem

14. septembra bo v Kozjem veliko srečanje slovenske mladine v počastitev 50-letnice SKOJ-a in ZKJ. V središču Kozjanskega se bo zbralo okoli 15 tisoč tabornikov, počitnikarjev, planincev, članov LT, kulturnih organizacij in drugih. Na slavlju bo sodelovalo tudi več vrstnikov sosednje republike ter pripadnikov JLA.

Predsednik častnega odbora za proslavo v Kozjem je Sergej Kraigher, predsednik skupščine SRS. P. K.

V spomin žrtvam za svobodo

Mesto Ptuj praznuje letos svojo 1900-letnico, ptujska gimnazija pa 100-letnico. Obe proslavi bodo povezali tudi s proslavo 50 letnice ZKJ in sindikatov.

V okviru proslave 100-letnice gimnazije so ob dnevu mladosti odprli razstavo o delu in življenju 87 profesorjev in dijakov iz te gimnazije, ki so med zadnjo vojno izkpravali na bojiščih ali ječah in taboriščih, ali pa so zaradi posledic vojne umrli. Med njimi je bilo mnogo znanih imen kot na primer Dušan Kveder in Tone Znidaršič.

F. H.

Izlet v Italijo

Občinski odbor ZZB na Vrhniki pri Ljubljani je sredi maja priredil izlet za svoje člane. Udeležilo se ga je 89 tovarišev in tovarišic. Ogledali so si Gorico, Videm, Martegiano, Palmanovo, Gračevo, Ogled, Tržič, Prosek in Opčine.

Med drugim so izletniki obiskali tudi Gonars, kjer je bilo med zadnjo vojno taborišče za Slovence. Položili so tudi venec na pokopališču. Prav tako so si ogledali tudi lepo urejeno pokopališče italijanskih vojakov, padlih v I. svetovni vojni, ki je v bližini Sredipolja nad Tržičem.

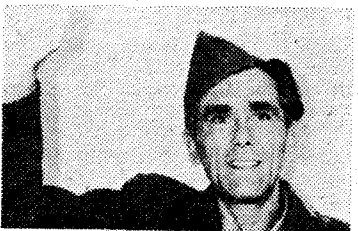
Užalostilo pa jih je, da pokopališče umrlih v Gonarsu ni urejeno tako, kot bi bilo pričakovati, saj po grobovih raste trava. Od italijanskih oblasti bi bilo treba zahtevati, naj bolj skrbno za grobove naših ljudi.

PAVEL DOBROVOLJC

Partizanski miting v Trebnjem

Dne 15. maja 1944 je Cankarjeva brigada osvobodila Trebnje. V spomin na ta dan v Trebnjem praznujejo svoj krajevni praznik. V občini pa ima svoj domobil Gubčeva brigada.

Za letošnjo proslavo 15. maja je prišel v Trebnje na povabilo gubčevcev nekdanji kulturnik te brigade Oleg Križanovski-Igor, da bi

organiziral miting, kar je počel po teh krajih že med vojno.

Kakih 300 otrok je mislilo, da bo moralo poslušati kako šolsko uro o partizanih. Namesto nje pa so se do solz nasmejali, ko je Igor začel razdirati svoje šale. Pred otrok osnovne šole se je pojavil bralcem »TV-15« znani fašist Pepe,

za njim firer Dolfe, nazadnje pa še sam partizanski švejk Igor, ki je tokrat igral samega sebe pred 25 leti.

Program je mladini tako ugajal, da je povabila Igorja, »črnogledga humorista«, naj jo obišče vsako leto.

M. B.

Spomenik v Šmarjah pri Kopru

V nedeljo, 18. maja, so odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja z območja krajevnih skupnosti Šmarje pri Kopru. Pred pričetkom slovesnosti je predsednik občinske skupščine Miran Kocjan izročil prometu obnovljeno in modernizirano cesto med Koprom in Šmarjem.

Slavnostnega zborovanja se je udeležilo za te kraje zelo veliko ljudi. Bilo je tudi nekaj gostov, med njimi tovariš Stane Kavčič ter delegacija občine Castelfranco pri Modeni. Spomenik je prevzela v varstvo osnovna šola.

Po slovesnosti je bil krajši kulturni program, nato je bil sprejem za svojce padlih.

S postavitvijo spomenika v Šmarju se je uresničila dolgoletna želja domačinov.

A. K.

Krajevni praznik Kranjske gore

Maja 1941. leta so bile v Zgornji savski dolini prve množične izselitve domačinov v Srbijo in Nemčijo. V spomin na te dogodke praznujejo vaščani od Gozd Martuljka do Rateč 18. maja krajevni praznik. Letošnji program prireditve je bil znatno obširnejši kot prejšnja leta, ker obenem praznujejo 50-letnico KPJ in SKOJ.

jejo 50-letnico KPJ in SKOJ.

V kino dvorani so mladinci dvakrat uprizorili igro Izlet. Šolska mladina je organizirala več športnih prireditev in javno oddajo Pokaži kaj znaš. V petek so položili vence na vsa spominska obeležja padlih borcev s kratkimi komemoracijami. V soboto je bila svečana akademija, na kateri je govoril predvojni revolucionar Ivan Arih.

Letošnje prireditve so bile zelo dobro obiskane, kar je pripisati kvalitetnejšemu programu, boljši propagandi in zavesti občanov, da je to njihov praznik.

J. V.

Iz načrtov odbora Prešernove nagrade

V soboto, dne 17. maja, se je na Gorenjski, v gostilni »Ob tabornem ognju«, katere lastnik je eden izmed prvih borcev Prešernove brigade, Franc Jernejo-Milčič, sestel odbor Prešernove brigade. Razpravljali so o programu dela za letošnje leto.

Lani so na Gorenjski, kjer je v Lovčevem hotelu in okoli njega dne 15. decembra 1943 padel skoraj celotni 3. bataljon Prešernove brigade, odkrili spomenik padlim. Napravil ga je pisatelj Tone Svetina, kot gradivo pa je uporabil staro orožje, ki ga je privaril na železno ploščo. Zaradi originalnosti ta spomenik privlači pozornost številnih tujcev. Toda pozimi je zakrit z deskami, da ne bi nanj preveč vplivale vremenske razmere. Prav tedaj pa je Pokljuka najbolj polna tujcev. Zato so sklenili narediti iz pleksi stekla velik zvon, ki ga bodo jeseni povezili na spomenik. Tako bodo spomenik lahko ljudje videli tudi pozimi.

Razen tega bodo ob spomeniku vzdali tri kovinske plošče z imeni padlih, kolikor so jih uspeli ugotoviti. Okoli spomenika pa bodo postavili ograjo.

Poslednji boj 3. bataljona na Gorenjski v našem zgodovinskem in

publicistiki še vedno nima mesta, ki ga zasluži. Zato bo delegacija iz članov odbora skušala pridobiti koga izmed pisateljev, da bi napisal o tem dogodku scenarij za celovečerni film ali vsaj za televizijski film, kakršen je bil »Napravite mi to deželo nemško!«

Kot vsako leto bo tudi letos zbor Prešernove brigade. Letos bo pri spomeniku na Gorenjski dne 13. julija, ob 26. obletnici ustanovitve birgade. Ob tej priložnosti bodo nastopili partizanski kulturniki, potem pa bo prijateljsko srečanje pri gostilni »Ob tabornem ognju«.

MP

Razvijanje tradicije NOB v Izoli

Občinsko ZZB NOV v Izoli že vrsto let uspešno sodeluje pri razvijanju tradicij NOB s tukajšno osnovno šolo »Vojka Šmuc«. Izmed vseh oblik, ki smo se jih pri tem delu posluževali, se je kot najboljše za posredovanje naše zgodovine mladini pokazala ta, da šolska mladina piše šolske naloge na temo NOB. Najboljše naloge je komisija, sestavljena s predstavnikov ZB in šole, izločila. Najboljši sestavki so bili prečitani na proslavi, njihovi avtorji pa so prejeli knjižne nagrade.

Lansko leto pa je ob odkritju spomenika Vojki Šmuc v tej šoli nastala ideja, da se ustanovi sklad za nagrajevanje šolskih nalog na temo NOB, ki naj nosi ime po padli junakinji.

Prvi polov v ta sklad 1.000.- din sta prispevala Vojkina sestra in njen mož, ki živita v Trstu. Združenje ZZB Izola pa je odobrilo v te namene 3.000.- din. Tako so bile razpisane šolske naloge tudi letos v vseh 21 višjih oddelkih te šole in pisec najboljših nalog v vsakem oddelku je prejel knjižno nagrado. Iz dosedanjih praks dela pri razvijanju tradicij NOB se je pri nas na nevsiljiv način razvilo zanimanje mladine za našo zgodovino.

A. B.

Ob tabornem ognju

Sprejem Kurirčkove pošte v Stični

Mi, mladi, in obujanje tradicije NOB

Pionirski odred osnovne šole Stična nosi ime narodnega heroja Jožeta Kovačiča; petstoširideset pionir in pionirjev šteje, šolske prostore pa so ji odmerili v samostanu, ki je bil sezidan v dvanajstem stoletju. Kar preveč mrki, skrivnostni in neprijazni so ti prostori za sonca in svetlobe željno mladež osnovne šole Stična. »Že mora biti tako,« modrujejo, čeprav so verjetno prepričani, da tako le ne more biti vse večne case.

Petnajstega maja je pionirska organizacija »Jožeta Kovačiča« pripravila slovesnost, da malo takih: proslavo petdesete obletnice Komunistične partije s sprejemom in predajo Kurirčkove pošte v Stični. Proslave se je udeležilo okoli tisoč ljudi. Učiteljstvo, ki je pripravi na proslavo posvetilo mnogo nesebičnega truda, je z uspehom lahko kar se da zadovoljno. Dva meseca so se skrbno pripravljali, razposlali vabila na vsa uradna in poprosili Radio-Televizijo Ljubljana, da bi posnela njih program.

Tudi »TV 15« so poslali pisemce, v katerem so zapisali:

»Dovolite, da se obrnemo na vas z veliko prošnjo. Pionirji osnovne šole Stična smo pripravili program ob sprejemu in predaji Kurirčkove pošte. Program bo 15. maja ob 9. uri dopoldne na igrišču osnovne šole Stična. Ob tako svečanem trenutku še niste bili pri nas in zato upamo, da se boste odzvali naši prošnji. Že lani smo vas pričakovali in bili močno razočarani, ker niste prišli.«

Takšnega vabila skorajda ni bilo mogoče odkloniti! Ko sem prišla v Stično, so bili že vsi zbrani, saj je do pričetka programa manjkalo dveh petnajst minut. Le predstavnikov tiska je bilo malo, pa tudi snemalcev naše televizije ni bilo od nikoder. Slednje so — vsaj tako se mi je dozdevalo — najbolj željno pričakovali. »Obljubili so nam, da pridejo, in če so obljubili, bodo besedo tudi držali.«, so mi zatrjevali. Razumela sem njihovo željo, saj bi prek televizijskega zaslona lahko vsa gosupeljska občina videla, kako skrbno so se pripravili na ta svečani trenutek.

Ne pomnim, da bi se me kje tako iskreno razveselili, in šopek šmarnc, prvi pozdrav najmlajših iz Stične, je to mojo ugotovitev le še potrdil. In že je kolona pionirke in pionirjev s cvetočimi vejicami kostanja v

rokah krenila proti igrišču osnovne šole Stična. Rado vedno sem pobarala nekoga izmed njih, odkod neki bodo prišli kurirčki. Začuden in skrivnosten nasmehek je bil odgovor, ki mi je povedal, da sem ga pošteno polomila. Pozabila sem bila namreč, da je pot Kurirčkove pošte strog zapnil!

»Dobili smo štiri prave kurirske torbice in pravi partizanski daljnogled,« mi je s ponosom povedala ena izmed tovarišic učiteljic, ko smo čakali na začetek proslave in se radovedno ozirali okrog, da bi čimprej videli, iz katere smeri bo prišla Kurirčkova pošta. Ve-

KAKO OKUSEN JE TA PARTIZANSKI GOLAZ V INČILIS
Foto: Stjepan Oblik

deli smo le, da je prehodila že dolgo pot skozi številna mesta, zaselke in vasi, od pionirskega odreda do pionirskega odreda in da bo imela enaindvajsetega maja, ko bo v Ljubljani sklepna prireditev, za seboj kar 2.700 kilometrov. Nismo dolgo čakali! Prišla je ob napovedanem času, iz vasi Virje, prinesli pa so jo šentviški pionirji... In v torbici je bilo pismo tovarišu Titu za rojstni dan, ki ga preberejo na vseh prireditvah, pa zemljevid, na katerega zarišejo prehojeno pot, pa dnevniki vtisov, pa spisi o narodnoosvobodilnem boju in odgovori na vprašanja katere partizanske pesmi ljudje v njihovem kraju najraje pojo...

Prihod kurirčkov je bil hkrati tudi začetek svečane programa ob sprejemu in predaji Kurirčkove pošte v Stični in sicer na kraju, kjer so se nekoč križale poti partizanskih kurirjev.

»Pozdravljeni, borci-kurirji! Vsako leto smo se veselili Kurirčkove pošte. Sprejeli smo jo vedno z mislijo na vas, ki ste bili nekoč prvi kurirji, in tiho želeli, da bi prišli med nas. Letos se nam je ta želja izpolnila in srečni smo, da vas lahko pozdravimo; še srečnejši pa bomo, če nam boste pripovedovali o tistih dneh, ko ste mimo sovražnikovih zased nosili važna sporočila. — Drage partizanske matere! Če je vaš sin padel, je padel zato, ker vas je ljubil in ker je ljubil svojo domovino. Težavni časi so bili to, zato pa lahko danes tako veselo in tako brezskrbno praznujemo. Na današnji dan se jih spominjamo s hvaležnostjo, ve pa prejmite od nas rdeč nagelj.«

Kaj lahko je bilo verjeti pozdravnim besedam stiških pionirjev, posebno še, če si skrbno prisluhnili izvajanju programa, če si prisluhnili recitaciji dekleta z dolgimi temnimi lasmi... Govorila je s solzami v očeh in s takim žarom, da bi ji ga človek kar zavidal in ponel s seboj.

Program so izpolnili znani slovenski kurirji, med njimi tudi komisar relednih postaj Ludvik Kukavica. Ne zamerite mi dobromamernih misli, ki jih bom zapisala. Prepustite besedo na takih prireditvah mladim in lepše bo zvenela. Dopolnite jo le s pripovedovanjem spominov po končani prireditvi. Prisrčnost vračate s prisrčnostjo, iskren stisk roke z iskrenim stiskom roke, s sproščenim odgovorom na vsako postavljeno vprašanje, in prepričana sem, da bo vprašani iz dneva v dan več. Prijetno kramljanje o tistih dneh bo učinkovala boljše od partizanskih uniform, odlikovanj in vnesenih govorov.

Kurirčkova pošta je odšla naprej in v vasi Draga so jo stiški pionirji predali višnjegorskimi kurirčkom. Kar nekako brez skrbi sem bila zanj. V varnih rokah je bila, saj so jo odnesli fantje, ki so naše gore list. Vedela sem, da bodo torbico varno prenašali, se častno obnašali in da tudi gesla, brez katerega ni predaje Kurirčkove pošte, ne bodo pozabili! Uradni del programa je bil tako končan, pogrnjena miza s pravim partizanskim golažem pa je še vabila. Veselo je bilo na partizanskem mitingu v Stični, le razočaranja, da program ni spremljala televizijska kamera, obrabi prisotnih niso mogli skriti. Mene osebno ta neizpolnjena obljuba niti ni presenetila!

Malo Metko — komaj šest let je izpolnila — je tako stišalo in videlo le maloštevilno poslušalstvo. Z žarečimi očkami in s harmoniko, skorajda večjo od nje, je z venčkoma partizanskih pesmi povabila na veselo razganje... Venček partizanskih pesmi in Metka so pa konec koncev le dragocenosti, ki jih ne gre zametavati!

MILENA STRAJNAR

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Zagata v Čabru

V kratkem bo izšla pri zavodu »Borec« knjiga spominov Joška Ošnjaka, rojaka iz Benečije, ki zdaj kot upokojen oficir živi v Ljubljani. Pisec je vidna osebnost partizanstva v Benečiji, delu Slovenije, ki je že od 1866 v mejah Italije. Ta deželica z zanimivo zgodovino in zanimivimi ljudmi je žal mnogim izmed nas skoraj neznana.

Iz Ošnjakovih spominov smo izbrali odlomek, kjer pisec opisuje svojo pot v oficirsko šolo v Metliki.

Obšli smo Lož in Stari trg ter proti večeru prispeli v Čabar na Hrvaškem, kjer je bilo že osvobodeno ozemlje. Za naju je bil to nov svet, nov jezik... V Čabru je bila komanda mesta in tja naju je privedel kurir po novih 40 prehojenih kilometrih. Noge sva imela ožuljene in krvave, da ne bi mogla več naprej.

Kurir je izročil pošto, se od naju poslovil in odšel. Ostala sva v štabu, rada bi bila tudi kaj pojedla. Najino zalogo, ki sva jo vzela s seboj od doma, sva porabila že zdavnaj, na poti do Cepovana in Loke. Komandant mesta nama je dejal, da v kuhinji ni ničesar in da nama kljub dobri volji ne more z ničimer postreči. Pojasnil nama je položaj glede prehrane na osvobojenem ozemlju in spoznala sva, da je kritičen. Ob slovesu pa nama je svetoval:

»Stopita po hišah in poprosita ljudi kaj za pod zob in za prenočišče, kajti tu nimamo ne vojašnic in ne spalnic. Borci spijo po senikih in vsepovsod, kjer se najde kaj prostora. Tudi šola je že vsa zasedena.«

Bila je že noč in z Marinom sva se napotila po mestu ter trkala po vratih. Nikjer niso uslišali najine prošnje, povsod sva dobila enak odgovor, da nimajo ničesar, da se še sami strašno težko preživljajo in da jim bo še trša predla, če vsega tega kmalu ne bo konec, vsaj tako sva jih

razumela. Pri vsem tem pa naj še posebej povem, da so vsi, vključno s komandantom, govorili z nama po hrvaško, kar sva komaj kaj razumela. To je bil tudi eden izmed razlogov, zaradi katerega so naju vsepovsod, tako borci kot civilisti, spraševali, odkod prihajava. Odgovarjala sva jima v beneškem narečju in tako smo drug drugega kaj slabo razumeli. Utrujena in lačna sva naposled le dobila prenočišče v nekem seniku. Med senikom in sosedno stavbo je bil nekakšen odvodni kanal. Vanj so otekale pomije in druga nesnaga iz kuhinje, zato je neznosno smrdelo. Poravnala sva si seno, se ogrnila z odejama, ki sva jih imela s seboj, in se zarila v luknje. Ne da bi še kaj rekla, sva v trenutku zaspala.

Nisem še dolgo spal, ko sem še ves dremoten in napol predramljen začutil na obrazu neko težko reč. Po meni je gomazela spolzka hladna mokrota in nekaj kosmatega. Zamahnil sem s pestjo in senom v njej, čutil sem kako sem odrinil s sebe nekaj težkega, nakar sem ponovno zaspal. Spet me je tisto gomazetje kmalu prebudilo, spet sem sunil z roko in spet je tisto padlo z mene, toda spet je bilo kmalu na mojem obrazu. Potem sem zaslišal poleg sebe tudi Marina, kako klesti z rokama. Zdaj sem obmiroval in se pritažil, da bi ugotovil, kaj je. Tisto se mi je ponovno približalo in skočilo na obraz. Zgrabil sem

z obema rokama in stisnil, Marinu pa rekel, naj prižge vžgalico. V svetlobi sem zagledal v rokah veliko in tolsto podgano, podobno mladi mački. Cvilila mi je v pesteh, v katerih sem jo stiskal kot v kleščah. Naposled sem jo z gnusom treščil v podboj pri vratih, pa se ni ubila. Potem sva jo z Marinom iskala pri prižganih vžgalicah, pa nama je še ušla.

Ponovno sva legla, vendar sva sklenila, da ne bova več zaspala. Bala sva se, da nama podgana pregrizne vrat, če zaspava. Zato sva na smrt utrujena bdela vso noč in si odganjala spanec z govorjenjem. Sklepala sva, da so se podgane zaredile v tem kraju zaradi nesnage v jarku, senik pa so si izbrale za skrivališče.

Ko se je naposled le zdanilo, sva z Marinom vsa pomečkana in zaspana in s plevami v lasih stopila iz senika in odšla v Čabar. To je prikupen kraj z ljubkimi hišicami in več trgovinami, ki pa so bile vse žal prazne. Ko sva se razgledovala po trgu, sva na šoli zagledala veliko tablo, kjer je pisalo »Živio drug Tito«. Ustavila sva se in gledala na tablo, prebrala napis še enkrat, se obrnila drug k drugemu in se vprašala: »Madona, tu pa imajo drugega Tita. Kaj naj to pomeni? Ali je na Hrvaškem drug Tito kot pri nas, kaj ni samo eden v Jugoslaviji?« In že sva podvomila o Hrvatih, da so si zmožni izbrati drugega Tita.

Ko sva šla dalje, sva spotoma razpravljala samo o tem. Ko pa sva srečala prvega partizana, sva ga ustavila in ga začela spraševati, če imajo tu drugega Tita. Partizan je bil menda doma iz Loškega potoka ali neke vasi blizu slovenske meje, zato je nekako le uganil, kaj bi rada vedela. Ko sem ga vprašal, zakaj je tu drug Tito in ne tovariš Tito, se je močno nasmejal, me potrepil po rami in mi pojasnil, da se po hrvaško reče tovarišu drug.

Pomirila sva se in nadaljevala pot in se spet pogovarjala ter pomalem klela. Še slovensko ne znava dobro, pa se bova morala učiti še hrvaško, sva robantila. Kasneje pa se je izkazalo, da je bila ta najina bojazen odveč.

Ko sva šla iskati hrano, sva dobila le jabolka. Dali so nama jih v neki trgovini in na mah sva jih pojedla. V kuhinji komande mesta pa sva dobila vsak skodelico mleka, brez kruha. Borci so pri naju zavohali sol, ki sva jim jo nato razdelila skoraj kilogram. Ni bilo dolgo in že se je v vsem trgu raznesla vest, da nosiva veliko soli. Zdaj so začeli hoditi ljudje od vseh strani k nama in naju prosili na vso moč za sol. Razdelila sva je še eno kilo in ostali sta nama le dve.

Na komandi mesta so nama povedali, da lahko hodiva vse do Metlike popolnoma svobodno, da bova spotoma srečavala partizane, komande mest, odbore, vodstva raznih organizacij in narodno zaščito. To je bilo tudi resnično. Srečala pa sva tudi vprežna vozila in tovornjake, ki so naju včasih kak del poti peljali.

V vasi Osilnici, kakih 15 km od Čabra, so po hišah gospodinje na najino prošnjo v domačem narečju: »Dober dan, nuna (gospa), ali imate kaj za jesti« po vrsti odkimavale z glavo. Bila sva lačna, pri vaškem odboru pa sva dobila nekaj jabolok, da sva jih jedla po poti. Nekaj kilometrov dalje sva se zatekla v neko hišo in prosila gospodarja, naj nama s čim postreže. Ko je tudi ta dejal, da nima ničesar, sem izčrpan in nervozen izgubil potrpljenje in od kmeta kratko malo zahteval, naj nama zakolje enega izmed zajcev, ki jih je nekaj skakljalo pred hišo. Čeprav nerad, se je končno na najino odločno zahtevo le vdal in se lotil klanja. Ponudil sem se, da bom skuhal polento, ker sem videl, da ima koruzo. Da bi ga

omehčala, sva mu že prej pokazala, da nosiva s seboj sol in da mu je bova nekaj odstopila. Tedaj je vidno spremenil svoje obnašanje. Zato smo kuhali zajca in polento med prijetnim pomenkovanjem, čeprav drug drugega nismo dosti razumeli. Ko sva kmetu povedala, odkod sva doma, naju je prosil, naj mu poveva kaj pomenijo pri nas besede kot »nunac«, »jau«, »potada«, »sjerak« in druge podobne. Potrudila sva se in skušala pojasniti, če ni šlo drugače tudi z rokami.

Potem sva se z Marinom najedla, da je bilo obema »labo in da sva še teže hodila, »ajaj od pre-sitosti. Kmetu pa sva pustila najmanj pol kile soli kot plačilo, razen tega pa sva se mu tudi lepo zahvalila za tako okusnega zajca.

Pot sva nadaljevala po cesti, ki se je čez nekaj časa približala Kolpi, vse do Broda. Kraji so nama bili všeč zaradi slikovitosti. Na Brodu sva se oglasila na komandi mesta in prvič po dolgem času prejela hrano, porcijo mineštre. V vasi je bilo poleg komande mesta več drugih enot, bil je zato velik vrvež in vse živo. Tudi tam sva številnim proslencem morala odstopiti nekaj soli. Menda je v tej deželi vse iskalo samo sol...

S splavom so naju prepeljali na drugo stran Kolpe, proti večeru pa sva se napotila proti Starem trgu, ki je že v Sloveniji. Tam sva tudi prispala. Tudi v Starem trgu je bilo zvečer zelo živahno in vsepovsod si mogel srečati samo partizane.

Zdaj sva že težko pričakovala, kdaj prideva v šolo. Zato sva zjutraj takoj odšla proti Črnomlju.

0 priprava na proslavo 50-letnice KPJ v Prekmurju

Tudi v Prekmurju se odgovorni organi pripravljajo in načrtujejo programe proslav v počastitev 50-letnice delovanja KPJ (ZKJ). V ta namen že delujeta občinska odbora v Murski Soboti in Lendavi, a v krepko oporo jima je tudi Svet za razvijanje tradicij NOB, kateri opravlja naloge za celotno prekmursko področje in ga sestavljajo predstavniki občinskih odborov ZZZB NOV Lendave in Murske Sobotice. Slovesnosti se bodo vrstile vse jubilejno leto in dale poudarek zgodovinskemu poslanstvu naše partije oziroma Zveze komunistov. Osrednja proslava za murskosoboško občino bo 29. aprila v Murski Soboti, ob sodelovanju sindikatov, ZMS, SZDL in ZZZB NOV. Razpisani so nagradni natečaji za literarne stvaritve mladih—pisanje nagradnih šolskih nalog s tematiko iz komunističnega sindikalnega, mladinskega gibanja in vloži partije v osvobodilnem boju in socialistični revoluciji naših narodov in narodnosti. V načrtu je javna radijska oddaja — Pokaži kaj znaš — o delovanju partije, sindikatov in SKOJ s poudarkom na Prekmurju oz. Pomurju. Pri Pomurski založbi bo izšla knjiga dr. Julija Titla o revolucionarnih dogodkih v Pomurju. Razen tega pa imata nalogo tovariša dr. Vanek Šiftar in M. Kokolj, da zbereta in obdelata gradivo o delovanju partije in vseh naprednih sil v Prekmurju med obema vojnama. Študijska knjižnica in vodstvo Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti pripravljata gradivo za potujočo razstavo o boju KPJ za narodnostne in socialne pravice delovnega ljudstva Jugoslavije. Predvideno je, da bi tudi naši sosedje Madžari priredili razstavo o revolucionarnih dogajanjih v njihovi domovini leta 1919 v M. Soboti, medtem ko bi ustrezna naša razstava bila na Madžarskem. V letošnjem letu bo slavil 35-letnico ustanovitve klub prekmurskih akademikov (KPA), iz katerega so izšli številni komunisti in skofejci. Svet za razvijanje tradicij NOB je v najtesnejši povezavi z mladino in drugimi dejavniki pripravil vse potrebno, da bodo predvojni komunisti in borci NOV obiskali vse šole v Prekmurju in mladim pripovedo-

vali svoja doživetja iz neizčrpne zakladnice spominov na najtežja leta v zgodovini naših narodov. Med predavatelji bo zlasti dobrodošel predvojni komunist in znani slovenski pisatelj, prekmurski rojak Miško Kranjec. Na razpolago bo tudi nekaj filmov s tematiko NOB, posebno film »Bitka na Neretvi«. Letošnji 4. julij bo nosil vse obeležje jubileja naše partije. Predstavniki soboške in lendavske borčevske organizacije so se dogovorili, da bodo priredili skupno proslavo ob Bukovniškem jezeru, v lendavski občini. Formirani bosta dve partizanski patrulji iz vrst borcev in mladincev. Patrulji bosta obiskali vse pomembne kraje iz NOB v obeh občinah in se poklonili spominu padlih in umrlih revolucionarjev. Srečanje obeh patrulj bo pri že omenjenem jezeru. Sočasno bo na ta dan tudi proslava 25 letnice osnovanja prve prekmurske enote—Prekmurske partizanske čete. Na svečanost bodo povabljeni vsi preživeli borci te partizanske enote in z njim komandni kader I. prekmurske brigade.

Na zadnji seji Sveta za razvijanje tradicij NOB je bilo sklenjeno, da bo v letnjem letu odkupili rojstno hišo heroja Stefana Kovača—Marka v Nedelici, uredili v njej spominsko sobo in tako dom pokojnega junaka ohranili zanamcem.

Skratka vse družbeno-politične organizacije in društva v Prekmurju se pripravljajo, da bi dostojno proslavili to izredno pomembno obletnico KPJ (ZKJ), ki je pod vodstvom tovariša Tita izvajala in izvaja poslanstvo — pomembno tudi v svetovnem merilu.

Jože Janež

□□□□□□□□□□

Oglašujte

V

TV-15

□□□□□□□□□□

Fotografija z vprašajem

Fotografija predstavlja skupino partizanov v lepem in sončnem dnevu, ko so se postavili pred fotografa, da bi ohranili spomin na svojo mladost in na zgodovinske čase. Po vsej verjetnosti je nastala spomlad ali poleti 1944 neke na Primorskem, lahko pa tudi kje v Suhi krajini. Najbrž gre za skupino članov Varnostno-obveščevalne službe ali VDV brigade. Kdo bo lahko dal bolj natančno pojasnilo?

Glede »fotografije z vprašajem«, objavljene v letošnji 20. številki, ki je izšla 21. maja, je uredništvo prejelo pismo tovariša Zvoneta Varine iz Zidanega mosta. Slika je nastala jeseni 1944, ko so imeli borci 14. brigade strelske vaje v gozdu med Semičem in Črnomljem. Tretji od leve proti desni je četni komandir Mirko Skočir, ki je bil po končani vojni nekaj časa tudi komandir zaščitne čete pri Dušanju Kvedru. Poleg njega je Zvone Varina, tedaj pomočnik mitraljezca, nekega Primorca, katerega imena pa se Varina več ne spominja. Pri vajah so najprej streljali s puškami, nato z mitraljezi, nazadnje pa z angleškimi in italijanskimi lahкими minometi.

Pisma uredništvu

Maša za Musolinija

V zadnji številki vašega lista sem prebral sestavek o tem, kako so v Miljah Pri Trstu neznanici oskrbnili spomenik padlim borcem.

Prejšnji mesec sem v Gorici v Ulici 24. maja, na prostoru za plakatiranje videl lepak v velikosti kvadratnega metra, kjer je pisalo, da bo v ponedeljek, 28. aprila, v kapeli Brezmadežne maša zadušnica za Benitom Mussolinijem in vsemi za čast padlimi. Podpisani je bil komite MSI (Movimento sociale italiano, po slovensko italijansko socialno gibanje, v katerem se zbirajo stari in novi fašisti).

Nisem slišal, da bi kdaj kdo tak plakat strgal, čeprav vsi vemo, kdo je bil Mussolini in kakšna je bila »časta«, za katero je padel skupaj s svojimi.

Po tej ulici, kjer je visel lepak, pa hodijo mnogi naši ljudje. Zdi se mi, da bi bilo treba take primere javno ožigosati. Zavedati se moramo, da ob naših mejah žive poleg poštenih Italijanov tudi taki, ki jih še vedno preveva fašistični duh in ki se jim še vedno cedijo sline po naši zemlji...

FRANC FON, HRUSICA

Pismo iz Radgone

Spoštovani tovariš glavni urednik!

Na partijskem sestanku radgonskih komunistov, ki je bil do nedavnega, je član ZKJ iz Gornje Radgone tudi razpravljal o vašem članku pod naslovom, Ob radgonskem primeru, ki ste ga natisnili 14. maja 1969. Mnogim komunistom je bilo žal, da je vaš dopisnik Mile Pavlin nasledel nekaterim članom ZB v radgonski občini, pa še komu drugemu, saj so mu le ti posredovali povsem izmišljene ali izvaljene informacije o volitvah v republiško in občinsko skupščino.

V TV-15 piše, da se še zdaj, po treh tednih itd., duhovi niso pomirili in da še vedno traja zakulisni boj za oblast. Prosim lepo, naj pove to. Pavlin, ki je, kot kaže, dober poznavalec radgonskih gospodarskih in političnih razmer, kdo je tisti, ki vodi to ogabno reč in kdo so njegovi pajdaši. Potem naj pove: kaj naj bi poražena stranka še reševala, ki se, kot piše to. Pavlin, spreminja v frakcijo itd.

Naj razloži to. Pavlin, kdo je »pral možgane« volivcem in si poskušal z različni mahinacijami (kakšnimi?) pomagati do zmage. Mar so »prali možgane« volivcem tisti trije novi odborniki, ki so v imenu družbeno političnih organizacij povpraševali nove odbornike, če se strinjajo s ponovno kandidacijo to. Kovača, ali so »prali možgane« volivcem in novim odbornikom tisti, ki so prišli kasneje in »prali možgane« tistim

petim ali šestim odbornikom od 31, ki so pozabili na svojo besedo in se odločili za drugo stran? Mislil, da je bilo »pranje« z druge strani bolj učinkovito, bolj vstrajno, in kot kaže, tudi bolj uspešno. Morda je bil to. Kovač tu pa tam res malo rezke besede, toda to ni bila njegova stalna navada; je pa taka nprav človeku bolj pri srcu kot pa tista posaharinjena, za katero se skriva tudi zloba. Vsekakor se je znal to. Kovač s svojo široko dušo pristržno približati vsakemu človeku. Morda pa je Kovačeva grobost, kot jo imenuje to. Pavlin, šla na živce kakšnemu občinskemu uslužbencu, ki je pozabil, da je občinski uradnik, ne pa politični agitator.

Potem podtika to. Pavlin to. Kovaču premočno skrbi in interesa za borbevske težave v občini. Naj to. Pavlin povpraša to. Fajdigo na republiškem odboru ZB, kako je kaj s to rečjo, saj ne bo imel daleč do njega. Upam, da to. Fajdiga še ni pozabil, ko je rekel pred kakšnim letom, da je malo takih županov, ki tako skrbijo za svoje borce. Potem pa o borcih še to: da so hoteli nekateri od dosedanjega občinskega vodstva tik pred volitvami urejevati borbevske zadeve (v Apaški dolini). Naj pove to. Pavlin, kdo je bil tisti iz dosedanjega vodstva, kdaj in kje je bilo to poskušanje. Saj mu ne bo težko!

Dalje pravi to. Pavlin: da so na KK v Gornji Radgoni pred volitvami nemudoma izplačali delavcem nekakšno »povišico« plač kot volilni golaž. Je to res, to. Pavlin? Ste prepričani o tem? Kdo vam je to natvezil? Dalje: tista o KK v G. Radgoni in o gospodarskem stanju v KK itd. je pa tako debela, da bi bilo treba za njo posebnih meril, da bi izmerili vse izmišljotine. Naj bi si to. Pavlin prebral odgovor to. Rousa, prisilnega upravitelja v KK, v Večeru, ki ga je namenil to. Zadravcu, ki je dan pred volitvami v občinsko skupščino prikazal v tem časopisu neresnično sliko o stanju v KK v Gornji Radgoni. Morda bo to. Pavlinu stvar bolj jasna. Pa naj vpraša to. Pavlin za nameček še republiški sklad gospodarskih rezerv, da bo zvedel, kakšno je danes stanje na KK, saj mu je dal novo posojilo za nadaljnjo sanacijo KK za dobo 20 let po zelo ugodni obrestni meri! Katero podjetje dobi takšno posojilo?

Bivši predsednik občine to. Kovač bo najbrž tožil vaš list, ko pravite, »da so izkoriščali družbeno sredstva, nastopili s položaja oblasti« itd. Kako je mogel vaš TV-15, ki ga preberem vedno od prve do zadnje vrstice, to napisati?

In nad vse je ganljiva tista zgodba (o kateri pravijo, da je resnična), ki govori o nekem spokorjenem odborniku, ki je prišel k to. Zadravcu, da bi se opravičil, ker je moral pod silo voliti (tajno) to. Kovača!

Lahko bi napisal o članku Ob radgonskem primeru še kaj; bom pa raje povedal tisto o strankah nad to. Markonom, izlučnim komunistom iz Apač, ki se je 14. aprila 1969 ob 6.45 uri počutil nekako tako kot takrat, ko so ga ujeli Italijani in ga močno uklenili.

Jaz ga razumem, ker so tako pestili tudi mene Lahi. Torej so si po tolikih letih privoščili v Apačah povsem fašistične metode! In to vse zaradi volitev. No, tega članka res ni napisal to. Pavlin, pač pa je natisnjen tik njegovega.

Tovariš urednik, kdo bo ob vašem pisanju vrnil čast to. Kovaču, na katero je pljunil vaš list; kdo bo zbrisal madež nad to. Rousom za vse izrečene neresnice in kdo bo vrnil ukradeni ugled vodstvom nekaterih radgonskih družbeno-političnih organizacij?

Mar TV-15 in to. Pavlin? Prosim, če objavite moje pismo v vašem listu. To bo tudi pošteno! Tovariški pozdrav!

MANKO GOLAR

Pripomba glavnega urednika: Pismo objavljamo v celoti, brez vsakršnih popravkov. Tovariš Mile Pavlin bo odgovoril na očitke Manka Golarja po občinski konferenci SZDL v Radgoni, ki bo 29. maja.

Uspeh invalidov - kegljačev iz Kopra

Invalidi obalnih občin so pred kratkim v Kopru tekmovali za memorial pokojnega Antona Fabijančiča. Na tem tekmovanju so zmagali invalidi iz Kopra. Podrli so 437 kegljev in tako dosegli prvo mesto pred ekipo »Invalidi« iz Pirana, ki je podrli 329 kegljev. S tem so si invalidi tekmovalci iz Kopra priborili prehodni pokal memoriala Antona Fabijančiča.

Tekmovanja v kegljanju, v počastitev 25-letnice obstoja uprave javne varnosti, ki je bilo 11. maja, so se udeležili tudi invalidi kegljači. Sodelovalo je 11 ekip. Invalidi so v tej hudi konkurenci dosegli tretje mesto. Podrli so 456 kegljev.

Spomladanske delavske športne igre obalnih občin so bile 18. 5. letos. V okviru teh iger je bilo tudi kegljanje v Ankaranu, na katerem je sodelovalo 30 ekip iz vseh obalnih občin. Na tem tekmovalcu so invalidi kegljači iz Kopra dosegli odlično II. mesto s 465 podrtimi keglji. Med 180 nastopajočimi posameznimi tekmovalci sta dva člana ekipe »Invalidi« dosegla prvo in tretje mesto.

Na tekmovalcu v kegljanju v počastitev občinskega praznika v Kopru je tekmovalo 10 ekip. Med njimi sta bili dve ekipi »Invalidi« iz Kopra. Prva ekipa si je priborila prvo mesto in tudi prehodni pokal predsednika občine Koper.

Avgust Zerbo

Pripoveduje: O. Križanovski-Igor

Piše: Mile Pavlin

Pogovor s črnogledim humoristom

V programu našega šolanja je bila tudi organizacija kulturno-prosvetnega dela. Zato smo se na mitinge pripravljali sila resno. Med nami jih je bilo tudi nekaj, ki so potožili, da ne znajo plesati, ples pa je bil vendar ena izmed glavnih točk vsakega spodobnega mitinga. Kako naj jih naučimo v taki naglici, ko se v mirnem času ljudje učijo mesece in mesece, preden si upajo na plesišče?

Že dokaj obupan sem se je ponudil Prajerjev Janez, da jih bo naučil po skrajšanem postopku za začetek »ples svetega Vida«. Kakšen ples naj bi bil to v vrsti raznih polk in valčkov, ni vedel nihče povedati.

Zvedeli smo takoj naslednje jutro, ko so prizadeti tovariši vstali. Naša baraka je bila bolj daleč, zato smo navadno zamujali jutranji zbor. Tudi tisto jutro nas je dežurni dvakrat zamenjal metal z ležišč in se nam je zato nazadnje zares mudilo. Planili smo na noge in začeli vleči na noge škornje in čevlje. Tovariši, ki bi se bili radi naučili plesa, so začeli poskakovati na eni nogi, z rokami pa so skušali nataktni škornje in čevlje. Pa ni šlo... Vmes je Janez zapisal na prste neko pesmico in nam mimogrede pojasnil, da je skakanje tovarišev dokaz, da so se kar čez noč uspešno naučili prvih korakov »plesu sv. Vida«. Končno so tovariši obupali in nazadnje je eden iz škornja potegnil veliko kepo zmečkane papirja. Zdaj smo vedeli, da je Janez ponoči vsem v škornje in čevlje natlačil papirja.

Drugič se je Janez z nekom pričel o količini padavin na Rogu. Oni ni hotel verjeti, da jih je toliko kot je trdil Janez. Da bi ga prepričal, je Janez nekega večera odnesel njegov škorenj pod kap, da je vanj curljala voda. Zjutraj mu ga je oprezno prinesel v barako, češ poglej, za merilec količine padavin sem uporabil kar tvoj škorenj, ker pravega nimamo.

Med drugim smo na tečaju razpravljali in se učili o našem bodočem gospodarstvu, ko ne bo več zasebne lastnine, kakor je ni v Sovjetski zvezi.

Na to je Janez kar med poukom znil: Preden bo to prišlo do Turjaka, bova midva z Igorjem že precej zaslužila...

In je začel pripovedovati, kako je leta 1941, ko so drugi zakopavali puške in mitraljeze, on zakopal vrtiljak. Po vojni ga pojde odkopat in bo z njim odprl sezono turjaškega turizma. Nato je začel razpredati načrte, kako bova gostovala po domovini in si nabirala denarce, potem pa naj le pride nacionalizacija.

Na naš tečaj so prihajali tudi vodilni tovariši, da bi nam predavali o posameznih vprašanjih. Tako se je nekega dne

Fortič Oleg - Igor, rojen 1. febr. 1913/1923, Ljubljana, trg. uslužbenik, vajenec, sedaj član celice štaba I. bataljona, XIV. brigade, Končal srednji partijski kurs, s kakšnim uspehom: Splošna ocena marljiv, snov obvlada, dobro pozna povzročne prizadevanje, da bi teži stvari obvladal. V značaju izraža malo avanturizma. Priznava, ima snisel za organizacijo šaljivih nastopov. Izraža še mnogo ostankov kaloneščanskega gledanja raznih problemov. /Luša, Trapaka, L. r. /

Originalna karakteristika Olega Križanovskega (takrat Fortiča) — Igorja s partijskega tečaja na Rogu. Izvirni dokument v arhivu Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

pojavil tudi tovariš Janez, komisar glavnega štaba. Pozanimal se je, kako napredujemo, kako je z disciplino, kaj je z našim znanjem in podobno. Med drugim je tovarišica Luša potožila, da smo precej nemirni in da je temu najbrž kriva bližajoča se svoboda. Na te besede je Janez ošinil s strogim pogledom vso učilnico in v zadnji klopi zagledal mene in Prajerjevega Janeza. Nasmejale se je in zavrnili Lušo:

»Najbrž ne bo kriva bližajoča se svoboda, ampak so se zbrali na tečaju sami tički.«

Nato jo je vprašal, kako se kaj vede. Luša je takoj omenila, da sem prvi pri vseh neumnostih. Prajerjevega Janeza pa si najbrž ni dobro zapomnil in ga je vprašal, če je res on.

Zdaj se je dolgi Janez dvignil iz klopi kot kak repetentski veteran v nižjih razredih gimnazije in to potrdil takole:

»Tovariš komisar, tokrat se pa zares nisi zmotil.«

»Ali se mar tolikokrat zmotim?« je vprašal komisar Janez.

»Nisem mislil tako,« se je opravičeval Janez (Prajerjev).

Nekoč je prišla tudi tovarišica Vida. Predavala nam je o budnosti in lahkomišelnosti, ki se je razpasla po naših enotah. Njeno predavanje smo poslušali z zanimanjem, le eden je medtem naglas zasmrčal. Ogorčena predavateljica ga je takoj poklicala na odgovornost. Grešnik se je izgovarjal, da ponoči ni mogel spati, ker ga je bolel zob. Vida pa je njegov prekršek takoj porabila za nazorni pouk, kakšne posledice bi imela taka nebudnost na položaju. Zdaj se je tovariš spet izgovarjal, da je že tri leta partizan in da je bil na Štajerskem ter zato ve, kaj je budnost.

Tovariš Bratko Kreft nam je predaval o karizizmu in biciklizmu. Biciklizem smo takrat imenovali pojav, ko nekdo tlači vse podrejene, da bi se čez njihove hrbte povzpeli na višji položaj. Torej nekakšno komolčarstvo. Spet se je oglašil Prajerjev Janez:

»Na turjaški cesti imamo hud klanec in na vsak konec je daleč. Ali bom lahko imel po vojni bicikel, ko zdaj slišim na vsakem koraku geslo »boj biciklizmu?«

Tovariš Bratko se je začel tako smejeti, da so mu očala kar poskakovala. Ko se je unesel, sta se z Lušo nekaj pomenovala, nato pa je šel Bratko ven — brat naš »Stencasa«. Ob mojem »slovarju tujk« se je spet krohotal. Tako sem dobil pogum za kasneje, ki pa sem ga presneto drago plačal.

Končno smo se prebili do sklepnih izpitov. Že po pripovedovanju tečajnikov, ki so to doživeli pred menoj, sem vedel, kako bo to šlo. Vlekli bomo listke z vprašanji. Mimica, ki je spala v naši baraki, je povedala, da že tipka vprašanja in da jih je okoli 600, na vsakem listku po tri. Nisem se posebno prizadevno učil, zato sem pričakoval na izpitu polom. Napeto sem razmišljal, kako naj si pomagam. »Plonklistke« sem uporabljal že v gimnaziji, zato sem začel delati načrte, kako naj svoje izkušnje s tega področja koristno uporabim tudi v partijskih razmerah. Nazadnje sem potuhel, da je Mimica najšibkejši člen kontrole. Saj je vzdihovala, koliko dela ima...

(se nadaljuje)

Pravna posvetovalnica

Upravni spor

Večkrat berete v pravni posvetovalnici o upravnem sporu in o tožbi na Vrhovno sodišče, ni pa vam popolnoma znano, kaj je pravzaprav to, kdaj je taka tožba dopustna in kaj je mogoče z njo doseči. Zato prosite za kratko pojasnilo kaj je sploh to upravni spor in kdaj je ta dopusten. Naj vam na kratko pojasnim bistveno določila zakona o upravnih sporih, ki ureja ta vprašanja.

Upravni spor ima namen, da se zaščitijo pravice tistih, ki so jim bile z odločbami upravnih organov morda kršene njihove pravice ali uprava koristi. Upravni spor pomeni neke vrste nadzor najvišjih sodišč nad pravnimi delovanjem upravnih organov. Zato o upravnem sporu odločajo republiška vrhovna sodišča oz. vrhovno sodišče Jugoslavije.

Upravni spor je mogoče sprožiti zoper pravno-močno upravno odločbo upravnega organa. Zadeva mora biti torej pri upravnih or-

ganih dokončno rešena. Če prizadeta stranka zoper prvostopno odločbo sploh ni vložila pritožbe, potem seveda ne more sprožiti upravnega spora. Upravni spor se sproži s tožbo, pri čemer je tožen tisti organ, ki je na zadnji instanci odločal v upravnem postopku. Če je na primer v zadevi pokojnine odločal komunalni zavod za socialno zavarovanje, pritožbo pa je reševal republiški zavod za socialno zavarovanje, mora biti tožba naperjena zoper republiški zavod za socialno zavarovanje.

V zadevah upravnih sporov odloča vrhovno sodišče, republika ali vrhovno sodišče Jugoslavije. Vrhovno sodišče Jugoslavije rešuje v prvi in poslednji stopnji o sporih zaradi upravnih odločb zveznih organov. V vseh drugih primerih pa odloča republiško vrhovno sodišče.

Postopek se začne s tožbo. Ta mora biti vložena v roku 30 dni po prejemu dokončne upravne odločbe. Tožba se vložijo lahko pisмено, lahko na zapisnik pri vrhovnem sodišču, lahko pa tudi na za-

pisnik pri vsakem občinskem sodišču. Razumljivo je, da je treba v tožbi točno povedati, kaj se izpodbija in kaj se zasleduje, priložena pa mora biti tudi upravna odločba. Ni pa izključeno, da se sproži upravni spor tudi zato, ker pristojni upravni organ ni izdal odločbe, ki bi jo bil moral izdati v predpisanem roku.

Vrhovno sodišče, ki obravnava upravni spor lahko tožbo zavrne, ne da bi se spuščalo v utemeljenost zahtevka (če je bila tožba vložena prepozno ali prepozno, če ni dopustna in podobno). S sodbo, s katero v stvari odloči pa lahko tožbo zavrne kot neutemeljeno, tožbi ugodi in izpodbijani upravni akt odpravi, lahko pa tudi samo odloči o stvari. Lahko tudi pristojnemu upravnemu organu naloži, kako naj o stvari odloči in kakšno odločbo naj izda. Zoper odločbo republiškega vrhovnega sodišča je možna tudi pritožba v 15 dneh, vendar le v tistih primerih, kjer je izrecno določeno, da je pritožba dopustna. Na splošno velja, da je možnost pritožbe redkokdaj dovoljena.

Zajel jih je plamen Oktobra

Odlomek iz teksta Franceta Slokana „Srp in kladivo“

Revolucionarno razpoloženje med slovenskim vojaštvom in ljudskimi množicami nasploh, bodisi pod vplivom revolucije v Rusiji, bodisi izvirajoče iz naravnega, spontane odpora, iz trpljenja in strahot — ni bilo organizacijsko usmerjeno. O kakšnem enotnem vodstvu revolucionarnega gibanja pač ni bilo mogoče govoriti. Ni pa tudi mogoče trditi, da je bila revolucionarnost naših množic tedaj omejena le na delavce, zlasti na tiste, ki so bili pred vojno organizirani in so se prištevili med socialiste. Zgodovinar našega delavskega gibanja Dušan Kermavner meni, da ni mogoče narodne zgodovine po eni strani in zgodovine delavskega gibanja po drugi strogo ločiti, kakor da sta to dva popolnoma različna tokova; delavsko gibanje je torej neločljivo povezano ali istovetno z narodno zgodovino.

To vsekakor velja tudi za dogajanja v usodnih obdobjih prve svetovne vojne in zlasti neposredno po vojni, v obdobju nastanka jugoslovanske komunistične partije. Samo po sebi je razumljivo, da je oktobrska revolucija imela velik vpliv na Slovenskem že zaradi tega, ker so jo številni slovenski vojniki neposredno doživeli ter se je udeležili v Rusiji. Prav tako se je pokazal v vojaških uporih Slovencev, bolj ali manj vpliv oktobrske revolucije.

Pri tem ne kaže spregledati, da so bili Slovenci do Rusov v posebnem čustvenem razmerju — »sorodstvenega«, slovanskega čustva ne smemo podcenjevati. Več ali manj je vedel o Rusiji in Rusih tedaj tudi naš preprosti človek, tako da mu je bilo pač vse, kar je bilo slovanskega in zlasti ruskega, ker je ruski narod največji med slovanskimi narodi, bliže, bolj pri srcu kakor pa nemstvo in »domovinski čute« do »matere Avstrije«. Prijateljstvo ter naklonjenost do Rusov so širili pred vojno naši »narodnjaki«, ne le liberalci, marveč izobraženci, nasploh, ki niso popolnoma slepo oboževali vsega, kar je bilo nemško. Tako so Slovenci lahko brali precej o Rusih in Rusiji, vse to pa je bilo navadno pobarvano z rožnatimi barvami. Zelo redki Slovenci so poznali Rusijo neposredno. Prav tako je malokdo med njimi vedel, kako dejansko živi rusko ljudstvo, kako strahotna revščina in zaostalost vladata med ruskimi kmečkimi ali pravzaprav še zmeraj tlačanskimi množicami. Zato Slovenci niso mogli niti slutiti, kako strašno je rusko tako imenovano samodržstvo, carizem, in da bi si pač ne mogli želeli zmage zaostale caristične Rusije ter da bi tudi nas ta Rusija »osvobodila«. Celo naši izobraženci so bili slepo zaljubljeni v Rusijo z njenim carjem in plemstvom.

Tako so Slovenci po napoleonskih vojnah (ko so se v francoski vojni tudi naši predniki udeležili usodnega Napoleonovega pohoda v Rusijo) prišli v neposreden stik z Rusijo in Rusi šele na bojiščih med prvo svetovno vojno. Ko so se potem slovenski vojniki predajali Rusom in doživeli neprijetnosti vojnega ujetništva ter se kot prostovoljci uvrščali v vojaške oddelke na strani Rusov, se pač marsikdo ni mogel otresti razočaranja. Težko se je bilo sprijazniti s stvarnostjo, ki je bila tako zelo drugačna od tistega namišljenega, olepšanega sveta, kakršno so si dotlej zamisljali Rusijo. Vendar je tudi prav to razočaranje lahko marsikateremu slovenskemu vojaku v Rusiji pripomoglo, da se je laže ter hitreje odločil za boljševike, ki so z vso odločnostjo ter doslednostjo pometali s starim svetom, z neznanimi razmerami caristične Rusije.

Ko so boljševiki sklenili mir v Brest Litovskem, so bili slovenski vojni ujetniki prosti, tako da so se lahko vrnili v domovino, kdor je pač hotel. Mnogi so to storili, čeprav vojna doma še ni bila končana. Pozneje se je pokazalo, da

so ti povratniki zanesli klice revolucionarnosti tudi v avstrijske vojašnice in na fronto. Toda ne le to; ti ljudje so se korenito spremenili — spregledali so v pravem pomenu besede, tako da so postali revolucionarji po svojem prepričanju, najsi so si to priznali ali ne.

Korenito so se tedaj motili vsi, ki so računali, da so se tako imenovane centralne sile, to je predvsem Nemčija in Avstro-Ogrska, okrepile, ko je bila iz vojne izločena Rusija zaradi oktobrske revolucije. Avstro-Ogrska je bila tedaj le navidezno močna, dejansko pa jo je pogubno razkrajala notranja gnoloba. To se je kazalo tudi v vojaških uporih, ki so se začeli drug za drugim hitro vrstiti spomladi leta 1918, (torej po oktobrski revoluciji), čeprav so se zdeli še tako nepomembni in so jih povsod zatrli s pravo okrutnostjo vojnih sodišč. Avstroogrška vojska je tedaj imela pod orožjem še 4.410.000 vojakov, med njimi na bojiščih kar 2.850.000. Do maja 1918 se je vrnilo iz Ukrajine nekaj manj kot 400.000 avstroogrških vojnih ujetnikov, torej kar za veliko armado! Nedvomno je morala ta množica vplivati na drugo vojaštvo, čeprav se ni raziskano, kako globoko je pravzaprav segal uporih slovenskih vojakov pokata vpliv.

»Nekateri zgodovinarji menijo, da je na protivno razpoloženje slovenskih vojakov vsaj nekoliko vplivalo tudi gibanje za uresničitev tako imenovanega jugoslovanskega programa, začrtanega v majniški deklaraciji. To izjavo je v dunajskem parlamentu maja 1917 v imenu kluba jugoslovanskih poslancev (poslanec iz vrst Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki

so jo takratni voditelji morali zabeležiti, čeprav so deklaraciji zatanknili habsburško žezlo. Deklaracija je bila izhodišče za široko množično gibanje in je mnogo pripomogla k zrušitvi monarhije. V tem gibanju so se združili vsi Slovenci, ne glede na politične in stanovske razlike.«

V tem je morda precej precejevanja majniške izjave; zakaj res je tudi, da so politiki, ki so imeli svoje posebne račune, z majniško deklaracijo izkoristili bolj ali manj demagoško protivno razpoloženje ljudstva, na drugi strani pa so hoteli, vsaj navidezno reševati staro Avstro-Ogrsko. Ljudstvo je tedaj dajalo duška svoji nezadovoljnosti tudi drugače in ob vsaki priložnosti, ne le s podpisovanjem majniške deklaracije.

Med vojaštvom se je upornost kazala tudi v dezertertvu, zlasti iz tistih pohodnih enot, ki so jih pošiljali iz Maribora v rezervnih bataljonih 26. strelskega in 47. pešpolka, kakor ugotavlja češki zgodovinar Karel Pichlik. Omenja tudi »ljubljske dogodke« aprila 1918. Tedaj so bile namreč v Ljubljani demonstracije proti tedanjemu klerikalnemu voditelju dr. Sušteršiču, ki je bil odločno za politiko tedanjih avstroogrških oblastnikov. Proti demonstrantom so hoteli poslati rezervni bataljon 2. gorskega polka, a vojaki niso hoteli izpolniti povelja.

Poveljstvo rezervnega bataljona 26. strelskega polka v Mariboru je menilo, da je bil vzrok množičnega dezertertva spomladi 1918 v tem: »...da se ljudje svojevoljno oddaljujejo zato, da bi videli svoje družine, poskrbeli za gospodarstvo in si priskrbeli hranok«. Dejanski vzrok pa je bil seveda skrajna nezadovoljnost spričo voj-

vsako njim neprijetno delavsko gibanje. Stavke niso prenehale tudi med vojno. Pozimi 1918 je bila splošna stavka v štajerskih železnicah in premogovnikih. Spomladi je stavkovno gibanje na štajerskem spet oživel. Začele pa so se tudi demonstracije stradalajočega prebivalstva, zakaj preskrba z življenjskimi potrebščinami je bila že kar obupna.

Karel Pichlik meni, da se je pri uporih slovenskih vojakov pahal močan vpliv gibanja, ki ga je sprožila majniška deklaracija, češ da so politiki to deklaracijo pozneje začeli razlagati drugače, kakor pa je bila prvotno razglašena v parlamentu. Tako omenja izjavo avstrijskega vojaškega poveljnika za Bosno, Hercegovino in Dalmacijo, ki je 13. maja dejal: »Prvotna Koroščeva deklaracija se glasi popolnoma drugače kot tista, ki je bila razglašena pozneje. Iz prve diha še dinastično gibanje, trdno vztraja v okviru monarhije in pod žezlom Habsburžanov, medtem ko zadnja deklaracija nima teh značilnosti in govori le še o pravicah narodov do samoodločbe ter o združitvi vseh Jugoslovancev in Srbov.«

Vedeti je treba, da je tedaj že deloval tako imenovani jugoslovanski odbor pod vodstvom A. Trumbića v Londonu. Program tega odbora je bila nova jugoslovanska država, ki bi naj bila pač pod drugim žezlom. Zato je bilo treba tudi v Avstro-Ogrski prilagoditi program, če ne javno, pa tako prikrito, da bi bil v soglasju z načrtom londonskega jugoslovanskega odbora. Pichlik omenja tudi, da si je Koroščeva politika spomladi 1918 pridobila tudi podporo socialdemokratskega gibanja. Hkrati se sklicuje na ugotovitev S. Markovića v razpravi »Komunizem v Jugoslaviji«, češ da je bilo »po besedah jugoslovanskih komunistov dvajsetih let navdušenje za narodno svobodo in združitve Jugoslovancev, tako enotno, da se je preneslo tudi na delavski razred« in pri tem je prevladujoči del delavskega gibanja na Hrvaškem in v Sloveniji šel po socialno domoljubni poti«.

Delavsko, stavkovno, in narodno gibanje Slovencev so prestrašila oblastniki. Zato so v kraje med Gradcem in Ljubljano poslali zanesljivejšo vojaške enote, ker se na slovensko vojaštvo niso več zanesli. Med novimi enotami so prevladovali Madžari.

V Judenburgu se je upor slovenskih vojakov začel 12. maja ponoči. Tam je bilo tedaj v 17. pešpolku 2579 mož, poveljevalo pa je 83 častnikov. Deseter Tone Hafner, doma iz Godešča pri Škofji Loki, je poklical rojake »k vstaji, osvoboditvi in oborožitvi«. Upor se je bliskovito razširil po vseh vojaških barakah. Gesla upornikov so bila: »Fantej ven! Danes gremo domov! Kdor je Slovenec, pojde z nami! Pokonci! boljševiki! Naj živi kruh! Dol z vojno! To ni samo za nas, ampak tudi za tovariša na fronti! Zdjaj se mora vojna končati! Več jesti nam naj da jo in vojna naj se konča!« — Vojaki so se polastili zaloga živeža. Nekaj jih je vdrlo v trgovine in gostilne. Najbolje organizirana skupina pa se je pogumno začela bojevati z vojaškim oddelkom, ki ga je poslal proti upornikom na ulice major Möbius. Ta oddelek je bil oborožen s strojnimi, uporniki pa le s puškami. Hrabro so se borili. V neenakem boju so štirje padli. Oddelek se je moral umakniti, ko sta bila ranjena dva častnika. Uporniki so zavzeli tako imenovano jezuitsko vojašnico, ki je nemški rezervni bataljon ni mogel obdržati. Po tem uspehu so zasedli železnico Judenburg-Zeltweg in končno železniško postajo. Prišli so prepozno, tako da so pred tem častniki brzojavili po pomoč v Gradec. Slovenski uporniki so zasedli tudi bližnjo livarno in poslali delavce domov, a precej delavcev, med njimi zlasti ženske, se je pridružilo upornikom. Skupaj z njimi so izpraznili tovarniško zalogo živeža. Ko je bil Judenburg v rokah slovenskih vojakov, tako da je bil upor po-

Tone Hafner iz Godešča pri Škofji Loki, voditelj vojaškega upora v Judenburgu.

polnoma uspešen, pa so se nadaljnji dogodki razvijali slepo. Uporniki niso nastopali dovolj organizirano. Približno 200 se jih je odpeljalo s tovornim vlakom v Neumarkt, da bi prispeli do sedežev najbližjih slovenskih vojaških enot (Murau, Neumarkt), več skupin pa se je odpravilo kar peš proti jugu. Približno 1200 vojakov je dezertiralo, ne da bi se menili za nadaljnjo usodo upora. Nekateri pa so se tudi sami vrnili v vojašnice. Prihodnji dan so oblasti začele »razčiščevati položaja«. Hkrati so v Neumarktu obkolili in razorožili tiste upornike, ki so se tja pripeljali z vlakom. Še 13. in 14. maja pa so se v judenburški okoličnici po gozdnatih gričih uporniki bojevali z vojaštvom, ki je prihajalo dušit upor. Padlo je nadaljnjih 7 upornikov in 28 jih je bilo ranjenih, ujeti pa so jih 500.

Ko je bil v Judenburgu 14. maja že mir, pa je izbruhnil upor 7. poljskega lovškega bataljona z nekaj manj kakor štiristo mož v Murauju. Vzklicali so v popolni bojni opremi, pripravljeni na boj: »Borimo se za lastno kril! Pokonci, v Ljubljano! Boštjan Olip, doma iz Radovljice, ki je bil v Rusiji, pa je vzklikal: »Živela internacionala! Živela Jugoslavija!«

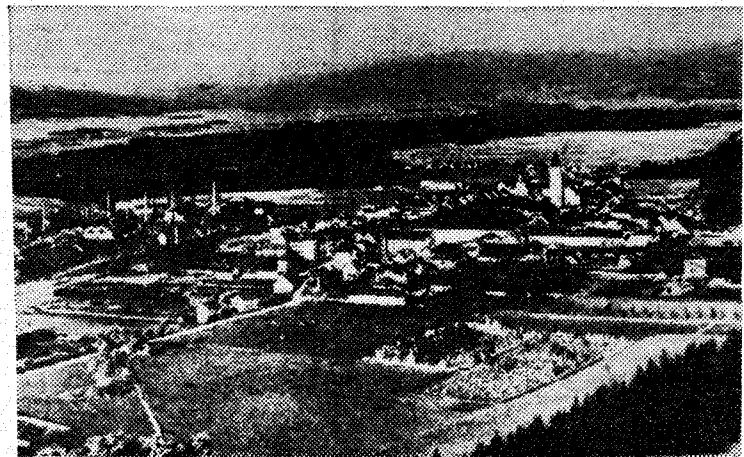
Uporniki so se polastili streliva v skladišču, nato pa skladišče zažgali. Potem so odšli na postajo. Bili so popolni gospodarji položaja, ker v kraju ni bilo »zvestih« čet.

V Judenburgu je naglo sodišče že 15. maja obsodilo na smrt Toneta Hafnerja, Možina in še dva tovariša. Čez dva dni so obsodili in ustrelili še dva upornika. Tudi Boštjana Olipa so ustrelili.

S krvavo zadušitvijo upora v Judenburgu nikakor niso zadušili revolucionarnega duha. Kaj kmalu so se po zidovju v Judenburgu pokazali napis: »Dol z lačno vojno!« — Mir mora biti hitro, sicer bo spet počilo! itd.

Kaže, da je judenburški upor zanetil uporniško gibanje tudi v slovenskih mestih — v Ljubljani, Mariboru in Celju. Tako so neznanici v civilni obleki ponoči med 19. in 20. majem skrivaj prišli na posvet v vojaške barake v Ljubljani, v Šiški, kjer je bila nastavljena 3. rezervna stotinja 2. gorskega strelskega polka. Dogovarjali so se, naj bi vojniki napadli skladišče ročnih bomb v Šiški, pognali pa bi naj v zrak tudi smodnišnico. Povezali bi se naj z vojniki z judenburškim rezervnim bataljonom. Prav tako so se voditelji upornikov dogovarjali z vojaštvom 47. pešpolka v Mariboru in rezervnega bataljona 87. pešpolka v Celju.

V Radgoni je izbruhnil upor 23. maja zvečer. Uprli so se vojniki 1. in 2. rezervne stotnije. Zbrali so se na dvorišču vojašnice in začeli streljati v zrak. Potem so se polastili skladišča streliva na Glavnem trgu. Uporniki so se kmalu spopadli z »zvestimi« enotami. Potem so se utrdili v vojašnici in napadalcev, ki so jih oblegali niso pustili v bližino. Vendar se uporniki niso mogli dolgo braniti. Napadalci so vdrli v vojašnico in zajeli kakšnih 300 upornikov — mnogi so poprej ušli. — Tudi v Radgoni so pred naglim sodiščem obsodili na smrt voditelje upora ali najodločnejše upornike: 27. maja prva dva, 29. maja pa še šest pogumnih fantov, ki so na poti na morišče peči revolucionarne pesmi.

Za tem pokopališčem v Judenburgu so bili ustreljeni slovenski vojniki, voditelji vojaškega upora.

so živeli v mejah habsburške države) prebral znani klerikalni politični voditelj dr. Anton Korošec. Po majniški deklaraciji bi naj pod »habsburško-lotarinskim žezlom« ustanovili iz združenih ozemelj, kjer so živeli »Slovenci, Hrvati in Srbi, »neodvisno« državo. Ta državna tvorba bi bila v podoben razmerju do Avstrije, kakor je bila samostojna Ogrska. Potemtakem bi habsburško monarhijo sestavljali trije deli: Avstrija, Ogrska in nova »jugoslovanska« država. Za to, majniško deklaracijo, so tudi začeli zbirati podpise med slovanskim prebivalstvom, kar je bila zlasti bobneča reklama za Korošca in njegovo politiko. Dejansko bi uresničenje tega programa pomenilo vsaj začasno rešitev gnjoče »ječe narodov« — avstroogrške monarhije, ker so računali, da bodo splahnele notranje napetosti zaradi neurejenih narodnostnih vprašanj ter nadvlade Nemcev nad slovanskimi narodi.

Slovenske žene, matere in dekleta so marca 1918 izročile Korošču 160.000 podpisov za majniško deklaracijo. Zgodovinar dr. Metod Mikuz je o tem zapisal: »Slovenske žene in dekleta s temi podpisi nikakor niso želele kakor koli že preurejene Avstro-Ogrske, temveč povratek mož, fantov in sinov s fronte. Komunistični Delavski list je ob dvajseti obletnici majniške izjave zapisal, da je bila ta izraz težnje slovenskega naroda za narodno svobodo in demokracijo, ki

nega trpljenja in nesmiselnega klanja. To nezadovoljnost je vsekakor marsikje podžigala k odporu in uporom »boljševiška propaganda«, ki so jo oblastniki začeli omenjati že tedaj. Vsako znamenje nezadovoljnosti in gibanje proti vojni so tedaj začeli razlagati za boljševizem, kar je bilo drugo ime za veleizdajo, torej za največji greh proti »domovini« in »cearskemu veličanstvu«.

O uporih slovenskih in srbskih povratnikov iz Rusije meni zgodovinar Pichlik, da so bili med največjimi. Jugoslovansko uporniško gibanje je kakor češko doseglo spomladi 1918 največji razmah. Rezervne bataljone vojaških enot s pripadniki južnoslovanskih narodov so med vojno premestili na južno Madžarsko in na Štajersko. V pehotnih bataljonih iz Ljubljane, Pulja in Trsta so bili večinoma Slovenci in Italijani. Ti bataljoni so bili nastanjeni na štajerskem ob Muri v industrijskih krajih. V Judenburgu je bil rezervni bataljon znanega 17. pešpolka »kranjskih Janezov« iz Ljubljane, Murau je bil postojanka rezervne stotnije ljubljanskega 7. bataljona poljskih lovcev, medtem ko so v Neumarkt premestili iz Trsta rezervno stotnijo 20. bataljona poljskih lovcev. V Radgoni, kjer se je tudi upro vojaštvo, je bil tedaj tržaški 97. pešpolk. Vojaštvo je bilo razmeščeno po industrijskih krajih z določenim namenom, da bi oblastniki lahko nemudoma zadušili

Kulturni obzornik

Kulturne prireditve ob obletnici pohoda 14. divizije

Komisija za razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja pri občinskem odboru ZZB NOV v Laškem je sklenila, da bo letos še posebno slovesno proslavila petindvajsetletnico pohoda Štirinajste in je svoje načrte v celoti in zelo uspešno tudi izvedla.

Tako so po scenariju in v režiji

Koncert slovenskih in štajerskih mladinskih zborov

Pod pokroviteljstvom deželnega mladinskega referata štajerske dežele vlade so bili v Gradcu skupni koncerti slovenskih in štajerskih mladinskih pevskih zborov. Simpatična zanimivost teh pevskih nastopov je skupno petje po ene slovenske in avstrijske narodne pesmi ob koncu posameznih koncertov.

Muzej Toneta Tomšiča

V krajevni skupnosti Poljane so 19. maja proslavo ob petdeseti obletnici Zveze komunistov Jugoslavije združili z otvoritvijo muzeja Toneta Tomšiča. V avli osnovne šole Toneta Tomšiča bodo z dokumenti in fotografijami prikazali delo tega narodnega heroja, po katerem nosi šola ime.

prof. Janeza Pešca iz Radeč pripravile proslave vse tri osrednje osnovne šole v občini. Proslave so bile v Radečah, Rimskih Toplicah in Laškem; najprej za učence osnovnih šol, nato pa še za odrasle. Pevski zbor, slikovne projekcije in glasbene spremljave so razširile osnovno tematiko projekcije in glasbene spremljave v vse razsežnosti in s tem dosegle pri občinstvu edinstveno odzivnost in navdušenje. Združenju borcev pa je uspelo s proslavami na neposreden in nevsiljiv način vključiti več kot sto sodelujočih učencev v izredno poglobljeno podoživljanje zgodovine NOB, mladini in odraslim pa z iskreno prepričljivostjo otroške izpovednosti posredovati boj za slovensko socialno in nacionalno osvoboditev! Za to pa imajo poleg sodelujočih otrok, scenarista in režiserja, nemajhne zasluge tudi Julij Gorič iz Rimskih Toplic Marija Merzel in Jože Majcen iz Laškega.

Komisija za razvijanje tradicij NOB s to proslavo prav gotovo ni zaključila svoje dejavnosti, ampak bo že v jeseni uresničila — še z večjo zavzetostjo — nadaljnje akcije, ki jih je sprejela v svoj program.

Dr. Jože Širec

Ive Suda. Partizanska ljudska pesem, litografija

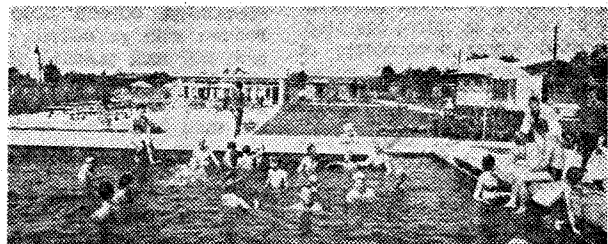
GOSTINSKO PODJETJE

»ZVEZDA«

MURSKA SOBOTA, TITOVA 10
GOSTIŠČE, LENDAVSKA 39

nudi cenjenim gostom topla in hladna jedila, ter priznane in najboljše pijače — tujske sobe.

Vsem, ki potrebujejo miru in zdravja priporočamo obisk Moravskih Toplic v bližini Murske Sobotice.

EN MESEC V MORAVCIH — LETO DNI ZDRAVJA!

INVALIDI — BORCI! Ko se odločite, kam letos na zdravljenje, pridite v Moravce. Spoznali boste, da ste se odločili prav.

Zelo zanimiva knjiga

Založba »Naprijed« v Zagrebu je v letu 1969 založila knjigo André Malraux: »Antimemoari«. Knjiga ima 586 strani.

Mnogo je nekaj več kot leto dni, ko so se »Antimemoari« pojavili v Franciji in dvignili precej prahu. To je že enaindvajseto Malrauxovo delo, ki, če ga presojamo po odmevu širom po svetu, vzbuja večjo pozornost od kateregakoli dosedanjega. Avtor te knjige pravi v predgovoru, da je to prva od štirih, ki jih namerava objaviti.

Kdor prečita to izjemno publikacijo, se lahko prepriča, zakaj je ta dolgoletni De Gaullov minister tako imenoval to svoje delo. V njem namreč niso kronološko opisani dogodki kot je to navada pri takih publikacijah. Avtor namreč preskakuje s stoletja na stoletje, od dogodka na dogodek, z vzhoda na zahod in edina skupna posebnost, ki jo je v tem delu mogoče najti, je Malrauxovo opisovanje in povezovanje dogodkov o katerih piše. Znano je namreč, da je sam aktivno sodeloval pri večini do-

godkov, ki so posredno ali neposredno vplivali na današnji svet, tak kakršen je. Malraux je rojen 1901. leta, a prvo njegovo srečanje, opisano v »Antimemoarih«, z usodnimi dogodki nove zgodovine, je bila kitajska revolucija. Sodeloval je v španski meščanski vojni; boril se je proti nacizmu, sodeloval v francoskem odporiškem gibanju itd.

Malraux je pisatelj, ki se od vsega začetka svojega dela prizadeva ostati na krmilu povesti, ogledovati civilizacijo, vero in umetnost sveta v njihovi povezanosti in vzajemnosti.

Osnovne karakteristike »Antimemoarov« so izredno lahak publicistični način pisanja in svojevrstno povezovanje ljudi in dogodkov, kar s primerjanjem pogledov, mišljenj in dogodkov ustvarja nov pogled na znane svetovne dogodke.

Posebno pozornost povzročajo avtorjevi pogovori z De Gaulloom, Mao Ce Tungom, Nehrujem, Cu En Lajem itd., ki so vsi priobčeni v »Antimemoarih«.

Mnogi so padli za svobodo

Bataljon Kozjanskega odreda in bataljon hrvaških partizanov sta se decembra 1943 dogovorila, da bosta skupaj napadla Bistrico ob Sotli. Pri napadu je sodeloval tudi moj stric, ki je bil kurir in je imel partizansko ime Zmago. Z njim je bil kurir Boris. Bila sta za vodnika bataljona Kozjanskega odreda. Moj očka pa je vodil hrvaške partizane prek meje; dalje ni mogel iti, ker je bil bolan.

Ko so prišli partizani do Bistrice, so začeli Nemci z vseh strani streljati. Napad je bil ponoči, zato si je sovražnik pomagal z raketami. Rakete so temo tako razsvetljevale, da bi bil človek lahko vtaknil sukanec v šivankino uho. Za partizane je bilo to zelo nevarno! Ko se je boj bližal koncu, je šel komandant Ciril Skvarča-Modras gledat, če je ostal kje še kakšen partizan. Iz Hohnceve hiše so streljali nanj in začel ga je nemška krogla.

Nato so se partizani umaknili proti Preski; bili so že zelo utrujeni. V Preski so šli počivat v eno izmed tamkajšnjih domačij. Nemci so jih zasledovali in vnela se je huda bitka. Ker je bila megla, je Nemcem uspelo priti čisto do hiše. V tem boju je bil hudo ranjen tudi moj stric. Kurir ga je odpeljal na Hrvaško, kjer se je zdravil pri Sladoviču. Pozneje, ko se je pozdravil, je bil imenovan za komandanta na Sladki gori. Kot kurirja sta ga nadomeščala Murči in Triglav. Nekoč sta bila zelo utrujena in sta se ustavila pri Sladoviču. Ponoči so jih presenetili ustaši. Prišli so poblečeni v partizanske uniforme. Sladoviča so vprašali, kje so kurirji in pripomnil: da bi radi dobili zvezo za Slovenijo. Sladovič jim je, nič hudega sluteč, povedal, da spijo na hlevu. Vse tri so ustaši odpeljali v Pu-

ščo Bistro in jih obesili za noge. Sladovičeva žena je šla po truplo svojega moža in ga odpeljala na domače pokopališče, Murči in Triglav pa sta za vedno ostala tam.

JOZICA LAH

V spomin borcem za severno mejo

Leto na leto počastijo tudi borci za severno mejo iz let 1918 in 1919 spomin v boju za slovensko Koroško padlih vojakov. Največ teh vojakov je padlo v razdobju med 29. aprilom in 6. majem 1919. Medtem ko je večina padlih ostala pokopana v raznih krajih avstrijske Koroške, pa sta vsak v svojem domačem kraju našla zadnji počitek narodni buditelj in publicist Srečko Puncer ter junaški nadporočnik Franjo Malgaj.

Ob 50. obletnici njune smrti je za to leto prevzel Republiški odbor Zveze prostovoljev-borcev za severno mejo 1918/19 v Ljubljani nalogo da — ob sodelovanju celjskega odbora svojih članov — priredi obe žalni slovesnosti.

Ob grobu Franja Malgaja v Sentjurju pri Celju je bila spominska svečanost v sredo 7. maja, v Braslovičah, ob grobu Srečka Puncerja pa je bila v ponedeljek 12. maja.

Obe spominski počastitvi sta bili namenjeni tudi vsem drugim našim borcem, ki so v zanosnem rodoljubju v bojih pred pol stoletja darovali domovini svoje življenje. Kakor v minulih letih, tako je bila množična tudi letošnja udeležba ljudstva pri obeh žalnih slovesnostih. M. R.

Zanimivosti

»Sedmina« v Moskvi

Zirija zvezne komisije za kulturne stike z inozemstvom je izbrala filme za letošnje mednarodne festivale igra-nega in kratkometražnega filma v Moskvi, Berlinu in Krakovu. Direkciji moskovskega festivala, ki bo od 7. do 22. julija, so predložili tri igrane filme s tem, da direkcija upošteva naslednji vrstni red: »Ko slišim zvonove« Tončija Vrdoljaka, »Lelejska gora« Zdravka Velimirovića in »Sedmina« Matjaža Klopčiča. Tematika vseh navedenih filmov je narodno-osvobodilni boj.

Ivan Cankar v Pragi

V Pragi so odprli razstavo del Ivana Cankarja. Prikazali so vsa Cankarjeva dela in prevode v CSSR. Praški in moravski založniki so objavili nad dvajset Cankarjevih knjig in več kot štiristo novel, črtic in drugih del. Nekatere od teh knjig so doživele tudi sedemkratno izdajo. Kot povračilo razstavo bodo v Ljubljani jeseni prikazali delo in življenje češkoslovaškega književnika Karla Čapka.

Dragoceno darilo

Tržaška hranilnica Cassa di risparmio, ki je leta 1964 v počastitev štiristoletnice smrti velikega umetnika Michelangela Buonarottija izdala antologijo njegovih risb, je to reprezentančno knjigo poklonila tudi knjižnici ljubljanske akademije za likovno umetnost. Monografija obsega 103 risbe v faksimilu in študijo Paole Barocchi.

Štirje novi tedniki v madžarščini

Dnevnik jugoslovanskih Madžarov Magyar Szó (Madžarska beseda) si ob petindvajsetletnici obstoja prizadeva, da bi izpopolnil in vsebinsko obogatil svoje strani, bralcem pa zagotovil čimveč informacij. Rezultat teh prizadevanj so štirje novi tedniki, madžarsko govorečim otrokom v Vojvodini pa sta na voljo tudi dva otroška lista.

Pol milijona dokumentov iz NOB

V prvi številki biltena, ki ga izdaja Vojnogodovinski institut Jugoslovanske ljudske armade, so izredno pregledno in dokumentirano navedeni podatki o tem, kaj je ta ustanova naredila v minulih dvajsetih letih, posebno pa še lani. Tako je v ediciji »Zbornik dokumentov NOB« do danes v desetih delih izdano 128 knjig s 25.405 dokumenti in 80.521 stranmi.

Zlonamerno pisanje o Jugoslaviji

Založniška hiša »Książka i wiedza« (Knjiga in znanje) je te dni izdala knjigo, ki obsega 500 strani in v kateri njeni avtorji zlonamerno prikazujejo jugoslovansko politiko, sklepe nedavnega kongresa ZKJ, narodnostno vprašanje in nasploh jugoslovansko družbeno ureditev. Protijugoslovanska izdaja, ki se imenuje »Vprašanja in odgovori« pomeni svojevrstno »krono« sočasnih napadov petih vzhodnoevropskih socialističnih držav na Jugoslavijo.

Partizanska ljudska pesem

Kurirček

Pada, pada snežec beli,
burja piha čez poljane,
v dalji čujejo se strelji,
vse vasi so v strah obdane.
Glej, tam doli kar po cesti
mlad kurirček varno stopa,
važno pismo stiska v pesti,
ga strahov ne zmoti tropa.
Hitro hodi, ne okleva,
izogiba se zasede,
v hišo skrito, ki sameva,
nezadržna pot ga vede.
Danes on ve samo eno:
pismo je za partizane,
izdajalec, zlo nobeno
poročilo mu ne vzame.

Tone Ljubič

Vojaška veda in tehnika

Novi ameriški lovci-bombniki

Ko so ugotovili, da letalo F-111 B kljub ogromnim finančnim sredstvom, ki so jih bili potrošili za njegov razvoj, ne ustreza za delovanje z letalonosilk, je ameriška vojna mornarica zahtevala novo letalo. V zvezi s to zahtevo je bilo že v drugi polovici lanskega leta slišati, da načrtujejo za potrebe vojne mornarice novo letalo. Pred kratkim so načrt dokončno odobrili, letalo pa je dobilo uradno oznako F-14.

Čeprav taktično-tehničnih podatkov še niso objavili, je mogoče po fotografijah oceniti, da gre za letalo, ki bo lahko doseglo hitrost do 3.000 kilometrov na uro. Letalo F-14 je dvosedelnik, sedeža pa sta drug za drugim in ne drug poleg drugega, kot je to bilo pri F-111. Najzanimivejša naprava na novem letalu je nedvomno avtomatska elektronska naprava za prilagajanje pomičnih kril glede na hitrost in višino poleta.

Letalo F-14 se bo prvič dvignilo v zrak čez dve leti, operativno pa ga bodo začeli uporabljati čez štiri leta. Medtem ko je F-14 mornariško letalo, ameriško vojno letalstvo razvija svoj lovec-bombnik F-15. Načrtovanje se bliža koncu, letalo pa bodo začeli uresničevati v naslednjem letu. Sodiijo, da bosta letali F-14 in F-4 »Phantom«, ki je sedaj osnovno lovsko letalo tako v letalstvu kot v mornarici. To pa se utegne zgoditi šele po letu 1975. Vsekakor bo »Phantom« tudi še kasneje ostal sestavni del ameriške letalske opreje, saj ga še vedno izdelujejo serijsko.

Protitankovski izstrelak TOW

Na sliki ne vidimo morda kak nezdravni top, temveč le napravo za izstreljevanje ameriških protitankovskih izstrelkov TOW, ki jih proti cilju usmerjajo — kot večino drugih protitankovskih izstrelkov — s signali po žici. Med poletom se namreč z zadnjega dela izstrelka odvijata drobna žica in po njej je merilec pri izstrelitvi napravi v nenehni zvezi z raketo.

Znano je, da je ameriška vlada sklenila s proizvajalcem teh izstrelkov Hughes Aircraftom pogodbo v vrednosti 141 milijonov dolarjev.

Kitajski hidrokrilci

Po podatkih, ki jih navaja tuji tisk, je Kitajska v zadnjih letih zgradila za potrebe svoje vojne mornarice 26 hidrokrilcev. Gre za patrolne ladje tipa »Huchwan«. Te ladje imajo po 45 ton, dolge so 22 metrov, v vodo pa se pogrezajo le 94 centimetrov. Vsaka izmed njih je oborožena z dvema torpednima cevmi 533 mm in z dvema mitraljezoma 12,7 mm.

Podmorski lovci na podmornice

V ameriškem arzenalu Mare Isianu so dokončali jedrsko podmornico »Drum«, medtem ko so v ladjedelnici v Seattle potisnili v morje podmornico enakega tipa »Guitarro«. Obe podmornici spadata v izboljšani tip »Tresher«. Namenjeni sta predvsem za iskanje in uničevanje nasprotnikovih podmornic in sta zato oboroženi s podmorniškimimi raketami SUBROC.

Zahodnonemška vojna mornarica

Proti koncu leta 1968 je imela zahodnonemška vojna mornarica vsega skupaj 278 vojnih ladij, od tega 92 pomožnih. Petindvajset izmed teh ladij je bilo v rezervi. Vojna mornarica ima tudi svoje letalstvo, ki šteje 211 letal.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Vloga organov za notranje zadeve po koncepciji vseljidskega odpora

V jubilejni številki revije Varnost — ob 25. obletnici službe državne varnosti — je izšlo več zelo aktualnih člankov s področja organov za notranje zadeve. Med njimi je tudi članek pod zgornjim naslovom, katerega avtor je tovariš ALOJZ ERBEŽNIK. Del tega članka ponatiskujemo.

Politična situacija na svetu in v Evropi je v zadnjih dveh letih obremenjena z nasprotji take stopnje, da je ogrožen mir. Velike sile se sicer izogibajo neposrednih oboroženih konfliktov, toda lokalne vojne so danes stvarnost ter predstavljajo nevarno obliko razreševanja nasprotujočih si stališč.

Glede na vse to so dobili vsi družbeni činitelji na vseh stopnjah od občana, republike do federacije odgovorno skupno nalogo, da se v čim krajšem času izvedejo tisti ukrepi, s katerimi bi v primeru potrebe zagotovili uspešno obrambo države.

Težko je natančno opisati videz vojnih operacij in vojaških aktivnosti v morebitni prihodnji vojni. Glede na razvoj znanosti, tehnike in oborožitve so možne domneve o nekaterih splošnih karakteristikah.

Računati moramo z veliko hitrostjo začetnih vojaških operacij, v katerih bi napadalec uporabil hitre motorizirane in oklopne enote v kombinaciji z zračnimi in helikopterskimi desanti različne moči ter v različnih globinah.

Napadalec bi z letalskimi silami poskušal uničiti ali izločiti cilje, ki so za branilca življenjskega, vojaškega, ekonomskega in političnega pomena. Vzpostavlja se tudi vojaške narave moramo računati na to, da bo vsak napadalec poskušal pred napadom in med njim demoralizirati ljudstvo dežele, ki bi se branila. Obrambno moč ter učinkovitost branilca bi skušal napadalec zmanjšati tudi z množično uporabo propagandnih in subverzivnih sil in oblik. Skratka računati moramo, da bi sovražnik zelo intenzivno uporabljal vse sile, sredstva in metode, za katere meni, da bi lahko v večjem ali manjšem obsegu prispevale k uresničevanju njegovih napadalnih namenov.

Nobeden napadalec ne more računati s tem, da bi dosegel presenečenje strateškega pomena, toda vsak napadalec bi težil za tem, da vsaj nekatere od zastavljenih ciljev doseže, preden bi mi v celoti mobilizirali ljudi in materialnotehnična sredstva.

Ne glede na trenutno stopnjo nevarnosti s te ali druge strani, moramo računati, da bi bile napadalne vojaške sile zelo dobro opremljene s sodobnim orožjem in ostalo vojno tehniko ter da bi bile v nekaterih tehničnih sredstvih glede sodobnosti in kvalitete močnejše od naše. Opozoriti je še na drugo verjetno stvarnost: po-buda bi bila na strani vsakega napadalca že v začetnih operacijah tako glede časa, kraja in števila kot vrste enot, s katerimi bi na glavnih smereh napada skušal zagotoviti potrebno premoč zato, da bi načel obrambo in uresničil del zastavljenih ciljev.

To so samo nekatere splošne značilnosti vojaških operacij, s katerimi lahko s precejšnjo gotovostjo računamo, ko razmišljamo in se konkretno pripravljamo za obrambo naše dežele.

Zvezna skupščina je 11. februarja 1969 sprejela zakon o narodni obrambi in zakon o vojaški obveznosti. Ta dva zakona jasno in konkretno določata cilje priprav za obrambo naše dežele, strukturo oboroženih sil, zamisel o temeljni vlogi posameznih elementov oboroženih sil ter precizirata pristojnosti, pravice ter dolžnosti na vseh stopnjah od občana do federacije. Skratka, omenjena zakona predstavljata pravno osnovo

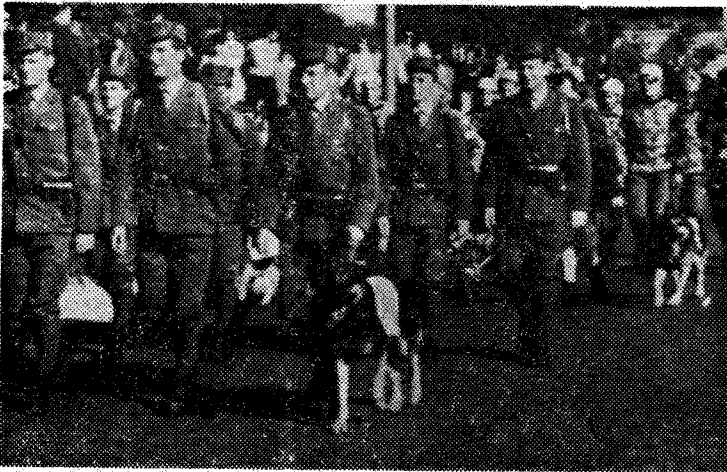
koncepcije o splošni ljudski obrambi socialistične federativne republike Jugoslavije.

Zakon o narodni obrambi sledi razen drugih naslednje zelo pomembne smotre: masovnost aktivnih subjektov za obrambo, raznovrstnost oblik aktiviranja, ljudskega in materialnega potenciala za obrambo, racionalnost in dinamičnost kombiniranja akcij vseh elementov obrambnega mehanizma. Velika prednost v zakonu o narodni obrambi izražene zamisli glede priprave naše dežele za obrambo je v tem, da je ta zamisel uporabna v raznih situacijah, t.j. v atomski vojni in v vojni s konvencionalnim orožjem, v lokalni vojni ali v vojni, ki ima večje razsežnosti. Skupni imenovalec navedenih lastnosti je nova kvaliteta naše obrambne koncepcije.

Zakon o narodni obrambi je izraz naše pripravljenosti in odločnosti, da z vsemi silami in sredstvi branimo pridobitve, kot so svoboda, neodvisnost, suverenost in teritorialna nedotakljivost, in sicer vedno ter pred vsakim, ki bi nas ogrožal.

Koncepcija vseljidske obrambe temelji na izpopolnjenih vojno-političnih izkušnjah narodnoosvobodilne vojne ter na popolni skladnosti individualnih in družbenih interesov glede tega, da se ne samo očuva, temveč nemoteno razvija humana, socialistična demokracija samoupravna družbena ureditev ter da se ohrani mir pri nas in v svetu.

Bistvo koncepcije vseljidske obrambne vojne je v organizaciji usklajevanja odpora celotnega ljudstva in oporoženih sil Jugoslavije.

Milicniki s svojimi zvestimi pomočniki

Z vojnoprategskega, operativnega in vojnotaktičnega vidika pa so za to koncepcijo značilne dinamične akcije enot JLA, ki naj se postavijo po robu napadalčevim oboroženim silam in s tem ustvarjajo možnost, da preidejo v vojno stanje vsi družbeni dejavniki in z druge strani kombinacije delovanja operativnih enot JLA z neprekinjenimi ofenzivnimi akcijami partizanskih enot in enot teritorialne obrambe v sovražnikovem zaledju.

Z razvojem teritorialne vojske so se v zadnjem letu po številu in kvaliteti bistveno povečale oborožene sile Jugoslavije. Do konca leta 1969 je bilo za oborožitev in opremo enot teritorialne obrambe in civilne zaščite uporabljeno približno 45 milijard starih dinarjev. Izvajajo se nadaljnji ukrepi za organizacijsko, kadrovsko in tehnično izpopolnitev te važne komponente naše koncepcije o vseljidskem odporu.

Da bi bile najustreznejše uporabljene specifične možnosti, ki so značilne za posamezne republike, so po republikah formirani nacionalni štabi, ki organizirajo in pripravijo teritorialno obrambo, v vojnem času pa v svojstvu glavnega štaba neposredno vodijo borbo na ozemlju republike.

Kot smo že rekli, so oborožene sile Jugoslavije v smislu zakona o narodni obrambi sestavljene iz jugoslovanske ljudske armade in teritorialne obrambe. Teritorialno obrambo pa tvorijo enote in službe teritorialne obrambe, v vojni pa tudi milica.

Milica opravlja v vojni svoje re-dne naloge, razen teh pa še naloge, ki jih opravljajo enote teritorialne obrambe, in sicer:

1. Samostojno ali skupaj z jugoslovansko armado se z orožjem bojujejo proti sovražniku.

2. Na začasno zasedenem ozemlju nadaljuje boj proti sovražniku in razvija splošen narodni odpor.

3. Varuje prebivalstvo, ozemlje, delovne in druge organizacije in organe družbeno-političnih skupnosti pred vsemi oblikami sovražne aktivnosti.

S tem, kar je v zakonu o narodni obrambi napisano o nalogah milice v vojni, je zelo na splošno opredeljena vloga milice.

Kolikor bi enote milice opravljale predvsem tiste naloge, ki so v 13. členu zakona o narodni obrambi navedene za enote teritorialne obrambe, potem bi milice v vojni ne potrebovali. Torej, opravičilo za obstoj milice v vojni so tiste naloge, ki se bistveno razlikujejo od nalog operativnih enot JLA kakor tudi od nalog enot in služb teritorialne obrambe.

To pomeni, da je milica v vojni le v širšem smislu besede del teritorialne obrambe in da je njena vloga opredeljena predvsem s tistim delom določbe 21. člena zakona o narodni obrambi, ki pravi »milica opravlja v vojni svoje re-

po vsebini in načinu izvajanja bolj ali manj razlikovala od sedanjih rednih nalog javne varnosti oziroma milice v mirnem času.

Zelo obsežne in zahtevne naloge bi dobivale enote milice med mobilizacijo oziroma v prvih urah vojnega stanja. Tedaj bi milica morala zagotoviti vso pomoč civilni oblasti in vojnim komandam pri mobilizaciji ljudi in tehničnih sredstev. S to nalogo so povezana razna opravila, kot npr.: zavarovanje izvajalcev mobilizacije, ukrepanje proti občanom, ki se ne bi odzvali dolžnostim vojaške obveznosti, obveznosti služenja v civilni zaščiti, delovni in materialni obveznosti, ki so določene v 5. poglavju zakona o narodni obrambi.

Ce bi prišlo do vojnega stanja na našem ozemlju, preden bi se izvedla mobilizacija, tedaj bi enote milice morale imeti del svojih sil v pripravnosti za boj proti manjšim desantom, diverzantskim skupinam in posameznikom, ki bi jih sovražnik gotovo poslal na pomembne objekte zato, da bi izval paniko, oviral mobilizacijo in premike naših oboroženih sil na napadene smeri itd.

Globina slovenskega ozemlja je zelo majhna, če upoštevamo hitrost borbenih in transportnih vozil sodobnih vojaških enot.

Globina ozemlja pa postane še manjša, če upoštevamo verjetno uporabo vertikalnega manevra. To dejstvo bi imelo svojo veljavo v vsaki različici napada na naše ozemlje s katerekoli strani.

Lahko se že v prvi uri vojne pojavijo diverzanti oziroma manjši ali večji desanti na pomembnejših objektih na območju vsake uprave javne varnosti in enote milice. V takem primeru bi morale enote milice takoj samostojno ali v sodelovanju s teritorialnimi oziroma operativnimi enotami JLA čimprej začeti voditi borbo s takimi sovražnimi skupinami.

Računati moramo na možnost, da bi napadalec začasno okupiral del našega ozemlja. Tedaj bi enote milice določen čas ščitile umik oziroma evakuacijo določenih institucij. Tako zavarovanje je nujno, ker je pričakovati, da bi napadalec že od začetka mimo čisto vojaških operacij in taktičnih postopkov s prej pripravljenimi agenti in infiltriranimi atentatorji ter diverzanti poskušal razbiti ali uničevati vojaška in politična vodstva.

Ob vsaki povečani napetosti mednarodne situacije je bila na kakršenkoli način zaznavana večja intenziteta zbiranja informacij s strani inozemskih služb ter institucij o dogodkih pri nas. Z gotovostjo lahko računamo, da se bodo v vseh fazah eventualne vojne prav organi za notranje zadeve morali zelo intenzivno ukvarjati z odkrivanjem sovražne agencije. Sovražnik bo gotovo poskušal z agenturo zmanjšati tiste naše prednosti, ki si jih zagotavljamo s koncepcijo vseljidskega odpora.

Marsikdo od udeležencev NOB se bo spomnil, kako težke posledice povzroča vojni sovražni agent. Spominjam se primera, ko je nemška obveščevalna služba konec 1943. leta uspešno vrnila svojega agenta na položaj šefa obveščevalnega oddelka naše brigade. Preden smo ga odkrili, so nekajkrat bili naši položaji izdani. Razen žrtve povzroča tak pojav negotovost in medsebojno nezaupanje med borci in v vodstvu, dokler se ne odkrije pravi vzrok neuspehov in porazov, ki ga povzroča izdajalec — sovražni agent.

V prihodnji vojni bo sovražnik težil, da s pomočjo sodobne tehnike zelo hitro izkoristi informacije o lokacijah štabov in enot ter skladišč, sedežev političnih vodstev itd. V nekaj minutah po preverjanju informacij lahko po-

(nadaljevanje na st. 9.)

ZDRAVILIŠČE DOLENJSKE TOPLICE

zagotavlja svojim cenjenim gostom na osnovi 200-letnih izkušenj učinkovitosti naravnega zdravilnega vrelca uspešnost zdravljenja in jim nudi prijetno bivanje oz. rekreacijo po dostopnih in konkurenčnih cenah.

Borci – invalidi! Priporočamo Vam zdravljenje v Dolenjskih Toplicah.

Obrtno montažno podjetje

OBLOGA - SLIKOPLASTIKA

LJUBLJANA-POLJE 20

izvršujemo: vsa pečarska dela, oblagamo stene z keramičnimi ploščicami, polagamo tla s podnimi ploščicami in plastičnimi masami in iglanim preprogam.

Izvršujemo vsa teracerska, soboslikarska, ple-skarska in parketerska dela.

»MIZAR«

Volčja Draga

izdeluje stavbeno
pohištvo – essinger
rolete in platnene
zavese

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagrajuje kupce svojih vžigal-
nih svečk. Informacije dobite
v vseh prodajalnah avtoma-
teriala

T E R M I T

z obratoma v Moravčah in Ihanu
priporoča potrošnikom svoje
izdelke:

kremenčev livarski pesek
livarska sredstva za črno
in barvno metalurgijo

D O M Ž A L E

ČEVLJARSKO PODJETJE

BOR

DOLENJSKE TOPLICE

izdeluje kvalitetno: moško,
žensko, fantovsko in dekli-
ško obutev.

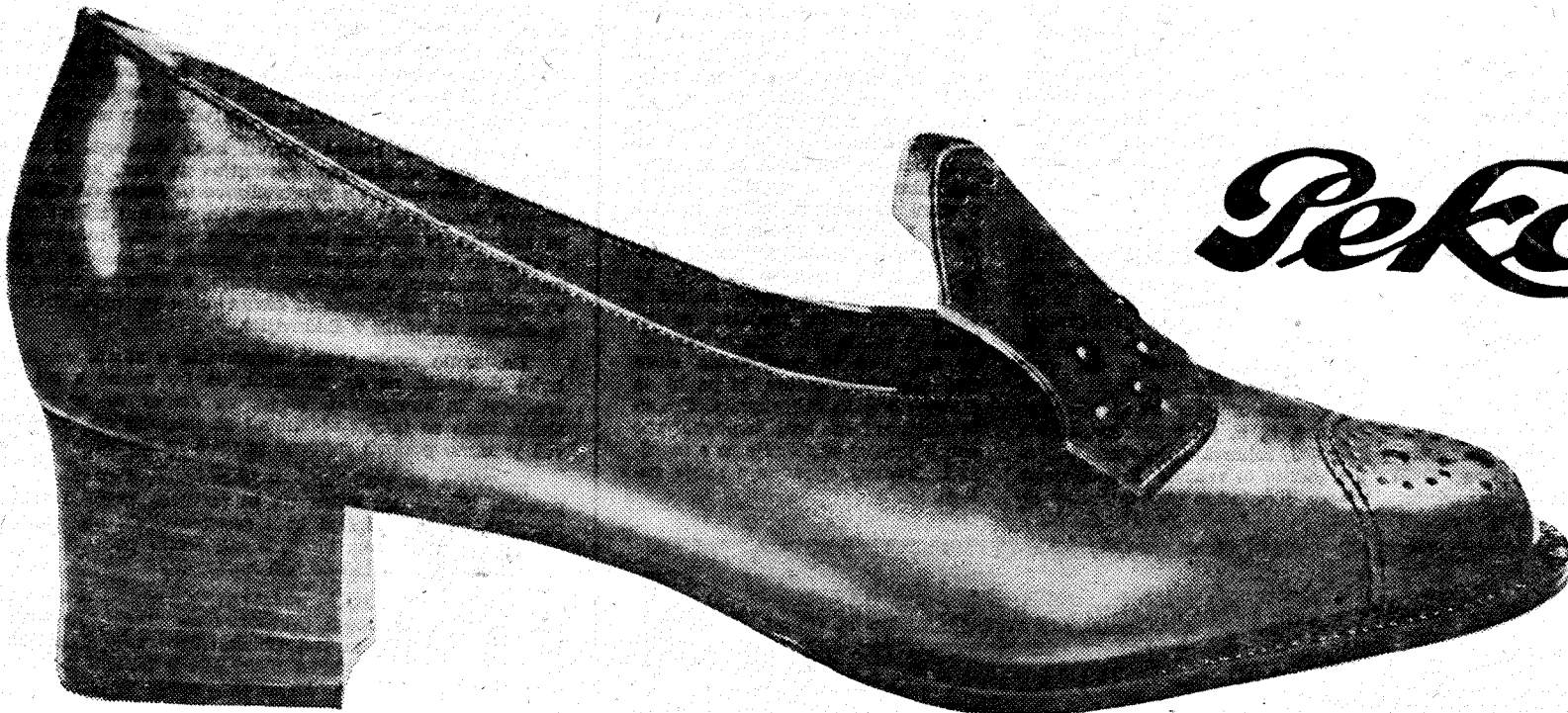

Pred nakupom dobro pogledajte in
premisлите, da boste kupili naj-
boljše!

V pomoč vam bo prospekt tovarne
PEKO »pomlad – poletje 1969«

Dobili ga boste na dom in v vseh
trgovinah tovarne PEKO.

Dober nakup vam zagotavlja to-
varna PEKO.

PeKo

VELEBLAGOVNICA

LJUBLJANA

nama

- priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin, za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo;
- potrošnikom nudi blago na obročno odplačevanje;
- za tuje kupce je v hiši menjalnica.

Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA, Ljubljana, Tomšičeva 2

BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana, Wolfova 1

KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova 7

BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka, Kidričeva ulica 1 a

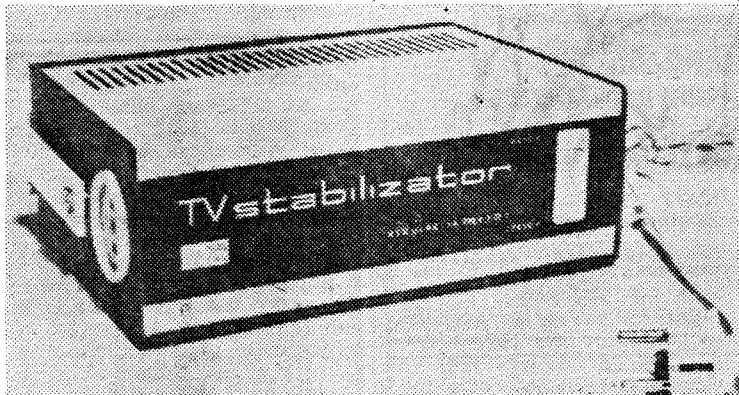

elektrotehniško podjetje
ŠKOFJA LOKA

Iz našega proizvodnega programa vam nudimo kvaliteten TV stabilizator

Izdelujemo: izdelke za široko potrošnjo, prenosne akumulatorske svetilke, eno in trifazne napetostne zaščitne, napajalne in merilne transformatorje ter razne elektro mehanske sestavne dele.

Vsi izdelki so prvovrstne kakovosti in lep oblik ter zaradi tega priznani tudi na inozemskem tržišču.

TOVARNA TESNIL IN PLASTIČNIH MAS

Slovenija - Jugoslavija

Telex: YU TESNIT 31-365

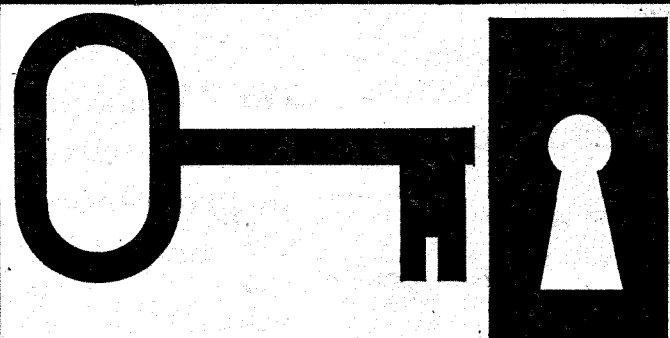
Telefon: 71-006, 71-041, 71-047, 71-076

PROIZVODNI PROGRAM:

TESNIT — plošče za tesnenje.
TESNILA — za vsa motorna vozila in industrijo.
FILTRI — za zrak, olje in gorivo za vsa motorna vozila in industrijo.
IZOCART — elektro-izolacijski material v ploščah, cevi.
CUCART — enostransko ali obojestransko kaširani z bakreno folijo.
IZOTEXT — elektro-izolacijski material v ploščah raznih kvalitete za izdelavo zobnikov, ležajev, cevi, odpreskov in drugih delov.
VITROPLAST — stekleni laminat za elektro-izolacijo.
VITROPLAST — enostransko ali obojestransko kaširan z bakreno folijo.
FERODNE PLOŠČE — frikcijski material.

FILTER PAPIR — specialno impregnirani papir.
KARTOID — specialni tesnilni material.
TEFIX — lepilni film za lesno industrijo.
TEFLEX — prešpan s tereftalatno folijo za električne izolacije.
TERMOLAKIRANI PAPIR — za izdelavo embalaže za živilsko industrijo.
TEFLON — polytetrafluoretilen v ploščah, trakovih, profilih.
VENTILI TUFLIN — s teflonskimi vložki in tesnili.
LEPILA UZIN — različnih kvalitete za vse vrste lepiljenja.
TESNILA ZA GREDI — semeringi za motorna vozila in industrijo.
CURIL-CURILIN, CURIL K — tesnilne mase.

»TESNILKA« — MEDVODE

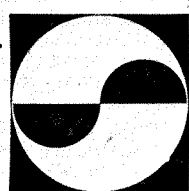
PROTI RJI

WD-40

INDE - Vranksko

- izdelujemo usnjeno konfekcijo
- strojenje usnja

**NE ZGRADITE
SVOJE HIŠE
BREZ VRAT IN OKEN**

SLOVENIJALES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

Andre Chamson

Človek, ki ga nisem ubil

Tisto jutro je termometer kazal 28 stopinj pod ničlo. Zamrznjena tla so zvenčala pod našimi koraki kot tlak katedrale: veje polne ivja so se lomile kot steklo, če si se jih dotaknil, zrak je rezal ko bodalo. Malo ljudi na svetu je navajenih na take temperature. In mi nismo bili med tistimi — nismo bili ne Kanadčani ne Norvežani ne Finlandijci, pač pa Francozi, zvečine iz najbolj sončnih predelov Francije.

Bilo je februarja v Vogezih med vojno, ki se je imenovala »navidezna«. Bil je eden takih dnevov, ko gre vse narobe. Navadno smo šli samo do strelskih jarkov, ki so bili na skrajni črti naše fronte, a tokrat smo dobili ukaz, naj si ogledamo sovražnikove položaje. Odšli smo ob 7. uri zjutraj: narednik, dva moža in jaz, ki sem bil tedaj kapetan. Že na začetku je bila ta ekspedicija povsem različna od drugih. Vse je bilo težje: v vojni mora človek zaznati na pohodih najmanjši šum, a pri 28 stopinjah mraza odkriti uho, ki je pod volneno kapo, prisluhniti in ga hitro zopet pokriti, da ne zamrzne. Poleg tega moramo obrisati vsako sled maščobe na orožju, in sicer storiti to z rokavicami, ker poledenela kovina peče kot razbeljeno železo.

Šli smo proti zapuščenim, praznim hišam v gozdu med obema črtama na obrežju zamrznjenega potoka. Ne mi ne Nemci se nismo stalno naselili v njej: bila je predalet od položajev. Večkrat smo ponoči trčili ob sovražnikovo patroljo. Tako nisi nikoli vedel, če

je hiša prazna ali zasedena. Oprezno smo šli okoli nje, ko pa nismo nikogar opazili, smo vdrli vanjo z naperjenim orožjem in z napetimi živci. Prostori so bili prazni, tedaj smo se pomirili in se smejali. Mislili smo pač, da bo igra preveč nevarna.

»Prehud mraz je,« je rekel narednik. »Gospodje ne gredo danes ven, niso taki tepci kot mi.« Po kratkem odmoru smo odšli dalje, v vrsti drug za drugim, in gazili sneg. Polje, gozd, pobočje gore — vse je bilo puščobno. Nikjer sledu življenja, niti ptice v zraku. Tišina je turbo visela nad nami in med hojo smo skoraj boječe prisluškovali v molku.

V bližini sovražnikove opazovalne linije smo nadaljevali, plažeč se po tleh. Čutil sem zemljo pod seboj, golo, tu pa tam posuto s snegom ali s kosi ledu.

Tedaj se je mož na moji desni strani ustavil in dvignil prst v znak alarma. Prišli smo ob rob male vzpetine, od koder je bil razgled na dolino.

»Un boche,« je zašepetal vojak. Kakih sedemdeset metrov od nas je bil izkopen jarek za opazovanje, kjer je stal nemški vojak s hrbtom proti nam. Pod čelado je imel vrat in ušesa pokrita s črno, volneno oglavnico.

Mojl tovariši so dvignili puške, a jaz sem jim z roko namignil: »Ta je zame!«

Pazljivo sem pomeril v vojaka, ki je stal tam kot tarča pri strelski vaji. Zaprl sem eno oko in z drugim gledal vzdolž cevi svoje puške v neznanca, ki ga nisem

videl v obraz in sem meril na njegov tilnik.

Prav v trenutku, ko sem hotel pritisniti na petelina, je Nemec skočil pokonci, začel mahati z rokami, skakati in cepetati kot medved.

Presenečen sem izgubil cilj in odprl sem obe očesi. To kar je bilo pred nekaj trenutki tarča, je postalo človek, ki je trpel mraz, kakor sem ga trpel jaz, mož z ozeblimi nogami, z otrplimi, otečenimi rokami in premrlimi očmi, mož, ki je pozabil na vojno in je mislil samo to, kako bi se ubranil strašnega, morečega mraza.

Nisem vedel, kaj naj storim. Nisem se mogel odločiti ne za ne proti. Cev moje puške se je kar sama povesila in nisem se poskušal ponovno pripraviti na strel. Svojim možem sem dal znak

cja, kot je bil za nas vse med vojnimi leti.

Pred kratkim sem bil na mednarodnem srečanju pisateljev in znanstvenikov v Schwarzwald. Zgodilo se mi je, da sem na nekem večernem sprejemu zagledal med udeleženci enega izmed starih sovražnikov. Stal je pred menoj, videl sem njegove rame in vrat, ki je bil ovit s črnim volnenim šalom. Otrnil sem. Zavedel sem se, da strmim v njegov tilnik, postajal sem omotičen. V tistem trenutku me je vzdramil prijatelj. Potegnil me je za laket in me predstavljal Nemcu. Prvič sem videl njegov obraz, bil je obraz intelektualca, resen in nekoliko otožen, toda ožarjen z notranjo vedrino. Imel je videz, kot ga imajo mnogi med nami, ki smo preživeli nečloveško katastrofo. Med pogovorom sva opazila,

za povratek. Plažeč se, smo dosegli dolino, nato smo se zvrnili in se vrnili v hišo v gozdu. Tam mi je narednik rekel: »Prav ste storili, mon capitaine! Tistega je preveč zeblo, niste ga mogli ubiti.« Može so se zasmejali, bili so istega mnenja in eden izmed njih je dodal: »Res preveč ga je zeblo. Mraz je izbrisal vojno.«

Nalog smo izvršili, ugotovili smo lego sovražnikovega oporišča, ki si ga je bil postavil na greden.

Večkrat sem se vprašal, zakaj mi je ta čudni dogodek ostal tako živo v spominu, bolj živo, kot mnogo drugih strašnejših doživljanj, celo tistih, ko so Nemci zasedli in razdejali moje domovino. Ne vem. Vem samo to, da nisem mogel pozabiti nemškega vojaka, ki sem mu pustil življenje in ga v obraz sploh nisem videl. V spominu mi je ostal tilnik pod čelado, zavrt v črno volno, ki je bil nekaj sekund moja tarča.

Nekega večera pozimi 1943 sem stal na pločniku kolodvora Montauban in čakal na odhod. Pred menoj se je ustavil dolg tovorni vlak, namenjen v tisti grozni svet, svet taborišč. Med postankom je prišlo nekaj nemških vojakov, ki so se postavili pred vagone. Nenadoma me je prevzel boleč občutek krievde: na moji desni, petdeset metrov stran, je stal Nemec, zagledal sem tilnik v črni oglavnici pod čelado. Zazdelo sem je, da je to prav tisti stražar, ki sem mu takrat v Vogezih prizanesel. On je! Bil sem prepričan, da je bil on. In bridko sem se kesal, da ga nisem tisti dan ustrelil, ko sem ga imel na muhi.

Večkrat sem imel v letih bede in trpljenja enak občutek kesanja, in z jezo sem obžaloval, da sem pustil živeti tistega človeka. Med suženjstvom okupacije sem bil kot hipnotiziran, če sem zagledal tilnik vojaka v čeladi, človeka, kateremu mi ni bilo treba pogledati v obraz, da sem si ponavljal: on je. In jaz sem ga pustil živeti.

Čas mineva. Zopet smo našli mir in včerajšnji sovražnik je postal bližnji prijatelj. Prenehal je biti zame tista grozotna atrak-

ci, imava mnogo skupnega, da sva si duševno sorodna in da se ukvarjava z istim študijem. Postala sva prijatelja.

Medtem ko sva se pogovarjala, se je v meni brez moje volje nekaj zganilo, doživel sem neko globoko spremembo, bilo mi je, ko da sem ozdravel po dolgi bolezni. Staro kesanje, da sem prizanesel sovražniku, kesanje, ki sem ga v bridkih letih okupacije tako ostro občutil, se je spremenilo v radost. Bil sem prevzet od veselja ob misli, da sem morda prav temu človeku ohranil življenje. Rekel sem si: Če bi ga bil takrat tako poznal, kot ga poznam sedaj, bi ga nikoli ne mogel ustreliti. Bilo je res čudežno naključje, da je vojak začel mahati z rokami in se premikati, da bi se ogrel, in s tem zbudil v mojem srcu čut človeške solidarnosti. Oster, strupen mraz, ki smo ga skupno trpeli, nas je pobratil. Sedaj se mi je zdelo tisto bratstvo tako malo v primeri z obojestranskim razumevanjem, z enakostjo nazorov in stremljenj, ki so naju družili.

Kdo izmed nas bi mogel ubiti svojega bližnjega, če bi ga resnično poznal? Lahko ubiješ sovražnega vojaka, ki je samo lutka brez obličja in brez imena; a kako bi mogel ubiti mizarja, kneta, slikarja ali filozofa, človeka, ki ima otroke, ženo, mater, človeka, ki trpi glad in mraz, ki živi v upanju in trpljenju, bitje v vsem enako nam samim?

Spomin na človeka, ki ga nisem ubil tisti dan, ki je bil najbolj mrzel v vsem mojem življenju, me je privedel do spoznanja, ki ga ne bi bil pridobil ne s premišljevanjem ne z razpravami: da bi ne bilo nikoli več nobene vojne, ako bi človek poznal in razumel sočloveka.

Prevedla Ludovika Kalan

* Boche — zaničljivo ime za Nemca (op. prev.)
ANDRÉ CHAMSON, znanstvenik, avtor in vojak, je bil pred vojno oskrbnik gradu in muzeja v Versaillesu. Med nemško okupacijo Francije se je aktivno udeležil uporniškega gibanja.

Z Andrejem Malrouxom je organiziral Brigado Alzacija-Lorena in se boril za osvoboditev Alzacije. Po vojni je postal ravnatelj »Francoskih narodnih arhivov«. Sodi med najvidnejše, slavne literate svoje generacije; leta 1956 je bil izvoljen v »Francosko akademijo«.

V spomin Jožetu Ažmanu

Na seji odborov Združenja borcev v Bohinjski Bistrici — bila je konec aprila — so enoglasno sklenili, da bodo v počastitev 50. obletnice ustanovitve KPJ in dneva vstaje slovenskega naroda vzdali na Ažmanovo hišo v Nomenju ploščo v spomin na znanega predvojnega revolucionarja, komunisto in organizatorja vstaje, domačina Jožeta Ažmana, ki je kot prvoborec padel 8. avgusta 1941. leta v neposredni bližini domače vasi.

Kot je znano — o njem smo pred kratkim objavljali v »TV-15« daljšo življenjepisno zgodbo v nadaljevanjih — je bil Ažman eden od prvih članov KPJ na Gorenjskem in se je že od ustanovitve KPJ vneto boril za pravice delovnega človeka proti režimom stare Jugoslavije. Bil je ustanovitelj prvih partijskih celic v Bohinju, član okrožnega komiteja, delegat na številnih partijskih posvetih in konferencah v Sloveniji, pa tudi na zgodovinski V. konferenci KPJ. S svojo značilno revolucionarno upornostjo in organizatorsko sposobnostjo, je že v prvih predvojnih letih pridobil veliko ljudi za revolucionarno gibanje. Kot organizator oboroženega upora v Bohinju je zbral že na začetku vstaje 1941. leta najvidnejše moze in fan-te za boj proti okupatorju in kot prva žrtev v tem koncu Gorenjske daroval svoje življenje za svobodo.

Po naknadnih podatkih obstaja možnost, da je bil Ažman v letih 1917 do 1919 tudi aktiven udeleženec oktobrske revolucije v Rusiji.

Spominska plošča, ki jo bodo ulili v jeseniški železarni, bo kljub dolgemu, predolgemu odlašanju skromno, vendar zaslužno obeležje in priznanje njegovemu delu in spominu.

Na občinskem odboru ZZZB Radovljica pa poleg tega razmišljajo tudi o predlogu, da bi uvedli vsakoletno Ažmanovo nagrado za učence osnovne šole v Bohinju, ki bi se izkazali z prispevki o revolucionarni preteklosti svojega kraja, o dogodkih iz NOB in znanih borcih za svobodo in pravice delovnega ljudstva. Če bo predlog sprejet, kar je pričakovati, bodo Ažmanovo nagrado razpisali že letos in jo tudi podelili 20. julija na slovesnosti ob odkritju spominske plošče. To je lepa pobuda, vredna spomina in pomena moza, čigar ime bi nagrada nosila.

Ob 25. obletnici ustanovitve 5. prekomorske brigade

Pred kratkim so imeli v Kopru sestanek pododbor 5. prekomorske brigade. Ta pododbor ima sedež v Kopru, območje njegovega delovanja pa sta Primorska in Istra, medtem ko je sedež odbora v Celju, kjer ima brigada domile.

Srečanje borcev 5. prekomorske bo 20. julija v Celju, obenem bodo praznovali tudi celjski občinski praznik.

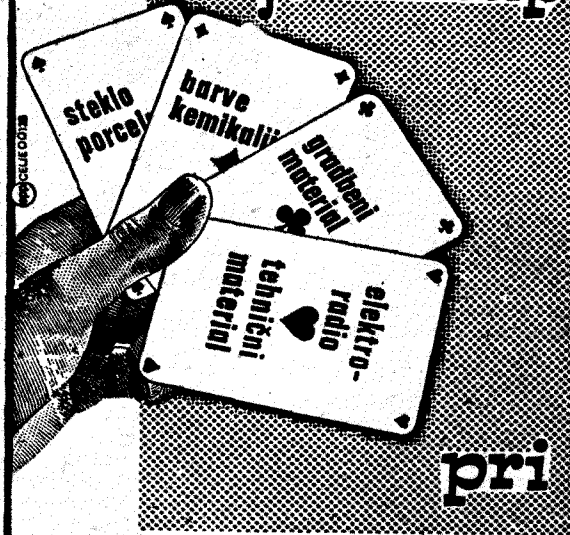
Na sestanku v Kopru so sklenili, da bodo naredili vse, kar se da, da bi bila udeležba čim večja.

Proslava bo zelo bogata in peštra. Muzej bo pripravil razstavo o poti in bojih 5. prekomorske. Zvrstile se bodo številne športne in kulturne prireditve. Borcem 5. prekomorske brigade bodo podelili knjigo, v kateri bo zajeta brigadna zgodovina, pripravila pa sta jo dr. Rado Bordon in pesnik Jože Smit. Brigadi bodo podelili tudi red zasluge za narod z zlato zvezdo, ki ga je nedavno dobila.

Ze zdaj po šolah celjske občine predavajo o brigadni zgodovini, brigadni odbor je za lažje delo izdal priročno brošuro. Za prvomajске praznike so celjski taborniki priredili pohod po poteh 5. prekomorske brigade. Na Vinici, v Semiču, Podturnu in na Orlem pri Ljubljani so jih čakali nekdanji borci ter obujali spomine na brigado in njene boje pred 24. leti.

A. K.

VAŠ ADUT je nakup

pri

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO
**TEHNO-MERCATOR
CELJE**

PROMETNO PODJETJE

SAP LJUBLJANA

LJUBLJANA, SREDIŠKA 4

Oddelek za turizem, Titova c. 38

Sprejemamo rezervacije za POČITNICE v lastnih in zakupljenih gostinskih objektih posezonskih in predsezonskih cenah v:

Kranjski gori — Bohinju — Debelem rtiču — Fiesi — Piranu — Volpariji — Umagu — Crikvenici — Kaštelih pri Splitu — Krilu pri Splitu

Prijetne počitnice kombinirane z avtobusnimi izleti pod zelo ugodnimi pogoji v RIMINI-ju — Italija.

Rezervacije in informacije:

SAP-LJUBLJANA, Titova c. 38

tel. 314-922, 315-342

Imeli smo ljudi

Umrli je Jože Lampret

Vse, ki smo ga poznali, je presunila vest o njegovi prezgodnji smrti. Zamislili smo se nad človekovim življenjem, nad okoliščinami, v katerih žive nekateri naši tovariši, ki so žrtvovali dolga leta vse svoje sile za osvoboditev človeka, pri tem pa vse preveč pogosto pozabljali nase...

Jože Lampret je bil eden izmed tistih skromnih zidarjev naše socialistične družbe, ki ni nikoli terjala plačila za svoje delo. Ko je čutil, da ne more dati od sebe več kot zmore, se je tiho umaknil v ozadje.

Toda naredil je veliko... V letih pred drugo svetovno vojno, ko so se porajali za boj proti socialističnim silam različni fašizmi, med njimi tudi klerofašizem, kot smo imenovali gibanje desničarskih skrajnežev pod krinko rimokatoliške verske zavzetosti, je že kazal pravo pot. S svojimi nazori in delom je uveljavljal tisto, kar je rimokatoliška cerkev spoznala veliko let pozneje, že precej let po končani II. svetovni vojni. Koliko žrtv bi bilo prihranjenih človeštvu, če bi bilo več takih Lampretov, koliko manj bi bilo padlo v bratomorni vojni tudi Slovencev...

Toda takrat je Lampret doživljal razočaranje za razočaranjem. Med največjimi je bilo tisto, ko mu je škof Rožman prepovedal izvrševanje poklica duhovnika. Zgodilo se mu je tako kot mnogim drugim, ki so zaradi svojega uma videli dlje kot njihovi vrstniki. Niso ga razumeli...

Njegove zasluge med osvobodilno vojno so bile velike. Redki so bili duhovniki, ki so toliko tvegali kot on in odšli k partizanom. Ne moremo pa zanikati, da jih je bilo kar lepo število, ki so bili naklonjeni osvobodilni vojni. S svojim bivanjem med partizani je pokojni Lampret gradil temelje svetovnonazorske strpnosti med verniki in ateisti, bil je živ dokaz, da partizani nismo požigalci cerkev in morilci duhovnikov, kot nas je slikala belogardistična propaganda.

Jože Lampret se je udeležil tudi zgodovinskega pohoda 14. divizije na Štajersko januarja in februarja 1944. Preživeli borci so si ga zapomnili kot partizanskega tovariša, ki je z njimi delil zadnji grizljaj, pa tudi rad zadel na ožuljena in otrpla ramena držaj nosilnice z ranjencem. Kot takega nam bo za večno ohranila fotografija iz Petkovega albuma, ostal bo kot simbol duhovnika, ki je ostal z ljudstvom in bil zato tarča svojih poklicnih tovarišev.

Taki ljudje so se pojavljali v vseh verskih in političnih gibanjih. Nema lokrat so svoje prepričanje plačali z življenjem, očrnilo so jih kot izdajalce, izvrške in maloumneže. Toda skoraj vedno se je izkazalo, da so imeli prav oni, ne pa tisti, ki so jih obsodili.

Spomin na Jožeta ne bo nikoli ugasnil med nami.

M. P.

Jože Tuta

Znova je vrstah starih borcev nastala vrzel, ko smo pred dnevi pokopali komaj 44 let stara partizana Šerčerjeve brigade tovariša Jožeta Tuto s partizanskim imenom Grom.

Pokojni Jožef se je pridružil partizanom star šele 18 let. Dne 2. februarja 1943 je odšel na Mrzli vrh in se pridružil partizanom Severno-primorskega odreda. Že sredi marca 1943 je z večjo skupino odšel na osvobodeno ozemlje in postal partizan Šerčerjeve brigade. Udeležil se je več hudih borb. Dne 12. avgusta 1943 je bil v borbi hudo ranjen v glavo. Takrat je bil mitraljezec. Do zloma fašistične Italije se je zdravil v bolnišnici Dolomitskega odreda, potem pa se je ponovno pridružil svoji enoti. Vendar ni vzdržal naporov, ker se mu je rana na glavi znova odprla. Moral je znova na zdravljenje.

Po osvoboditvi se je vrnil domov popolnoma izčrpan. Zelel je dobiti kakšno lažjo zaposlitev, vendar mu posledice rane tega niso dopuščale. Do prezgodnje smrti je delal na zemlji kot kmetovalec. Lotila se ga je še zavrtna bolezen, rak, ki ga je spravil v prezgodnji grob.

Pred rojstnim domom mu je v slovo spregovoril Andrej Jelincič-Rožnik, upokojeni major JLA, ob odprtem grobu pa upokojeni oficir JLA Slavko Bizjak. Oba govornika sta poudarila velik prispevek, ki ga je pokojni dal v narodnoosvobodilni borbi.

Tončka Krmelj

Dne 9. aprila so v Kokrici pri Kranju pokopali Tončko Krmelj, rojeno Tušek. Rodila se je leta 1915 pod Sv. Lenartom nad Skofjo Loko pri Zakrašnjikovih. Kot dekle se je zaposlila pri Jugobruni v Kranju in se kmalu vključila v delavsko gibanje. Poročila se je 1939 in rodila 5 otrok.

Vsa družina je sodelovala v osvobodilni vojni. Spomladi 1943 je njen mož moral pobegniti iz Kranja k partizanom, nekaj dni zatem pa je morala od doma tudi družina, da je ne bi poslali v taborišče. Tončka in otroci so živeli ilegalno v domačih krajih pri sosedih in domačih. Dne 12. junija 1944 je izdajalec pripeljal k Zakrašnjikovim Nemce in domobrance, ki so oplenili domačijo, pobili 9 ljudi in pretepli domače. Tončka je z otroci zadnji hip pobegnila.

Po vojni se je družina naselila v Kokrici. Zadnja leta je Tončka hudo trpela zaradi bolezni. Ko je umrla, ji je ZB priredilo skupaj s svojci dostojno slovo. Ostala bo v trajnem spominu!

C. Z.

Janez Frlan-Filip

Umrli je za prvomajske praznike. Rodil pa se je 6. maja 1901 kot sin revnih kmečkih staršev v Jazbinah v Poljanski dolini. Preživel je kot tesar in tako trdo delal za svoj vsakdanji kruh.

Leta 1941 je odšel k partizanom, bojeval se je v Cankarjevem bataljonu. Z njim se je udeležil boja v Dražgošah, kjer so mu hudo ozeble noge. Postal je invalid. Leta 1944 so mu požgali hišo, kjer je bila partizanska bolnišnica. Osvoboditev je dočakal kot borec inženirskega bataljona.

Po vojni si je domačijo za silo obnovil. Vojna je na njegovem zdravju zapustila hude posledice in tako je tudi smrt prezgodaj segla v njegovo življenje. Naj mu bo lahka ljubljana slovenska zemlja!

PAVLA BENEDIK

Jernej Abram

Rodil se je 28. avgusta 1896 kot kmečki sin, komaj 18 let star pa je moral k vojakom v Tirol. Celih 29 mesecev je bil na fronti, nato pa so ga zajeli Italijani.

Že od poletja 1942 je sodeloval s partizani. Aprila 1943 so ga zajeli Italijani, ko je nesel hrano četi Severno-primorskega odreda. Internirali so ga v Savoni, prej pa je bil po raznih zapirih. Po italijanski kapitulaciji so ga Nemci odpeljali v Dachau, izpustili so ga na smrt izčrpanega februarja 1944. Nikoli več ni bil zdrav.

Edini sin je padel ob koncu vojne pri Trstu kot borec naše vojske.

Jernej je bil vedno dobre volje in kot tak zelo znan. Pokopali so ga 3. maja na domačem pokopališču na Bukovem.

Vidmarjeva mama

Borce in aktiviste narodno-osvobodilne borbe ter prebivalce Dolenje-ga Logatca je nemilo presenetila vest, da je v visoki starosti umrla Vidmarjeva mama.

Rodila se je pred 95 leti v Logatcu. Tu v tem kraju si je uredila svoje družinsko življenje, ki je bilo povezano s prijetnimi in neprijetnimi trenutki. Bila je mati petih otrok, katerim je posvetila vso svojo skrb in ljubezen. Zaradi preudarnosti, odločnosti in globokega čuta materinstva je plemenito izvršila to poslanstvo in svojim otrokom odprla pravilno pot v življenje.

V vstajo slovenskega naroda proti okupatorju in domačim izdajalcem je vtkano tudi njeno delo in žrtvi dveh njenih sinov — Jožeta in Edita, ki sta bila med prvimi organizatorji osvobodilnega gibanja v Logatcu in ki sta bila z ostalimi šestimi tovariši ustreljena kot talca v Horjulu 23. 6. 1942. leta. Maščevanje okupatorja in izdajalcev na njeno družino ni poznalo meja. Zapri so ji hčerko in jo odvedli v koncentracijsko taborišče, dom pa ji popolnoma uničili. Kljub vsem bolečinam, ki jih je prestala zaradi okupatorjevega nasilja, je ostala vedra skoraj do zadnje ure svojega življenja.

Borci in aktivisti Logatca se je bodo vedno spominjali in ji kličejo »Slava njenemu spominu!«

Marija Rebec

Rojena 18. novembra 1889, je umrla 28. marca letos, pokopali pa smo jo na domačem pokopališču v Palčju pri Pivki.

Med tujo vladavino je vzgojila enajst otrok v pošteni Slovenici. Pet njenih sinov je drug za drugim odšlo k partizanom, trije se kot otroci. Hčerke pa so podpirale naše borce. Mati je nahranila več sto borcev s hrano, ki jo je pridelala skupaj z možem. Padel ji je sin Milan, nekada so ji ubili le nekaj metrov od hiše.

Po vojni je živela skromno na domačiji, tiha, delovna in vedno prijazna.

M. S.

Avzugst Mohar

Dne 28. marca so na pokopališču v Siroki Seti pri Vačah pokopali 78 let starega Avgusta Moharja. Podobno kot skoraj vsi kmečki sinovi, je tudi on moral se mlad od doma, da bi se preživel. Najprej je delal v apnenici, nato pa pri železnici. Udeležil se je I. svetovne vojne, v II. pa je vneto podpiral partizane. Malo pred koncem vojne so mu nacisti požgali dom ter ubili brata in sestro. Potem ko je dočakal pokoj, si je na pogorišču postavil nov dom.

Pogreba se je poleg domačinov, znancev in sorodnikov udeležilo tudi več nekdanjih partizanov.

L. R.

Andrej Smerajc

Dne 5. maja smo na ljubljanskem Zalah pokopali Andreja Smerajca.

V Lukovici pri Domžalah se je izučil krojaške obrti. Po končani učni dobi pa se je zaposlil kot krojaški pomočnik pri podjetju »Elita« v Ljubljani. Že v zgodnji mladosti je bil aktiven v naprednem sindikalnem gibanju. Ko se je po desetletnem delu poneseel in ni mogel več opravljati svojega poklica, je bil tudi brezposeln. Po dveh letih je le dobil delo pri mestni občini ljubljanski kot mitničar.

Leta 1941 je začel sodelovati v Osvobodilni fronti na Poljanah, kjer je bil sekretar kvartnega odbora. Ko so mu zaprli sina gimnazijca, sta z ženo Ton-

Obvestilo

ZB NOV občine Ljubljana-Vič-Rudnik, komisija ZROP obvešča rezervne oficirje JLA — upokojene, da sprejmejo za mesto tajnika ZROP s skrajšanim delovnim časom upokojenega oficirja JLA, ki naj izpolnjuje sledeče pogoje:

— da je seznanjen z delom organizacije ZROP,

— da obvlada strojepisje in slovenski jezik,

— da je z območja Ljubljane.

Prošnjo z opisom dosedanjega dela in kratkim življenjepisom pošljite na gornji naslov do 10. junija 1969. Vse ostalo po dogovoru.

Komisija ZROP pri ZB NOV občine Ljubljana-Vič-Rudnik Trg MDB 7.

čko še aktivneje sodelovala v Osvobodilnem gibanju.

Po osvoboditvi je bil zaposlen na odgovornih mestih v Ljubljani in Dor-navi vse do leta 1955, ko je odšel v zaslužni pokoj.

Na Poljanah v Ljubljani, kjer je Andrej ves čas stanoval, so ga poznali kot skromnega in tihega družbenopolitičnega delavca. Dalj časa je bil član upravnega odbora združenja borcev NOV »24 talcev« in delavsko-kulturnega prosvetnega društva »Svoboda« ter drugih družbenopolitičnih organizacij.

Poljanci so svojega dolgoletnega tovariša in sodelavca, odlikovanega z redom zasluge za narod, v velikem številu pospremili na njegovi zadnji poti in mu na grob položili svežega cvetja.

L. B.

Jože Konda

Umrli je 23. februarja na Krvavci-jem vrhu, rodil pa se je 30. avgusta 1908 na Osojniku pri Semiču. Kot mlad fant in mož je obredel mnoge kraje in razne služ-be, leta 1937 pa je odšel delat v Nemčijo. Tam je ostal do začetka 1944.

Vedel je, kaj se dogaja v domačih krajih in je pohitel, da bi tudi sam prispeval svoj delež. Priključil se je naši vojski v Srbiji in se bojeval do demobilizacije.

Jožetu Molku-Puntarju v spomin

Maj 1942. S pesmijo na ustih so kar podnevi prikorakali iz gozdov v podkrimske vasi borci Puntarjeve čete. Zasede so odšle na položaje pred sovražnikove postojanke v Podpeči in ob železniški progi, komisar Puntar pa je vaščanom, zbranim pred Pristavčevim hlevom v Kamniku, prepričevalno pojasnjeval cilje narodnoosvobodilnega boja. »Nimamo več kaj čakati. Boriti se je treba in skupno z zavezniki uničiti fašizem. Vsi veste, kaj delajo Nemci s Štajerci in Gorenjci, kaj pa Italijani s primorskimi Slovenci. Z orožjem v roki jim je treba preprečiti njihove načrte. Boriti pa se je treba ne le za obstoj naroda in svobodo, temveč tudi za boljše življenje po končani vojni. Nočemo več stare Jugoslavije, ki je zatirala kmeta in delavca, temveč se borimo za novo oblast, ki bo v rokah delovnega človeka!«

Puntar ni bil dober govornik. Imel je govorno hibo in se mu je zatikalo. Tudi lepo donečih fraz in besedi ni znal niti hotel uporabljati. Kljub temu pa je tistega dne njegova četa narasla za nekaj desetih novih borcev, splošna ljudska vstaja pa je zajela vso takratno presersko občino.

Skrivnost Puntarjevega uspeha je bila v tem, da se je znal približati preprostim ljudem. Poznal je njihove tegobe, saj je zrasel iz njihovih vrst. Vedel je, kaj jih tišči in kaj bi želeli slišati. Govoril pa jim je po domače, samo resno in prepričljivo. Ljudje so mu zaupali in verjeli, njegova revolucionarna zavzetost pa je neopazno prehajala se nanje. Vsi so ga močno spoštovali, saj so ga že od poprej poznali kot silno poštenega, mirnega in delavnega človeka. Bil je »skoraj pretirano skromen« in »eden izmed tistih vztrajnih tihih delavcev, ki stalno in neumorno delajo,« piše v njegovi partijski karakteristiki.

Takšen je bil Jože Molek-Puntar tistega majskega dne 1942, ko sem ga prvič videl, takšen je bil tudi, ko me je pod Lintahom učil abecede komunizma, takšen pa je ostal še po končani vojni. Ni se prevzel in kljub obilici dela je našel dovolj časa, da je pogosto in z nasmejanim obrazom prihajal med svoje nekdanje borce in ljudi, s katerimi je med vojno delal. Pogovarjal se je z njimi, razumel njihove težave, jih tolažil in jim pojasnjeval. Ljudje so ga imeli radi. Zato je novica o njegovi smrti globoko presunila vse, ki smo ga poznali, saj smo z njim izgubili ne le prekaljenega revolucionarja, pobudnika splošne ljudske vstaje v podkrimskih vaseh, organizatorja narodnoosvobodilnega gibanja na Notranjskem in zaslužnega graditelja socializma v povojnih letih, temveč predvsem poštenjaka in pravega tovariša.

Jožetu Molku življenje ni bilo naklonjeno. Rodil se je pred osemindesetimi leti na Bregu pri

Leta 1946 se je priženil na Krvavci-jem vrhu, rodila sta se mu dva otroka. Skromno je živel na malem posestvu. Bil je več let odbornik KLO.

Odbor ZB Črešnjevce

Dularjeva mama

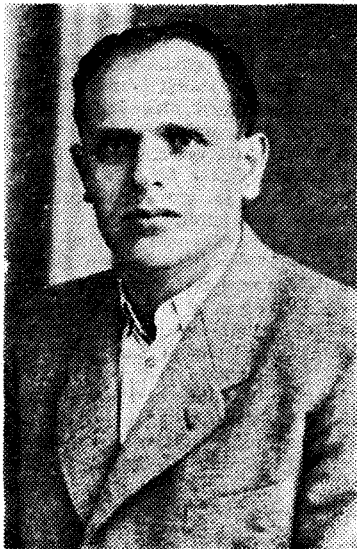
V prvih spomladanskih dneh nas je zapustila Dularjeva mama. Pogreb je pokazal, kako priljubljena je bila. Fašistični okupatorji so leta 1942 požgali njeno domačijo. Njo moža Franceta ter mladoletni hčerki Ludvika in Bebo pa so odgnali v internacijo. Približno ob istem času je v roških gozdovih padel eden prvih partizanov v teh krajih, njen sin Branko. Partizan je bil tudi sin Zdenko, ki se je takrat prebijal iz roške ofenzive.

Dularjevi so se na svoj požgani dom vrnili vsi izčrpani. Po trdem delu in odreknanju so zgradili novo hišo. Toda komaj so se vselili je zaradi prestanega omahnili v grob oče France. Kmalu za njim sta v cvetu mladosti umrli še hčeri Ludvika in Beba.

Smrt dragih je vtisnila pečat žalosti na Dularjevo mamino, toda vse je junako premagovala in nikomur ni kazala svojega gorja.

Dokler bomo imeli takšne matere, naš narod ne more propasti.

ZB NOV Straža

Borovnici kot sin revnega kočarja, ki se je iz prve svetovne vojne vrnil bolan, in je zato moral mladi Jože s svojim delom pomagati pri vzdrževanju družine. Postal je najprej tovarniški delavec, kasneje pa se je zaposlil na železnici. Za družbo se ni zanimal, pač pa je mnogo bral in razmišljal. Spoznal je, kakšna je njegova dolžnost. Vključil se je v napredno delavsko gibanje in leta 1939 postal član Komunistične partije.

Njegova vrednost in sposobnost pa sta prišli do polnega izraza ob italijanski okupaciji slovenskega ozemlja leta 1941. Postal je sekretar borovniškega rajona. Pod njegovim vodstvom je spomladi 1942 odšlo v partizane 45 fantov in mož. To je bilo jedro 2. čete 1. bataljona Krimskega odreda, ki je že po nekaj tednih imela 140 borcev. Puntar je bil njen komisar, spomladi 1943 pa je postal komisar 1. bataljona Šerčerjeve brigade. Sprico njegovih organizatorskih sposobnosti pri delu z ljudskimi množicami so ga kmalu zatem poslali iz vojske nazaj na teren najprej v vrhniško, kasneje pa v notranjsko okrožje.

Za počitek in mirno življenje tudi v povojnih letih ni bilo časa. V bitki za obnovno in industrializacijo dežele je bil Puntar prav tako neumorno v prvih vrstah kot pri organiziranju odporiškega gibanja proti okupatorju. Bil je partijski sekretar v ljubljanskem, celjskem in kranjskem okraju, republiški poslanec in član centralnega komiteja ZKS.

Njegove zasluge za osvoboditev in graditev socializma v naši deželi so velike, zato njegovo ime ne sme biti pozabljeno. Spomin nanj in na njegovo delo pa bo neizbrisno ostal zlasti pri njegovih soborcih in prebivalstvu podkrimskih vasi, ki ga je znal v najtežavnejših dneh usmeriti na edino pravilno pot — v odločen boj proti okupatorju.

STANKO PETELIN

Politični razgledi

Samo povsem majhna možnost je, da se francoska levica tik pred zadnjim trenutkom pobota in postavi enotnega kandidata za predsednika. Ta naj bi se spopadel z Georgesom Pompidoujem in Alainom Poherjem. Tudi komentatorji z leve praviijo, da niti enoten kandidat ne bi imel možnosti za zmago nad nasprotnikom. V drugi rundi — če v prvi noben ne bo dobil absolutne večine glasov — bi se kandidat leve spopadel s Pompidoujem, ki ga vsi imajo za zmagovalca v prvi rundi in verjetno tudi za prihodnjega francoskega predsednika. V takšnem kaotičnem položaju, v kakršnem je danes francoska levica, pa se zaževa lahko čudno zaplete. V prvi rundi utegneta dobiti največ glasov Pompidou in Poher, se pravi dedič degolizma in dedič IV. republike, tako da v drugi rundi levica sploh ne bi imela svojega kandidata in bi potemtakem levičarski volivci imeli tri možnosti: glasovati za Poherja ali za Pompidouja — »za kolero ali za kugo«, kot je rekel komunistični politik Georges Marchais — ali pa se kratko in malo vzdržati. V takšnem primeru, ki je kaj malo verjeten, naj bi odločali drugi.

Pa vendar je imela francoska levica vse možnosti za enoten nastop. Pred leti, ko so bile v Franciji predsedniške volitve, je levica slavila prave zmago, ko je njen kandidat Francois Mitterrand nastopil v drugi rundi kot levičarski nasprotnik kandidata Charlesa de Gaulla. Mitterrand je bil sicer poražen, vendar je levica spoznala, kolikšna utegne biti njena moč. Pozneje se je levica razbila in dokazala za to sta tako poraz na junijskih volitvah lani kot nepopoln uspeh na de Gaullovi referendumu konec aprila letos (de Gaullov poraz večina pripisuje generalovi lastni stranki, ne pa prizadevanjem leve).

Kdo se bo 1. junija letos potegoval za položaj predsednika republike? Predvsem nekdanji premier Georges Pompidou, potem začasni predsednik republike Alain Poher, nato pa razdrobljena levica: kandidat socialdemokratske stranke SFIO Gaston Defferre (marseški župan), nato kandidat enotne socialistične stranke PSU Michel Rocard, potem kandidat komunistične partije PCF Jacques Duclos in nazadnje še dva »čudaka«: mladi Alain Krivine, ki sedaj služi vojsko in ki je kandidat trockistične Zveze komunistov, in »osebni kandidat« Ducatel (ta nastopa v svojem imenu). Konec prejšnjega tedna so bile napovedi inštituta za proučevanje javnega mnenja takšne: Pompidou 41 odst., Poher 30 odst., Duclos 14 odst., Defferre 8 odst., Rocard 4 odst., Krivine 2 odst. In Ducatel 1 odstotek glasov. Upoštevali so tudi, da se dobra petina Francozov sploh ne bi pojavila na voliščih.

Razdrobljenost francoske leve je po mnenju izvedencev posledica iger med strankarskimi aparati in rivalstva med kandidati, ne pa doktrinalnih zadev ter razločkov v programih. Splošno mnenje velja, da bi se proti degolističnemu kandidatu z uspehom bojeval samo Pierre Mendes-France. Toda znani politik sploh ni kandidiral (baje je temu nasprotovala Komunistična partija Francije). Druga dva kandidata, ki naj bi zastopala levico, naj bi bila Mitterrand in Savary, pa tudi njiju niso sprejeli na strankarskih shodih oziroma posvetih. Gaston Defferre, ki je postal kandidat SFIO, je dobil komaj 57 odstotkov glasov za mandatorja, se pravi, komaj dobro večino v lastni stranki. Politik, ki je zmerom govoril, da je SFIO osamljena stranka, je postal edinole kandidat SFIO, zakaj PSU in PCF sta prvi pokazali hrbet.

Francoska levica se je začela razhajati že tedaj, ko je razpadla tako imenovana Federacija demokratične in socialistične leve FGDS. Iz nje so nastale razne bolj ali manj močne stranke, ki pa znotraj niso enotno organizirane. Stališče komunistične partije do enotnega kandidata leve je bilo poudarjeno že na vsem začetku,

Zločin zoper republiko

toda strankarske igre so pokazale, da to ne bo mogoče, tako da je politbiro PCF že nekaj dni po de Gaullovi porazu na referendumu imenoval svojega predsedniškega kandidata: dvainsedemdesetletnega prekaljenega revolucionarja Jacquesa Duclosa.

Eden izmed razlogov za razcepljenost leve je tudi vnaprejšnje prepričanje levih strank, da njihov kandidat ne bi mogel zmagati, pa četudi bi bil edinstven in četudi bi imel še takšen ugled. Jacques Duclos, Michel Rocard in Gaston Defferre resda uživajo ugled med volivci, vendar v boju za predsedniško mesto morajo drug drugemu metati polena pod noge. V tem boju seveda pozabljajo, da so kandidati leve, kar koristi edinole Georgesu Pompidouju in Alainu Poherju.

To se je zgodilo navzlic temu, da so vse številke o izidu referenduma (tako po departmajih kot po občinah) kazale, kako nujno potreben je enoten nastop leve na predsedniških volitvah. Zanimivo je tudi, da so vse stranke na svojih shodih to potrdile, potem pa ravna drugače. Na kongresu SFIO v Alfortvillu, na nacionalni konferenci Konvencije za republikanske institucije v Saint Gratien na nacionalnem koncilu PSU v Parizu, v manjših političnih skupinah, kakršni sta UCRG (Zveza klubov za obnovo leve in UP (Unija progresistov), je bilo slišati močne glasove za edinstveno in enotno kandidaturo.

Potem pa so se pojavile bojazni, nezaupljivost, boj za ugled posameznih osebnosti, tako da so stvari takšne, kot so pač tedaj dni pred volitvami.

Razdrobljenost leve koristi samo desnici. Tam so ukrepali povsem drugače in ostri de Gaullov nasprotnik Giscard d'Estaing, vodja neodvisnih republikancev, ki so ga prej imeli za človeka, ki bi utegnil ovirati ali celo onemogočiti Pompidouja (na referendumu je nastopil zoper de Gaulla), si je premislil in podprl Pompidouja. Seveda bo za to utegnil marsikaj zahtevati: če že ne položaja predsednika nove vlade, pa vsaj kakšno dobro ministrsko mesto.

Kaj naj v takšnem primeru store levičarski volivci? Sprva — se pravi 1. junija — še morebiti ne bodo v tolikšnih dvomih, saj bodo pač glasovali za kandidata svoje stranke oziroma za kandidata, ki jim bo predstavil najprimernejši program. Toda v drugi rundi, ko levičarskega kandidata skoraj gotovo ne bo? Tedaj bodo bržkone podprli Poherja. Mar naj bi bilo znamenje paničnega straha pred Pompidoujem? Morda znamenje nezaupanja v stranke, ki se imajo za socialistične? Odgovora ni mogoče najti.

Prav gotovo se bo francoska levica po tem zanesljivem neuspehu na predsedniških volitvah usedla za skupno mizo in prediskutirala probleme, ki jih neprimerno ne more rešiti. Neuspehi levičarskih strank na raznih volitvah in referendumih v zadnjih letih zahtevajo takšno rešitev, sicer jim volivci utegnejo pokazati hrbet. Zato je usoda opozicije v prihodnjem režimu — morda celo v VI. republiki — pod Pompidoujem (ali morda Poherjem) zelo negotova in skrbi marsikaterega naprednega in levičarsko usmerjenega Francoza.

Zgodilo se je namreč tisto, kar je centralni komite Komunistične partije Francije označil takole: »Razdrobitev leve na predsedniških volitvah je zločin zoper republiko.«

KOMENTATOR

OB 50-LETNICI ZKJ

Proslave in prireditve v Cerknjski občini

Tudi v občini Cerknica so organizirali v počastitev petdesete obletnice KPJ, SKOJ in sindikatov vrsto prireditev in proslav. V ta namen obstaja pri občinski konferenci ZK Cerknica razširjeni pripravljalni odbor, sestavljen iz predvojnih in medvojnih komunistov, prvoborcev ter predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, občine in podjetij. Pripravljalni odbor vodi prvoborec in podpolkovnik Franc Mekina.

Osrednje slovenske proslave v počastitev ustanovitve Osvobodilne fronte, ki je bila 27. aprila v Velenju, se je udeležilo več kot 400 občanov. Na predvečer prvega maja so bile po vseh večjih krajih v občini svečane proslave, na dan praznika pa budnice in »Delavske športne igre«, ki jih je organiziral LK »Bresta« v Cerknici. V počastitev petdesete obletnice sindikalne organizacije na »Marofu« v Loški dolini je bila v Starem trgu pri Ložu svečana akademija, ki so se je udeležili člani vseh osnovnih organizacij iz občine in še živeči člani tedanje sindikalne organizacije. Za dan mladosti je občinska konferenca ZK organizirala sprejem za mlade člane ZK, na katerem so se mladi člani ZK seznanili tudi z razvojem in dejavnostjo KPJ, SKOJ in sindikatov. Pionirske organizacije po šolah so organizirale izlete v znane partizanske kraje, razna tekmovanja »Od spomenikov do

spomenikov«, orientacijske pohode in bodo s tem nadaljevali tudi v juniju.

Pripravljalni odbor je dalje sprejel pobudo občinske konference ZK iz Logatca, da bi organizirali srečanje medvojnih komunistov iz obeh občin v Ložu, kjer je bil med narodnoosvobodilnim bojem prvi večji partizanski napad na Notranjskem. Srečanje, ki bo 7. junija v Ložu, bo združeno z ogledom muzeja »Ljudske revolucije«, komemoracijo pred spomenikom na Ulaški in ogledom podjetja Kovinoplastike Lož. Ob tej priložnosti bo okoli 180 medvojnih komunistov prejel tudi spominske plakete. 4. julija bo na Ravniku pri Logatcu srečanje medvojnih skojcev z odkritjem spominske plošče padlim tovarišem, 8. junija pa v Novi vasi na Blokah mladinski pevski festival s podarjkom na pesmih s tematiko narodnoosvobodilnega boja.

Prav tako obširen pa bo tudi program za drugo polovico leta, ko bodo odkrili spominsko ploščo generalu Rudolfu Maistru na Uncu in spominsko obeležje na gradu »Snežnik«, ko bo praznovanje 100. obletnice »Tabor« v Cerknici in občinskega praznika 19. oktobra, ko bodo organizirali potujoče razstave dokumentov iz muzeja »Ljudske revolucije« in podobno.

SLAVKO BERGLEZ

KAKO OKUSEN JE TA PARTIZANSKI GOLAZ!
(Foto: Andrej Agnić)

Pionirji po poteh koroških partizanov

V mesecu maju je organiziralo Društvo prijateljev mladine v okviru Jugoslovanskih pionirskih iger prvi pionirski pohod po poteh koroških partizanov. Pri organizaciji le-tega so sodelovala tudi Zdrugaženi borci, planinska društva, taborniki in strelske družine. Hkrati pa je bil pohod koroških pionirjev spominska prireditev petindvajsetletnice prihoda 14. divizije na Štajersko in Koroško.

Četrtega maja sta izpred Malgajevskega spomenika na Dobrih krenili na pot prvi dve patrulji ravninskih in kotljskih pionirjev. Med potjo so pionirji, ki so jih spremljali borci, obiskali spomenike pri Sv. Neži, Jurčku, na Rinskem vrelcu in druge. V Kotljah je bil svečan sprejem obeh patrulj, združen s partizanskim mitingom v Zadrskem domu. Zbranim pionirjem in drugim gostom je Flora Kotnik-Lubasova mama privedovala doživljaje iz narodnoosvobodilnega boja, dravograjskih in celovških zaporov. Petega maja je odšla iz Raven tretja patrula prek Strazišča do spomenika pod Brinjevo goro, kjer so se sestali s pio-

nirji iz Prevalj. Od Brinjeve gore so nadaljevali pot do Jamice, mimo spomenika na Poljani in še isti dan končali pohod na Lešah s športnim tekmovanjem in kulturnim programom. Šestega maja je patrula pionirjev iz Prevalj in Leš nadaljevala pot v Mežico in do Encija, kjer je spominska plošča narodnemu heroju Francu Pasterku-Lenartu. Malo dalje so se srečali s pionirji iz osnovne šole Podpeca, nato pa nadaljevali pot do Miheva. Tretji dan so pionirji iz Črne, Podpece in Koprivne obiskali Toplo in Koprivno, se ustavili pri graničarjih in zaključili pot v Črni. Zadnji dan, osmega maja, so pionirji in mladinci nadaljevali pot iz Črne do Smrekovca, kjer so se srečali s pionirji občine Mozirje in Velenja. Na Smrekovcu so le-tim predali spominski trak 14. divizije.

Vsi udeleženci pohoda, ki je bil res skrbno pripravljen in izveden, so dobili za spomin knjižgo »Pohod 14. divizije«, dar občinske zveze Društva prijateljev mladine na Ravnah!

FRANJO SREBOTNIK

Dobro je če veste...

● 1921. LETA JE BIL V JUGOSLAVIJI 5.100.000 GLAV GOVED, 1968. leta pa 5.700.000 ali samo 600 tisoč glav več. V tem razdobju se je bilo število zmanjšalo na približno 4.000.000 glav, povečalo na skoraj 6.000.000 glav, no končna razlika ni ravno velika. 15. januarja t. l. pa se je število spet zmanjšalo ter smo imeli le še 5.261.000 glav goved ali 8 odst. manj ko lani. Število konj se je dvignilo z 1.080.000 na 1.120.000 glav, vendar je bilo v tem razdobju že doseglo 1.330.000 glav. Gibanje števila svinj, ovac in perutnine je bilo v tem razdobju precej bolj razgibanost. 1921. l. smo imeli 3.400.000 svinj, 1968. pa 5.900.000, 15. januarja t. l. pa le še 5.093.000 ali 7 odst. manj ko lani. Tri leta prej pa smo imeli kar 7.000.000 svinj. Število ovac, ki je znašalo pred 11 leti 7.500.000 glav, se je dvignilo pred začetkom druge svetovne vojne na 11.000.000, po vojni pa celó na 12.100.000, končno pa se je zmanjšalo na 10.300.000 glav. Neprerahnoma pa se je, več ali manj, večalo število perutnine, ki se vsakih pet let poveča za približno 2.500.000. Celotno število perutnine, ki je znašalo 1921. leta 15.700.000 se je dvignilo v 1968. letu na 36.000.000.

● BOLEZENSKE KLICE NALEZ-LJUVI BOLEZNI se lahko prenašajo s knjigami in časopisi, zlasti še s knjigami, izposojenimi v knjižnicah, ki so jih imeli v rokah bolniki. Dokazano je, da lahko klice, ki povzročajo tuberkulozo, ohranijo življenjsko silo na listih knjig in časnikov od dveh tednov do treh mesecev. Te klice živijo dlje na papirju kot na steklu. Njihova zmožnost povzročanja bolezni je daljša pozimi, ko je temperatura nižja, in v vlažnem zraku. Klice se prenašajo v knjige in časnike s kašljanjem in s slinjenjem prstov, ko človek obrača liste v knjigi. Tako postajajo knjige in časopisi viri okuževanja.

● POSUŠENO SADJE — jabolka, hruške, marelice, slive, smokve, dateljni, grozdje — je, spriče velike količine ogljikovih vodikov, močno kalorično živilo (250 do 300 kalorij na 100 g teže). Najbogatejši z ogljikovimi vodiki, v prvi vrsti s sladkorjem, sta: datelj (72,2 odst.) in suho grozdje (77,3 odst.). Posušeno sadje vsebuje tudi precej rudniških snovi in sadnih kislin. Če na sodoben način sušimo sadje, ostanajo v posušenem sadju v glavnem vsi vitamini razen vitamina C.

● CE JE MOTORIZACIJA MERILO ŽIVLJENJSKE RAVNI, tedaj ima v Jugoslaviji najvišjo življenjsko raven Slovenija, ker pride v našo republiko po en avto na 16 prebivalcev, več ko v kateri koli drugi jugoslovanski republici.

● ANARHIJA NA NASIH TRGIH... Na trgu v Titovem Ulicu so pred kratkim prodajali česen po 22 novih din. Po isti ceni so ponujali užički prhut. Za kg česna je bilo moč dobiti kilogram in pol najboljši užički slanina ali kg užičkih klobas.

● NA MESECU SE NI MOGLA NAPRAVITI OZIROMA OBSTATI OZRACJE, pa čeprav so bile nekdanje na njegovi površini velikanske količine plinov, to pa zaradi tega, ker imajo plini notranji, sredobežni, pritisk, ki jih silijo, da se neznansko širijo, če jih pri tem kaj ne ovira. Vesoljsko telo ima lahko, če ima določeno količino snovi, zadostno privlačno, sredotežno silo, ki onemogoča širjenje plinov čez neko določeno višino nad njegovo površino. Mesec nima ne zadostne količine snovi ne zadostne velikosti, zaradi česar se vsi plini nad njegovo površino razblinjajo in izginjajo v vesolje.

● NEKA NEWYORSKA POSEBNOST. Newyorčani smejo enkrat na teden odločiti oziroma zmetati na ulico vse, kar jim je v stanovanju odvečno in nepotrebno: stare hladilnike, stole, mize, štedilnike, naslanjače itd. Mesecno podjetje, ki skrbi za snago, pobere vse to in odpelje. Doga pa se, da se marsikatera odvržena stvar sdi še vedno uporabna kakšnemu sosedu ali komur koli drugemu; ta tako stvar kratko in malo vzame in je odnese ali odpelje. Mnogi mladi zakonski pari si na ta način preskrbijo posamezne potrebne kose pohištva.

● V JUGOSLAVIJI SE RODI 8 ODS. NEZAKONSKIH OTROK, najmanj v Črni gori — 2,3 odst. —, največ na Kosovu — 14 odst.

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prispevek

MAJSKO PISMO PRIJATELJU

Tovarišu Titu za rojstni dan

Dan mladosti. Najlepši dan v mesecu maju. Mladost. Beseda, ki pomeni zdravje, veselje, srečo, brezskrbnost in prihodnost; še lepšo, še boljšo. Veliko je srečnih dni v naši mladosti, toda petindvajseti maj je gotovo naj-srečnejši, saj je to dan, ko praznuješ tudi ti, dragi tovariš Tito.

Sedeminsedemdeset let življenja, polnega bojev, trpljenja, zmaga in veselja je za teboj. Tvoje ime je znano ljudem širom po svetu, še posebno tistim, ki se bore za svobodo; ime, ki ga izgovarjajo z velikim spoštovanjem in ljubeznijo. Postal si simbol borca, ki se nenehno — tudi v svobodi — bori za mir in miroljubno sožitje med narodi. Vsi državljani te visoko cenimo in spoštujemo. Vemo, da je tvoje delo neprecenljive vrednosti in da je tvoja beseda neusahljiva. Mnogo, neizmer-no nam pomeniš! Vlivaš nam voljo in pogum, saj si z vztrajnim delom za dobro človeka, s strem-ljenji, hotenji in željami zgled človeka včerajšnjega, današnjega in jutrišnjega dne. Pod tvojim vodstvom so partizani priborili domovini svobodo. Ponosni smo nanje. Nikoli ne bomo pozabili tovarišev, ki so žrtvovali življenja za nas.

V mladosti bomo sprejemali vse najboljše, vse najplemenitejše, vse, kar človeka naredi resnično človeka... Pridno se bomo učili, kakor to želijo in pričakuješ od nas da bomo nekoč zrasti v razumne in plemenite mo-že in žene; državljanke, ki se ne bodo ustrašili težav, brez katerih v današnjem času hitrega razvoja ne gre; pogumno se jim bo-mo zoperstavili.

Iz rok v roke je potovala štafeta palica, ki so jo spremljali srca, polna ljubezni do tebe, dra-gi tovariš Tito! Kot živa reka je

tekla štafeta mladosti iz kraja v kraj in od mesta do mesta; ob njej pa so se spletale trane vezi prijateljstva in enotnosti vseh ju-

goslovanskih narodov. Besedni za-klad je preskop, da bi lahko z njim izrazili vse, kar smo ču-ti-li... Sprejmi zato še enkrat na-še iskrene čestitke z željo, da bi med nami — zdrav in vesel — praznoval še mnogo mnogo rojst-nih dni.

FRANJA VIRANT

Tudi Tonček je pomagal

Ko se je začela druga svetovna vojna, je bil moj stric star de-set let, s svojimi starši pa je stanoval pod Mirno goro v Bel-krajini...

Na Mirni gori je bila majhna partizanska bolnišnica, za katero so vedeli le Volkovi, kakor so po domače rekli stricem. K njim je vsak dan prihajal zdrav-nik z veliko torbo in s pismom. Domači so takoj vedeli, da mo-rajo po zdravila. Ker je bila za otroke pot prek vojaške pos-to-janke lažja, je moral po zdravila vedno stric, takrat mal' Ton-ček.

V tistih dneh je bil Crnomelj pod italijansko oblasjo. Z lo-čene ovire so imeli postavljene pred današnjo tovarno Belt in livar-no. Ker Tonček ni imel prostega vstopa v mesto, prepustnica pa je veljala le v nedeljo, se je mo-ral vojakom prikupiti. Doma so imeli manjšo zganjeko. Tako je Tonček nekoga dne — oboro-žen s stekleničko zganja, torbo in pismom — pogumno stopil pred stražarja in mu poudil zganja. Ko je italijanski vojak videl stekleničko in zavohal zga-nje, je dečka radé volje spustil v mesto. Tonček je srečno prišel do lekarnarja. Čez pol ure se je vračal s težko torbo in z zajet-nim zavojčkom sladkorčkov, pa tudi steklenico zganja je imel

že pripravljeno. Vojak ga je le potrepljal po ramah, se mu na-smehnil in ga celo pozdravil v polomljeni slovenščini.

Tonček kmalu ni imel več sit-nosti z vojniki in je lahko mirno hodil mimo stražarja. Vsak teden trikrat je nosil zdravila za bolne partizane in tako dokazal, da lahko tudi otroci pomagajo v boju za osvoboditev domovine.

DUŠANKA SEMROV

Srečanje borcev in pionirjev nad šentjansko šolo

V ponedeljek, dvanaajstega maja, so se v prijaznem gozdčku nad šentjansko šolo srečali zastopniki vseh šol sevniške občine. V prijetnem razpoloženju so proslavo, s bogatim kulturnim pro-gramom in rajanjem — zaključili s sprejemom Kurirčkove po-šte. Spomnili so se tudi padlih borcev, pionirji — kurirji pa so odnesli venec na grob Milana Majcna in Janka Mevžlja. Se po-sebno so se najmlajši razveselili članov Združenja borcev in med njimi zlasti prisrčno pozdravili »kurirčka Marjana«, sedanjega predsednika skupščine občine Sevnica. Po partizanskem golažu se je na sončni trati pod prijetno dišečimi borovci razvilo sproščeno rajanje.

Ob odhodu smo si vsi želeli še več takih srečanj z mladino. Organizatorjem pionirskega mitinga — kolektivu osnovne šole Šentjanž — pa prisrčna hvala za požrtvovalno delo in res pri-srčen sprejem.

Občinska zveza DPM in občinska pionirska komisija — Sevnica

Deklica s punčko

(Prispevek za partizanski kviz RTV Ljubljana)

Bila je noč. Sedela sem v sobi, okno je bilo odprto in vse je bilo tiho. Nad mano se je bočilo mo-dro nebo in na njem je migljalo na tisoče zvezd. Bilo je mrzlo. Te-sneje sem se zavila v jopico in če-prav mi je telo drhtelo od mraza, mi je bilo toplo pri srcu. Ne vem, zakaj. Ničesar ni bilo tako lepega, obraz pa mi je bil nasmejan in srečna sem bila. In zaželela sem si, da bi to srečo dajala tistim, ki si je sami ne znajo poiskati ali pa si je ne morejo. Misli so mi zablodile po temi in iskale...

Je to prived?

V jutranjem mraku je sedela na robu pločnika drobna deklica. Umazana in raztrgana je bila; na obrazu je bilo videti sledove krvi. Drobna usteca so bila odprta, ka-kor da bi hotela nekaj povedati, in po licih so ji polzele solze. On-stran ceste je ležalo golo kamenje, ožgano in razmetano daleč na-okrog. Je to njen dom? Tam je vstala deklica in se opotekaje od-pravila proti ruševinam. Njeno drobno telesce je podrhtevalo od joki in raztrgano krilce je ople-talo okrog njega. »Sama, sama«, je šepetala in trdno stiskala drobno punčko iz cunj. Počasi je stopala po kamenju, boste nožice so ji za-devale ob ostre ruševine; a se ni ustavila. Tavalala je sem ter tja in ihtela: »Mama, mama...«. Nihče ji ni odgovoril, nihče je ni pobo-žal po razkuštrani glavi in niko-gar ni bilo, ki bi ji rekel toplo be-sedo. Vseposod grobna tišina in hlad... Deklica pa išče naprej.

Pade na tla. Se je utrudila? »Ma-ma, očka, brat!« je zadonelo v ju-tro. Torej jih je našla! Obraz ji je zasijal, kakor da bi vanj posi-jalo tisoče sonc; a je takoj pre-strašeno odskočila. Pred njo so le-žala trupla, krvava in blatna... Deklica je zahlipala glasneje in srcece ji je udarjalo kakor kladi-vo. Da, to so njeni najdražji. Spoznala jih je po nasmehu, tako značilnem za ljudi neupogljive na-rave in neomajne vere v novo živ-ljenje. Sedla je k njim in obraz ji je postal trd, kakor da bi ji ga bil izklesal kipar.

Kaj neki je mislila deklica?

Na nebu je završalo in zahrume-lo, a deklica ni odmaknila pogle-da od mrtvih. Ni se zmenila za bombnike, goreče hiše, podirajoča poslopja... Nepremično je zrla v tla, in ko je hrup pojenjal, je vsta-la in se napotila po prašni cesti. Nič več ni imela v roki punčke. Bila je sama, toda nič več tista mala in neboljena stvarca. Bi-la je ponos te dežele, polne trp-ljenja in polne bede. Prav nič čud-nega se mi ne bi zdelo, če bi se bila spremenila v belo ptico, po-mazano s krvjo teh nesrečnikov, in če bi poletela proti vzhajajoče-mu soncu. Kri umrlih bi kapljala z nje, napajala bi zemljo in na zemlji bi zrastle oljčne vejice... Deklica pa je hodila naprej, vzvr-nano, in se počasi izgubila v da-ljavi.

Ta narod si bo poiskal srečo sam!

BOGDANA SIMONČIČ

Pišejo nam

Draga tovarišica Mirena.

Ze dolgo nisem ničesar napi-sala za vašo stran, čeprav redno prebiram prispevke, ki jih ob-javljate. Zdaj pa je tu mesec maj, dan mladosti, Titov rojstni dan in odločila sem se, da zapišem nekaj svojih misli. Začo, voljna bi bila, če bi moj spis tudi objavili.

Mnogo iskrenih in prisrčnih pozdravov!

FRANJA VIRANT
Cvišlerje 4, p. Kočevje

Draga Franja!

Vesela sem, da še nisi pozabila na nas in da naša prizadevanja tudi pridno spremljaš. Nisem te pozabila, saj si bila med moji-mi prvimi sodelavkami in mi je bilo tvoje dopisovanje v veliko pomoč. Začetek je vedno teža-ven in lahko si misliš, kako sem se takrat razveselila vsakega tvo-jega prispeva. Se nekaj bi ti rada povedala, pa ne zameri, če ne bo nič novega. »V mladosti bomo sprejemali vse najboljše, vse najplemenitejše in vse, kar človeka resnično naredi človeka!« si zapisala v prispevku, ki ga da-nes objavljamo. Vidiš, draga Franja, dekle si že in ne bo dolgo, ko boš samostojno vstopila v življenje... Nikdar ne pozabi besed, ki si jih danes zapisala, zakaj ta pot je edina prava pot, vse življenje!

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Hvala za »TV 15« in pismo. Zelo sem bila presenečena, ko sem ju dobila. Do sedaj nisem vedela za možnost sodelovanja v vašem časniku, ker ga — opro-stite — nisem brala. Časnik mi je všeč! Ne vem pa, ali pridejo v poštev le spisi s tematiko na-rodnoosvobodilnega boja oziro-ma, kar je neposredno v zvezi z njim, ali tudi drugi. Če mi lahko to obširneje pojasnite, se bom potrudila, da vam bom ustregla. Za pozornost se vam najlepše zahvaljujem.

Lepo vas pozdravljam!

IRENA BATISTA
Koper, Marksova pot 4

Draga Irena!

Oprosti, da ti še danes odgo-varjam. Pisemc se je nabralo kar lepo število, na tvoje pismo pa sem želela odgovoriti v rubriki »Pišete nam«, saj bo odgovor nanj zanimal še marsikoga. Res je, da imajo prednost pri objavi prispevki s tematiko narodnoos-vobodilnega boja; konec koncev smo glasilo Zveze združenj bor-cev narodnoosvobodilne vojske Slovenije in je to povsem razum-ljivo. Vedi pa, da se vsakega do-brega prispevka razveselim in ga tudi z veseljem objavim. Dru-gače pa, piši in pišite le to, kar vam veleva srce... seveda, če zna to srce ločiti črno od belega!

Lepo pozdravljeni!

MILENA

S KURIRČKOVO POŠTO NA POT

Slavili smo dan zmage

Napočil je težko pričako-vani praznik dneva zmage — petnajsti maj. Zastave plapolajo v vetru, mi pa vsi v napetem pričakovanju stojimo na dvorišču osnov-ne šole v Stični.

Ze prejšnje dni sem zve-del, da bom eden izmed treh kurirjev, ki bodo no-sili kurirčkovo pošto s po-zdravi tovarišu Titu. Za

to nalogo, ki nam je bila zaupana, smo se — Jožko Kosar, Matija Roblek in jaz skrbno pripravili. Pri-skrbeli smo si tudi obleko. Se, nekoč, nestrpnega pri-čakovanja in že smo krenili na čelu spreveda proti igri-šču, kjer naj bi bila slove-snost ob sprejemu in predaji Kurirčkove pošte. Tu sem opazil tudi nekaj novih ob-

razov; med njimi tudi tova-rišico Mileno s »TV 15«, ki se ji za udeležbo in obisk v Stični najpriljubnejše zah-valjujem.

Po govornih, ki so jih ime-li borci — kurirji, so se vr-stile točke kulturnega pro-grama. Nato so prišli ku-irirji iz Stičnida pri Stični od katerih smo prevzeli tor-bo in jim obljubili, da jo bomo varno prenesli do na-slednje kurirške postaje.

Krenili smo na pot. Del poti nas je spremljal foto-graf, ki je napravil nekaj posnetkov. Zatem, smo se poslovlili in odhiti naprej. Bili smo oprežni, zakaj opa-

zili smo skupino, ki nam je pripravljala zasodo. Za-vedali smo se, da moramo torbo varno prenesti do jav-ke, kjer nas že čakajo ku-irirji — pionirji, katerim jo bomo izročili. Hiteli smo ob potoku, gozdu, cesti in železnici, dokler nismo pri-speli do kraja, kjer so nas čakali kurirji. Povedali smo si geslo, izmenjali nekaj be-sed in se poslovili. Vrnili smo se v Stično, kjer smo sporočili, da smo pošto var-no prinesli do javke.

Minil je lep in zanimiv dan, ki nam bo ostal še dol-go v spominu.

MILOŠ SONE

Okrogle in oglate

● **VOLK DLAKO MENJA, ČUDI PA NIDKAR...** Socialni demokrat Blachstein, bivši poslanik Zahodne Nemčije v Beogradu, je naslovil na zahodnonemškega ministra za delo precej neprijetno vprašanje: kako je mogoče, da so bivšim pripadnikom nacistične legije »Kondor«, ki so se borili v Španiji na francoski strani, priznali pokojnino, medtem ko so jo bivšim pripadnikom mednarodnih brigad, ki so se borili za republikansko vladu proti Francu, odklonili? Ljudje so ostrmeli. Vprašali so se, ali Blachstein ne pretirava. Vendar je Blachsteinovo trditev v ministrovem imenu potrdil svetnik Binger, ki je takole utemeljil priznanje pokojnine nacističnim zločincem: »Legionariji, pripadniki »Kondorja«, so prešli pokojnine, ker so s svojo aktivnostjo v Španiji prispevali k preveritvi bojne pripravljenosti nemških čet in uporabnosti vojnega materiala tik pred drugo svetovno vojno. Boreci, ki so sodelovali v mednarodnih brigadah, pa niso napravili domovini nikakršne usluge.« Bingerjeva izjava je povzročila v nemški javnosti precejšnjo burjo, kar je prisililo ministra, da je pozneje svetnikovo izjavo poskušal zanikati, ni pa mogel dokazati, da je Hitlerjem v Zahodni Nemčiji umrl...

● **WILSON UPA, DA BOG NE BERE ANGLEŠKIH ČASNIKOV...** Britanski premier Wilson se pritožuje zaradi svoje usode: »Zjutraj, ko se ležim in berem časnike v postelji, pride žena in mi prinese zajtrk; kdaj pa kdaj je skoraj ob pamet spričo novih strupenih napadov name v tisku. Jaz upam, da ljubi gospod bog ne bere angleških časnikov, če pa jih le bere, ga prosim, naj bo usmiljen z menoj. Nameraval sem pisati direktorjem časnikov, ki me napadajo, pa sem si premislil, ker bi utegnil vso zadevo samo še poslabšati. Če bi upošteval pisanje tiska, bi moral vsak drugi teden mesariti svojo vladu. »Potem navaja Wilson izrek nekdanjega ameriškega predsednika Trumana: »Kdor ne more prenašati vročine, naj se ne mudi v kuhinji!« Tako torej! Wilson se primerja s kuharjem! Angleži so sicer navajeni na slabo kuhinjo, vendar pa tisto, s čimer jim kdaj pa kdaj postreže Wilson, odločno odklanjajo...

● **MIR JIM SMRDI...** Nedavno je britansko ministrstvo za vojno objavilo, da ni v zadnjih 12 mesecih ne padel ne bil ranjen noben britanski vojak. Po mnenju izvedencev tega ministrstva živijo britanski vojaki tako enolično, da vojaška kariera nikogar več ne mika, kar se kaže zlasti pri novonajetih prostovoljcih. »Naj nam bo to všeč ali ne,« pravijo omenjeni izvedenci, »kakšna lepa majhna vojna bi tu pa tam le okrepila našo vojsko!« »No, bog je usmiljen. Uslišal je glas vpljočega...« Pred nekaj meseci smo v vseh svetovnih časnikih brali poročila o nenavadnem junaštvu britanskih padalcev, ki so se izkrcali na otoku Anguilli v Karibskem morju; otoku, ki se bori za neodvisnost. Manj ko v treh urah so junaki otok okupirali in razorožili sovražno vojsko. Otok obsega 50 kvadratnih km, njegova vojska pa šteje — 12 (dvanaest!) mož.

● **STARA NAVADA ZELEDNA SRAJKA...** Časnik »Zrenjanina« je pred volitvami objavil tale zapisek: V hudi stiski za nabavo mineralnih gnojil, kakršna se ponavljala leto za letom, je agronom iz Radojeva obiskal podjetje »Ratar« in energično, živčno, zahteval, naj mu pošljejo gnojilo — pred volitvami. »Ali bo to vplivalo na volitve?« ga je začuden vprašal zastopnik »Ratarja«. »Kje pa!« ga je zavrnil agronom. »Po volitvah bodo odstranili železniško progo...«

● **NI VAŽNO — SAMO SNAŽILKE...** Časnik »Stuttgarter Zeitung« je nedavno objavil novico, da je na nekem letalu na letališču v Frankfurtu izbruhnil požar. To je povzročilo veliko razburjenje, pravi članek v časniku, ker so mislili, da je bilo v letalu več potnikov, no, je bilo dobesedno rečeno v časniku, »na srečo v letalu ni bilo potnikov, bilo je samo nekoliko snažilk...«

● **RAZUM JE PRVA ZRTEV STRASTI.** Pravi neki junak v nekem delu italijanskega pisatelja Alberta Moravia.

Konvoj smrti (9)

Nova zemlja, ki jo tvorita arktična otoka z 91.500 kvadratnimi kilometri površine, ločena z ozkim kanalom, je vzhodni konec Barentsovega morja. Kanal, imenovan Matoškinova ožina, obdaja visoke gore, ki so včasih komaj sedemsto metrov vsaksebi. Leta 1942 so bili ob kanalu le trije naseljeni kraji: Lagerni na zahodu ter polarni geofizični laboratorij in radarska postaja Mačar na skrajnem severovzhodu.

Proti tej negostoljubni ožini so se namerile skoraj vse razkrojljene ladje konvoja PQ 17. Nič kaj verjetno ni bilo, da bi nemške ladje plule za njimi.

Neprijazno obalo so zagledali najprej s spremljevalnih ladij vojne mornarice med katerimi so bile tudi »Britomart«, »Halcyon« in »Salamander«, ki so varovale ladjo »Palomares«, ter reševalna ladja »Zamalek«, na kateri je bilo že 153 mornarjev s potopljenih ladij. Z njimi je plula trgovska ladja »Ocean Freedom«. 6. julija ob 11. uri dopoldne so zagledali zemljo, za katero so bili mnogi mornarji prepričani, da je sploh ne bodo nikdar videli.

Čez nekaj ur so bile ladje že zasidrane pri Lagerniju. Po prestanih nevarnostih si posadke niso želele drugega kot spanja. Toda ob 19. uri je korveta »La Malouine« dobila povelje, naj dvigne sidro in plove v Barentsovo morje, zbere vse trgovske ladje, ki jih najde, ter jih popelje v Matoškinovo ožino.

Kje so bile druge trgovske ladje? Najmanj sedem izmed njih se jih je približalo ledenim goram v severnem delu Barentsovega morja. Druge so se zmerom tavale v megli, za njimi pa so plule nemške podmornice in letala nemška letala. V zgodnjih urah 7. julija je bila morala mornarjev na teh ladjah, ki so skušale priti do Nove zemlje, zelo nizka.

Nekateri mornarji niso spali tri ali štiri dni, vsi pa so vedeli, da trpljenja še ni konec, da se bo še nekaj ladij potopilo, da bodo povodi spet plavalna trupla. Sovražnik je potopil že dvajset ladij... Veliko mornarjev s potopljenih ladij je dočakalo strahotno smrt. Usoda trgovske ladje »Hartlebury« je bila simbolična.

Ladja je bila torpedirana 7. julija ob 19.40. Zadel jo je torpedo z nemške podmornice U-355, ki ji je poveljeval La Baume. Prvi torpedo je naredil veliko luknjo

v prostoru za prebivanje posadke in kakšnih dvanajst mornarjev, ki se je brezglavo poglavo z ležišč je popadalo skozi luknjo. Drugi torpedo je dvignil velik val, ki je zgrmel na top pri poveljniškem mostu in potegnil pet topničarjev za seboj. Del topa je zgrmel na kapitana Stephensa, ki je prihitel na palubo po eksploziji prvega torpeda. Drugi oficir je s pomočjo mornariškega narednika rešil kapitana: čokati pomorščak iz Yorkshira je bil brzokone iz jekla, zakaj ko sta ga potegnili iz železja, sta ugotovila, da se mu sploh ni nič zgodilo.

Ladja se je nagibala in stroji so se ustavili. Ob eksploziji se je konstrukcija upognila in iz kotlov je uhajala para. Tako glasno je žvižgala, da je preglasila vse druge šume in glasove. Še preden je kapitan Stephenson utegnil ukazati posadki, naj zapusti ladjo, so bili mornarji že pri rešilnih čolnih.

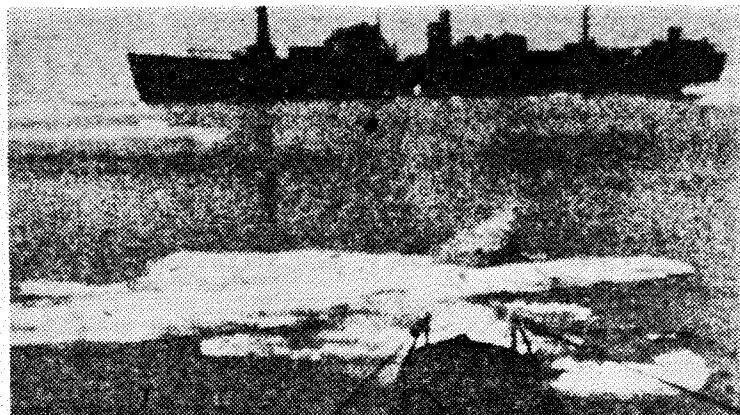
Vsak čoln je imel prostora za 36 mož. Posadke — obenem s topničarji in vezisti iz vojne mornarice — ni bilo preveč: 59 mož. Toda ob eksploziji je uničilo čoln na desni strani in mornarji so zdrveli na levi bok ladje.

PET TORPEDOV

Kapitan Stephenson je planil na krmo, da bi poskrbel za pripravo splavov, njegov pomočnik Gordon pa je razvezoval splava na nosu. Gordon je z edino roko (eno mu je hudo ranilo ob prvi eksploziji) odvezal splav na levi strani in ga pustil v morje. Skočil je za njim in priplaval do njega. »Hartlebury« je priplula mimo in oficirja je mrzlo spreletelo ob pogledu na ladjo. Edini rešilni čoln, ki je bil poln mornarjev, je vlekel za ladjo. Čoln ki se je bil sprva prevrnil, nato pa se zravnil, je bil tako poln, da je samo s sprednjim in zadnjim delom moel iz vode. Vse naokoli so plava-

Vsak narod, ki pravi, da je kulturen, ima ob svojem posebnem času svojo posebno narodno umetnost. Če je nima, če strmi v preteklost, je zaostal, odrevenel.

Ivan Cankar

Nemška podmornica U-225 (spodaj desno) se pripravlja, da izstrelí torpedo v zavezniško trgovsko ladjo »Paulus Potter«. Zadata ladja se je kmalu potopila.

li mornarji, ki so poskakali z ladje. Nekaj mornarjev si je sicer skušalo pomagati z manjšimi čolni, ker pa niso prej poskrbeli, da bi se držali na vodi, so se čolnički potopili.

»Hartlebury« se je potapljala. Radiotelegrafist je zdrvel na desno stran, kjer je nekaj mornarjev vrglo v morje splav. Na njem je bilo 13 ljudi, prenesel pa jih je osem, največ devet. Splav je bil napol potopljen, tako da so bili možje do prsi v vodi.

Deset minut po tistem, ko je izstrelil prve štiri torpede, je La Baume izstrelil petega. Ladjo je razkosalo na tri dele in navpik se je potopila. Medtem ko se je ladja potapljala, je po njej tekal neki mornar. Drugi so prestrašeno opazovali njegovo početje. Naposled je mož skočil v morje. Bil je kapitan Stephenson.

Stephenson je padel okrog rešilnega čolna, v katerem je bil tretji oficir, in potegnili so ga iz vode. Ko so mornarji zadnjič pogledali umirajočo ladjo, so na njej zagledali še enega človeka. Bil je drugi oficir. Pripravljal se je, da se povzpne po stopnicah glavnega mostu na poveljniški most. Videli so, kako si je odvezal rešilni pas, kako si je slekel bluzo in nato odvrget kapo. Vdal se je v usodo.

Ko je ladja stokajoč izginjala v globine, je drugi oficir z roko pomahal mornarjem na čolnu in splavih. Nato ga je pogoltnilo morje. To je bila ena izmed toliko osebnih tragedij v veliki skupni tragediji. Drugi oficir se je bil oženil deset dni prej, preden je »Hartlebury« odplula na svojo zadnjo pot.

POROGLJIVE BESEDE

Gosta megla se je vlekla nad morjem. Iz vode se je z brnečimi motorji prikazala nemška podmornica U-355. La Baume je ukazal, naj se približajo enemu izmed splavov, in vprašal je brodomcem, kako se je imenovala potopljena ladja, kakšen tovor je prevažala in kolikšna je bila njena nosilnost. Dobil je odgovore na vsa vprašanja. Nato so oficirji s podmornice povedali brodomcem, kako bodo naprej priveslali do kopnega, in dali so jim nekaj hrane in pijače.

Podmornica se je nato približala rešilnemu čolnu, ki je bil napol potopljen. Nemci so vprašali, kje je kapitan. Stephenson je že prej ukazal mornarjem, naj ga ne izdajo, v raztrgani, mokri in umazani uniformi pa seveda ni bil podoben častniku. Mornarji so upali, da jih bodo Nemci vzeli v podmornico: vsaj toliko, da bi drugi lahko veslali na čolnu, se pravi, da ne bi bil prepoln. Toda Nemci so se vedli drugače.

(nadaljevanje prihodnjič)

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in kliseji CGP »DELO«, Ljubljana. — Pomošče 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N par. Za izposojenost stane »TV 15« 30 N din — Naročnino pošljite na naslov Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova 10 pritrliče, p. predal 598-XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke Glavni in odgovorni urednik 21 901 tajništvo in novinarji 22 313 uprava 22 607 — Rokovnisov ne vračame

Vsi nacistični vojni zločinci naj pridejo pred sodišče

Po precej dolgem oklevanju in odlašanju se je vlada ZR Nemčije v Bonnu končno le odločila, da ne bo priznala zastaranja za nacistične umore in vojne zločine. Zato je pooblastila svojega zveznega ministra za pravosodje, da izdela osnutek zakona, na temelju katerega nacistični zločinci tudi v ZR Nemčiji ne zastarajo.

Pri tej ugotovitvi ne gre za vprašanje, ali se je vlada ZR Nemčije vdala pritisku svetovne javnosti ali pa je sama spoznala, da ne bi bilo pravično s proglasitvijo zastaranja vseh nacističnih vojnih zločinov dopustiti številnim morilcem nedolžnih žrtev, da se svobodno gibljejo med svojci tistih, ki so jih pomorili ali pomagali umoriti. Bistvo je pač v tem, da je zelo mnogo neodkritih in nepojasnjenih vojnih zločinov.

V Ludwigsburgu, blizu Stuttgarta v Zahodni Nemčiji, imajo center za odkrivanje nacističnih zločinov. Če bi ta center bil dostopen javnosti, bi leta zvedela za množico zverinskih umorov, o katerih ne bi niti slutila, če bi letos konec leta zastali, kot je to bilo predvideno. Sedaj ko bo uveljavljen zakon o nezastaranju vojnih zločinov, bodo vsi ti zločinci prišli pred sodišče. — K vsem tistim, v tem centru zbranim, bo treba prišteti še tiste zločince, ki so jih zbrali na glavnih mestih sovjetskih republik in drugih dežel, ki so jih

med II. svetovno vojno zasedli nacistični okupatorji.

Samo v letih 1958 do 1968 so v centru v Ludwigsburgu uvedli postopek v 1755 primerih zabeleženih zločinov. Od tega so jih 1180 odstopili pristojnim državnim tožilstvom. Nadaljnih 575 pa proučuje, dopolnjuje z dokumenti in zaslišuje priče center za nacistične zločine. V Ludwigsburgu je bil doslej uveden postopek proti 15.000 nacističnim zločincem. Večino teh postopkov pa so uvedli šele po letu 1965, ko so v ZR Nemčiji za 5 let podaljšali veljavnost zakonskih določil, po katerih je mogoče preganjati vojne zločince. Postopek proti 15.000 zločincem pa je zael samo tretjino od skupno 45.000 osumljenih oseb.

Po izjavi nekega policijskega uslužbenca so leta 1939 nacisti potestili množico ljudi. Pri tej moriji so morale žrtve leči na trebuh in položiti glavo med noge že ustreljenih, nakar so jih postrelili iz razdalje pol metra. Ta zadeva se je končala s pripombo: »Storilci niso znani«.

Če bi uvedli zastaranje nacističnih zločinov, bi ostalo pri tem, da so »storilci neznan« ne samo v navedenem primeru, marveč tudi v nešteti drugih. Povsem drugače pa bo, ko bo bonški parlament sprejel zakon, po katerem nacistični in drugi vojni zločinci ne zastarajo.

Kako je bilo s tem do sedaj nam pove tale podatek: v času od 8. maja 1945 do 1. januarja 1964 so bili uvedeni sodni postopki proti približno 30.000 osebam zaradi nacističnih zločinov. Toda le v 5.455 primerih so izrekli pravno veljavne obsodbe, a 4.033 nacističnih zločincev je bilo oprošče njih.

Zavezniška vojaška sodišča za vojnih zločinov so zaradi vojnih zločinov obsodila 5.025 oseb, sovjetska vojaška sodišča na nemškem ozemlju 10.000, sodišča NDR so jih obsodila 12.807, a sodišča ZR Nemčije le navedenih 5.455. Nadaljnjih 11.782 so jih ob-

sodili v Jugoslaviji, ČSSR in Poljski. To je skupno 41.059 obsojenih, kar je manj kot polovica od 100.000 zločini obremenjenih. Saj je bilo samo gestapovcev nad 70.000, kje pa so še vsi esesovci, predvsem tisti, ki so bili zaposleni v koncentracijskih taboriščih! K vsem tem je treba prišteti še kakih tri tisoč morilcev za pisalno mizo. Iz tako imenovane RSHA (Reichssicherheitshauptmannschaft) centrale za najrazličnejše uničevalne akcije. Tudi nacistični sodniki in gaulajterji sodijo med morilce za pisalno mizo.

Da je bilo med naštetimi izredno mnogo, iz tega je razvidno tudi podatek, da je bilo med drugimi skupno blizu 16.000 najrazličnejših taborišč, večjih in manjših njihovih podružnic mladinskih taborišč, židovskih getov gestapovskih zaporov, taborišč za prisilno delo, vzgojnih taborišč itd. In v vseh teh taboriščih so morili ljudi.

Vse to nam potrjuje, kako nujno potrebno je, da v ZR Nemčiji sprejmejo zakon o ukinitvi vsakršnega zastaranja nacističnih in vojnih zločinov. Le na ta način bodo lahko prišli na zatočno klop še vsi tisti nacistični zločinci, ki so od preostale dobre polovice osumljenih sedaj še živi.

V. M.

Trupla političnih ujetnikov pred krematorijem, pripravljena za sežiganje